FOA SAMMEN GØR VI FORSKELLEN

PÆDAGOGISK

Daginstitutionernes hverdag 2021

Årlig rapport udarbejdet af Bureau 2000

Fokus på børn i mistrivsel

Daginstitutionernes hverdag 2021
Undersøgelsen er udført af seniorkonsulenterne Niels Glavind og Susanne Pade, Bureau 2000 – Analyse og forskning. Undersøgelsen er udført på bestilling af FOA.

Henvendelser:
FOA
Staunings Plads 1–3
1790 København V
Tlf.: 46 97 26 26

Henvendelser vedr. undersøgelsens tekniske indhold til:
Bureau 2000 – Analyse og forskning
Skråplanet 29
3500 Værløse
Tlf.: 44 66 22 64

bureau2000.dk
Copyright: Bureau 2000
ISBN: 978-87-94288-00-2

Politisk ansvarlig: Kim Henriksen
Udarbejdet af: Bureau 2000
Forsideillustration: Bente Stensen Christensen **Produktion:** Grafisk Team/MH og FOAs trykkeri

PA_daginstitutionernes_hverdag_10062022

Indhold

Forord 5

1. Hovedresultater 7
1.1. Den daglige omsorg 7
1.2. Observationer for mistrivsel 8
1.3. Hvad gør institutionerne – ekstern støtte 10
1.4. Forældresamarbejde 11
1.5. Tilsynet 11
1.6. Bemanding 12
1.7. Metode 12

2. Den daglige omsorg 13
2.1. Omsorg i vuggestuegrupper 15
2.2. Omsorg i børnehavegrupper 17
2.3. Hvordan har oplevelserne omkring omsorg udviklet sig? 19
2.4. Omsorg og bemanding 22

3. Hvordan observeres mulig mistrivsel? 26
3.1 Screeningsredskaber 26
3.2 Observationer af børnene i øvrigt 26
3.3 Er indsatsen for at finde tegn på mistrivsel tilstrækkelig? 29
3.4. Mulighed for at observere – og bemanding 30
3.5. Hvilke tegn findes på mistrivsel? 32

4. Indsatsen i forhold til mistrivsel 39
4.1 Hvordan tilrettelægger institutionen indsatsen? 39
4.2 Rådgivning og supervision 40
4.3 Støttepædagoger 44
4.4. Eksempler på vellykket indsats 48
4.5. Eksempler på mindre vellykket indsats 49

5. Underretninger 51

6. Forældresamarbejde 60

7. Tilsyn 63

8. Rammer og bemanding 67
8.1. Institutionerne 67
8.2. Bemanding 75
8.3. Hvor meget gives ekstra i alt? 76

9. Metode 78
9.1. Svarprocenter 78
9.2. Repræsentativitet og validitet 79
9.3. Sammenhæng mellem svarprocent, normering og besvarelser 81

Bilag 1. Eksempler på en vellykket eller mindre vellykket indsats i forhold til børn i mistrivsel 83

Eksempler fra lederne på indsatser, der lykkes 83

Eksempler fra medarbejdere på indsatser, der lykkes 85

Eksempler fra lederne på indsatser, der er mindre vellykkede 87

Eksempler fra medarbejdere på indsatser, der er mindre vellykkede 90

Forord

Undersøgelsen bag denne rapport viser, som mange andre undersøgelser, at der desværre er stor forskel på, hvilke vilkår daginstitutioners ledere og medarbejdere arbejder under, når det gælder børn i mistrivsel. Nogle oplever succeser i arbejdet med at hjælpe børn i mistrivsel og at der er hjælp at få udefra, når de har brug for fx PPR. Andre oplever, at de fejler med deres indsatser, og at hjælpen er svær at få og alt for længe undervejs.

Ét barn der ikke bliver hjulpet ud af mistrivsel, er et barn for meget, uanset om det er, fordi ansøgning om støtte bliver afslået, ventetiden på støtte er lang, eller personalet er for få til at kunne yde den omsorg for børnene, de gerne vil.

FOA har siden 2010 undersøgt, om personalet i daginstitutionerne har mulighed for at yde omsorg til børn, der har brug for trøst, skal hjælpes ind i en leg eller har brug for personalets støtte i en konflikt. Og det er ikke blevet bedre siden da. Tværtimod er det gået den gale vej. Det er ikke kun ulykkeligt, men også paradoksalt i et samfund, hvor vi alle er helt enige om, at den tidlige indsats er fundamental for det enkelte barns trivsel på både kort sigt og i et livslangt perspektiv. Derfor er den tidlige indsats ikke kun menneskeligt, men også samfundsøkonomisk den mest ansvarlige.

Når graden af mangel på omsorg er forværret, kan det selvfølgelig skyldes, at der er flere børn i mistrivsel end tidligere. En tegn på, at det er tilfældet, ser vi i *Daginstitutionernes Hverdag 2021* hvori en fjerdedel af lederne i daginstitutionerne vurderer, at antallet af børn i mistrivsel er større i dag end for fem år siden. Imens er det desværre kun seks procent af lederne, der vurderer, at færre børn mistrives.

Daginstitutionernes evne til at strukturere arbejdet, så der fx altid er én i personalegruppen, der har styr på, at et barn i mistrivsel ikke går alene rundt, har selvfølgelig også betydning. Rapporten viser heldigvis, at mange daginstitutioner gør meget for at opspore og handle på børns mistrivsel. Men hvad rapporten her også viser, er, at nogle møder alt for mange benspænd i det arbejde.

Vi håber, at *Daginstitutionernes Hverdag 2021* vil inspirere kommunerne til at gøre mere for de mindste børn i mistrivsel.

Kim Henriksen
Sektorformand, Pædagogisk Sektor
FOA

1. Hovedresultater

FOA har i en årrække gennemført en årlig undersøgelse af Daginstitutionernes Hverdag. På grund af de særlige forhold om Covid-19 pandemien, er undersøgelsen i 2021 blevet gennemført i de første efterårsmåneder og ikke som sædvanlig først på året.

Undersøgelsen er i øvrigt som tidligere gennemført ved hjælp af spørgeskemaer til ledere, stuemedarbejdere og område/klyngeledere.

Mange af de tilbagevendende spørgsmål fra de tidligere undersøgelser er udeladt i 2021-undersøgelsen. Her er til gengæld sat fokus på forhold omkring mistrivsel.

Det viser sig her bl.a.:

- at man langt de fleste steder har interne regler med henblik på at observere tegn på mistrivsel, men at både ledere og medarbejdere oplever, at der ikke er ressourcer til at følge de enkelte børn, så godt, de gerne ville. Det gælder navnlig, hvis der er store børnegrupper eller få medarbejdere til gruppen.
- at der mange steder er lange ventetider, hvis man vil have assistance fra fx PPR (Pædagogisk Psykologisk Rådgivning).
- at der findes langt flere tegn på mistrivsel i institutioner, hvor forældregruppen har få ressourcer.
- at der kan registreres en vis ekstra bemanding i institutioner med ressourcesvage forældre, men efter alt at dømme kun en lille ekstra ressourcetilførsel i forhold til de udfordringer, personalet oplever med at kunne observere og tage sig af børn med mistrivsel.

I det følgende gengives nogle hovedresultater fra undersøgelsens vigtigste temaer.

1.1. Den daglige omsorg

Spørgsmålet om medarbejdernes oplevelse af at kunne give tilstrækkelig daglig omsorg er belyst med samme spørgsmål som i tidligere undersøgelser.

Undersøgelsen viser således, hvor stor en del svarpersonerne, der har oplevelser omkring ikke at kunne give tilstrækkelig omsorg:

43 pct. kan dagligt eller flere gange om ugen ikke nå at give et barn trøst.

40 pct. har dagligt eller flere gange om ugen ikke tid til at tage sig af en konflikt mellem børn

49 pct. kan dagligt eller flere gange om ugen ikke tage sig af et barn med forstyrrende adfærd

45 pct. kan dagligt eller flere gange om ugen ikke tage sig af et barn, der har svært ved at komme med i legen

38 pct. får dagligt eller flere gange om ugen ikke talt med kollegerne om problematisk adfærd hos et barn

34 pct. har dagligt eller flere gange om ugen ikke tid til at opmuntre et barn, der har behov for anerkendelse.

53 pct. af de pædagogiske medarbejdere har dagligt eller flere gange om ugen en af disse oplevelser. Denne andel er omtrent uændret siden januar 2020.

Der kan således – endnu – ikke spores en virkning på oplevelserne omkring omsorg af, at personalenormeringen er øget noget som led i den gradvise gennemførelse af minimumsnormeringer.

En nærmere analyse viser imidlertid, at der er en sammenhæng mellem børnetal og antal voksne i hverdagen.

Der synes således at være en større andel af de voksne, der dagligt eller flere gange om ugen oplever ikke at kunne give tilstrækkelig omsorg, hvis:

- der er mange børn i børnegrupperne
- der er få voksne til børnegruppen i dagens løb.

1.2. Observationer for mistrivsel

De fleste institutioner (83 pct.) anvender screeningsredskaber med henblik på at observere evt. mistrivsel hos børnene. Mest udbredt er TOPI, som anvendes af 35 pct. af institutionerne.

Hertil kommer institutionernes egne retningslinjer, som findes de fleste steder.

Mange svarpersoner er dog bekymrede for, om indsatsen for at observere eventuelle problemer er tilstrækkelig.

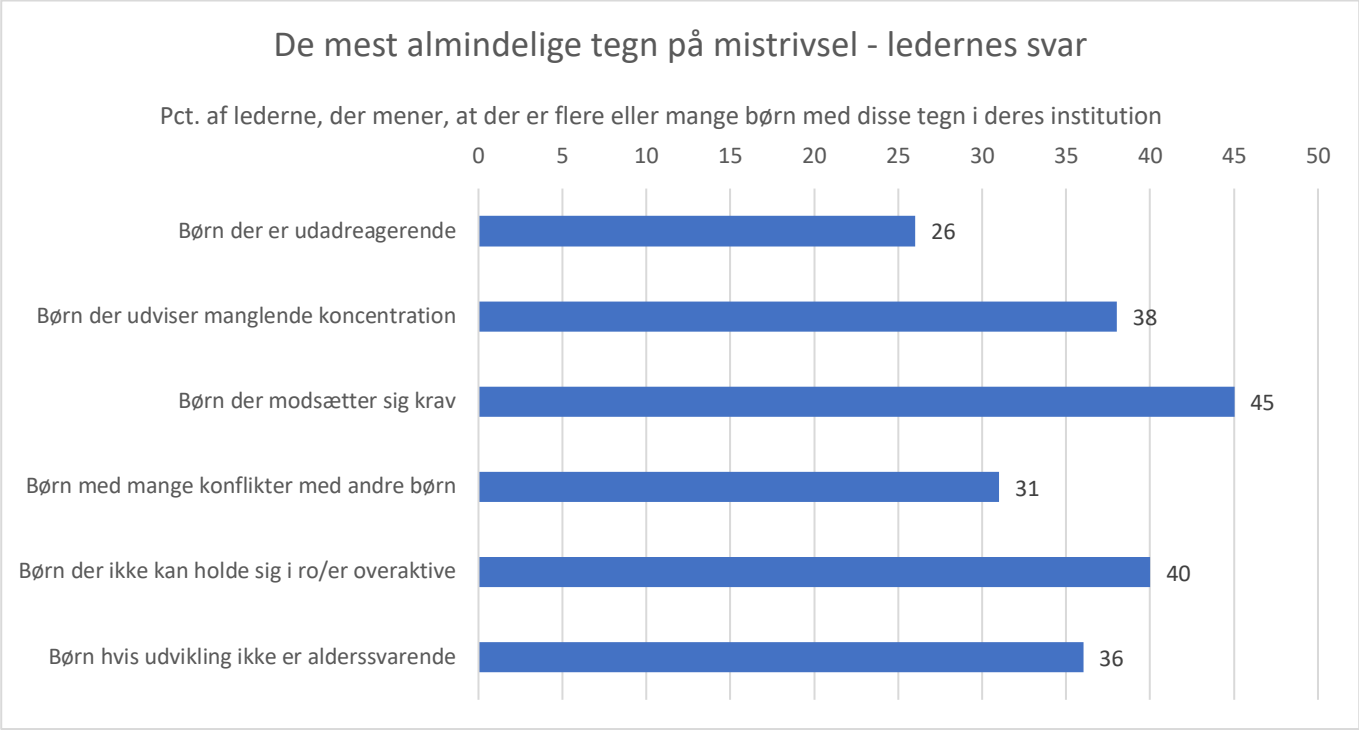
64 pct. af medarbejderne (58 pct. af lederne) mener således ikke, der er tilstrækkelige ressourcer til at følge de enkelte børn så systematisk, som de gerne ville.

43 pct. af medarbejderne (25 pct. af lederne) mener, der er en betydelig risiko for, at "stille" børn, der mistrives, bliver overset.

52 pct. af medarbejderne (26 pct. af lederne) oplever, at de har for lidt viden om tegn på diagnoser som ADHD, autisme m.v.

Både ledere og medarbejdere er blevet spurgt, hvilke tegn de især oplever på mistrivsel. Ledernes svar fremgår af figur 1.

Figur 1

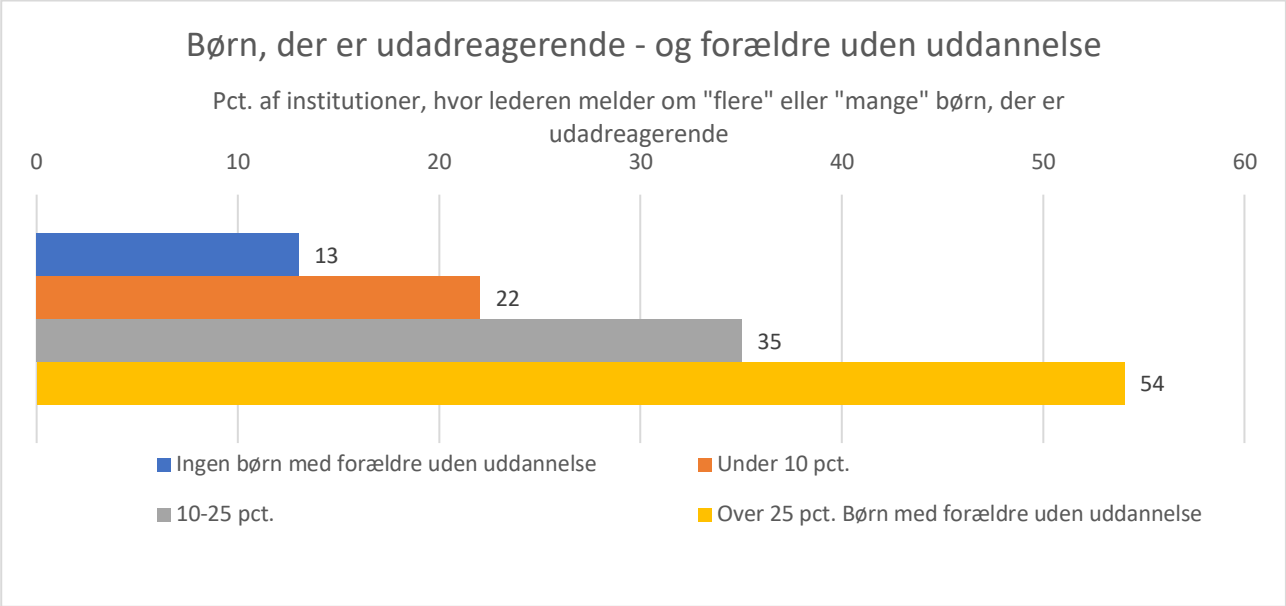

Kilde: spørgeskema til lederne. N=488

Når man læser figuren, skal man være opmærksom på, at der fx *ikke* er 44 pct. af børnene, der modsætter sig krav. Men der er 44 pct. af *lederne*, der mener, at der er flere børn i deres institution end blot et par stykker, der modsætter sig krav.

Der er en meget klar sammenhæng mellem forekomsten af mange af de vigtigste tegn på mistrivsel og baggrundsforhold som forældrenes uddannelsesniveau, den etniske sammensætning og boligområde. Som *eksempel* herpå viser figur 2 sammenhængen mellem andelen af børn med forældre uden uddannelse og ledernes vurdering af, hvor mange udadreagerende børn, der er. Men sammenhængen findes også for andre tegn på mistrivsel og for andre baggrundsforhold.

Figur 2

Kilde: Spørgeskema til lederne. N=488

64 pct. af medarbejderne (58 pct. af lederne) mener ikke, man har ressourcer til at følge det enkelte barn så godt, som man gerne ville.

Der er en klart flere medarbejdere, der ikke mener, de kan følge børnene så godt, som de ville, hvis:

- der er mange børn i børnegrupperne
- der er få voksne til børnegruppen i dagens løb.

1.3. Hvad gør institutionerne – ekstern støtte

Hvis der findes tegn på mistrivsel, lægger man i de fleste institutioner en handleplan, vælger en tovholder og inddrager forældrene. Det er dog ikke alle steder dette sker.

62 pct. af medarbejderne oplyser, at de har fået ekstern støtte – typisk fra fx PPR – til udredning af et eller flere børn fra deres gruppe. 59 pct. har fået støtte i form af supervision, og 54 pct. har fået rådgivning.

Der er meget forskelligt, hvor lang tid, der går, før man faktisk får ekstern støtte fra fx PPR. 1/3 af medarbejderne oplyser, at der går et halvt år eller mere, og den gennemsnitlige ventetid er 4,6 mdr.

Spørger man ledere og medarbejdere om deres vurdering af processen omkring ekstern støtte, er tendensen:

- at der går for lang tid, fra man observerer et problem, til man faktisk får støtte

- at støtten er for begrænset eller kortvarig

- at der er for meget papirarbejde, for mange led i processen og for mange personer, der skal mødes.

Når man først har fået supervision/rådgivning, er der imidlertid en overvejende positiv bedømmelse af den støtte, man får. Et klart flertal oplever således en god kontakt med de udefrakommende fagpersoner, og at man får gode og realistiske råd om, hvordan indsatsen kan forbedres.

Lederne er blevet spurgt om, hvor mange underretninger, de har foretaget det seneste år. 43 pct. har ingen underretninger foretaget. 34 pct. har foretaget en enkelt underretning, mens 24 pct. har foretaget flere underretninger. Nogle af disse har foretaget ganske mange underretninger. 7 institutioner har således foretaget underretninger om mere end 5 børn.

Generelt er det ikke opfattelsen, at der foretages for få eller for mange underretninger. Derimod er det den overvejende opfattelse, at man ikke får ordentlig tilbagemelding fra kommunen, når der er foretaget en underretning.

Desuden er 55 pct. af lederne og 66 pct. af medarbejderne enige i, at institutionerne bør have bedre værktøjer til at tackle problemerne i samarbejde med familier, hvor der er børn i mistrivsel

1.4. Forældresamarbejde

Samarbejdet med de enkelte forældre i institutionerne består dels i formaliserede forældresamtaler, dels af den uformelle løbende kontakt.

38 pct. af stuemedarbejderne har dagligt eller flere gange om ugen en oplevelse af, at den løbende forældrekontakt glipper. Der kan navnlig være problemer med at sikre, at forældrene får information om de problemer/konflikter, barnet har haft i dagens løb. Næsten 1/3 oplever dette dagligt eller flere gange om ugen.

Der er en tydelig sammenhæng mellem hyppigheden af konflikter blandt børnene og spørgsmålet om, hvorvidt man får givet information til forældrene om konflikter/problemer eller ej.

1.5. Tilsynet

76 pct. af lederne oplyser, at tilsynet varetages af den pædagogiske konsulent.

10 pct. af institutionerne får tilsyn af områdelederen, men angiver ikke at få tilsyn af andre.

De øvrige institutioner får tilsyn af særlige konsulenter m.v.

21 pct. af lederne oplyser, at tilsynet *ikke* omfatter de voksnes samspil med børnene, og at 26 pct. oplyser, at tilsynet *ikke* omfatter børnenes samspil med hinanden.

Der er meget store forskelle på hyppigheden af tilsyn. Ca. hver sjette institution får besøg af tilsynet to gange årligt eller hyppigere. Omvendt melder ca. hver tredje institution, at der går to år eller mere mellem besøgene.

Der i øvrigt overvejende tilfredshed med tilsynet, navnlig i forhold til at få sét på hverdagen med friske øjne og få uformel sparring.

1.6. Bemanding

Bureau 2000 har beregnet en "belastningsgrad" for den enkelte institution, som er antal børneenheder pr. voksen. I beregningen tæller børn under 3 år som to børneenheder, og personalet et opgjort, uden at man medregner studerende og elever.

Beregnet således er der i gennemsnit 6,8 børneenheder pr. voksen i institutioner, der ikke har skolebørn.

Bureau 2000 har herefter undersøgt, om der er en sammenhæng mellem baggrundsforhold og belastningsgrad. Der synes at være en sådan sammenhæng, men den er forholdsvis svag.

I institutioner, hvor der er mindre end 10 pct. af børnene, som har forældre uden uddannelse, er der således 6,8 børneenheder pr. voksen. I institutioner, hvor mere end hvert fjerde barn har forældre uden uddannelse, er tallet 6,4 børneenheder pr. voksen.

I institutioner, hvor mindre end 10 pct. af børnene taler andet sprog hjemme end dansk, er der 6,7 børneenheder pr. voksen. I institutioner, hvor mere end hvert fjerde barn taler andet sprog hjemme end dansk, er der 6,6 børneenheder pr. voksen.

Folketinget har besluttet, at de puljer til "sociale normeringer" m.v., som findes, skal videreføres, efter at lovgivningen om minimumsnormeringer er trådt i kraft. Disse puljer svarer til omkring 800 stillinger på landsplan. Det fremgår da også af undersøgelsen, at diverse baggrundsforhold har en vis – men beskeden – betydning for personalenormeringen i dag. Men den beskedne ekstrabemanding synes helt utilstrækkelig til fx at sikre, at de institutioner, der har mange børn med svag hjemmebaggrund, får mulighed for at følge og observere børnene og tage hånd om problemer, konflikter m.v. i samarbejde med forældrene.

1.7. Metode

Undersøgelsen er gennemført som en elektronisk spørgeskemaundersøgelse til alle danske daginstitutioner, Bureau 2000 har kunnet finde e-mails på, i slutningen af september og begyndelsen af oktober måned 2021.

Der er modtaget 520 besvarelser af lederskemaet ud af 2845, svarende til en svarprocent på 18 pct.

Der er desuden modtaget 523 besvarelser på medarbejderskemaer, hvilket også giver en svarprocent på 18 pct.

Bureau 2000 har analyseret svarprocenterne i forhold til baggrundsforhold, som personalenormering, og vurderer alt i alt, at svarene er repræsentative for danske daginstitutioner. Den lave svarprocent sammenlignet med tidligere undersøgelser gør dog, at den præcise værdi af svarfordeling m.v. må forstås med et vist usikkerhedsinterval.

2. Den daglige omsorg

Den daglige omsorg opfattes af mange som det helt centrale fundament for det pædagogiske arbejde. Det gælder for så vidt alle børn, men det er naturligvis særlig vigtigt, hvis man har fokus på at undgå mistrivsel.

Den årlige undersøgelse af "Daginstitutionernes Hverdag" har hvert år lagt vægt på at belyse omsorgs-aspektet.

I den formulering, der i dag er af Dagtilbudslovens formålsbestemmelse (§ 7), hedder det:

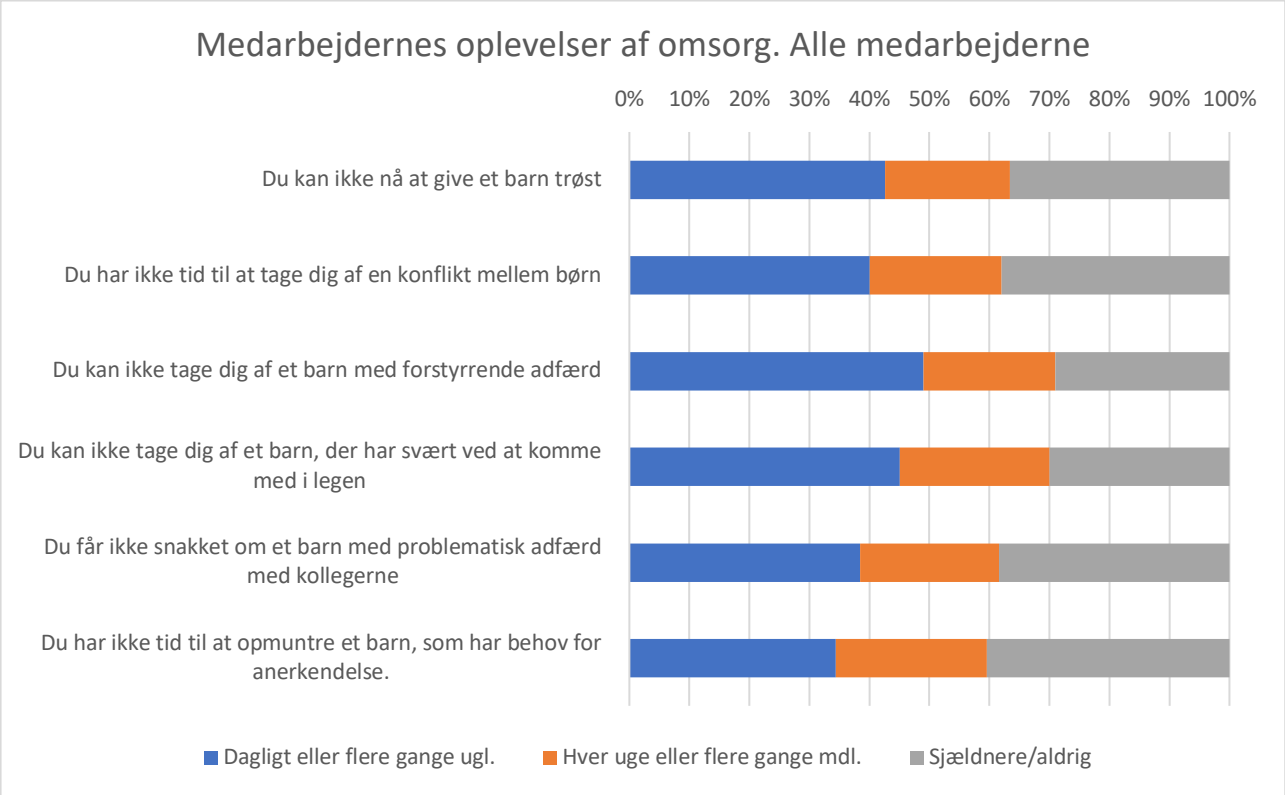
Dagtilbud skal fremme børns trivsel, læring, udvikling og dannelse gennem trygge og pædagogiske læringsmiljøer, hvor legen er grundlæggende, og hvor der tages udgangspunkt i et børneperspektiv.
Stk. 2. Dagtilbud skal i samarbejde med forældrene give børn omsorg og understøtte det enkelte barns trivsel, læring, udvikling og dannelse og bidrage til, at børn får en god og tryg opvækst.

I undersøgelserne af Daginstitutionernes Hverdag er omsorgen bl.a. belyst ved, at stuemedarbejderne har fået en række spørgsmål, der belyser deres oplevelser, når det drejer sig om at sikre børnene tilstrækkelig omsorg, idet de er blevet spurgt, hvor hyppigt de har følgende oplevelser:

- *Du kan ikke nå at give et barn trøst*
- *Du har ikke tid til at tage dig af en konflikt mellem børn*
- *Du kan ikke tage dig af et barn med forstyrrende adfærd*
- *Du kan ikke tage dig af et barn, der har svært ved at komme med i legen*
- *Du får ikke snakket om et barn med problematisk adfærd med kollegerne*
- *Du har ikke tid til at opmuntre et barn, som har behov for anerkendelse.*

Figur 3 viser, hvordan stuemedarbejderne har svaret.

Figur 3

Kilde: Spørgeskema til stuemedarbejderne. N=468

Bureau 2000 har dannet et samlet udtryk for svarpersonernes oplevelse af at kunne give omsorg. Svarpersonerne er delt i tre grupper:

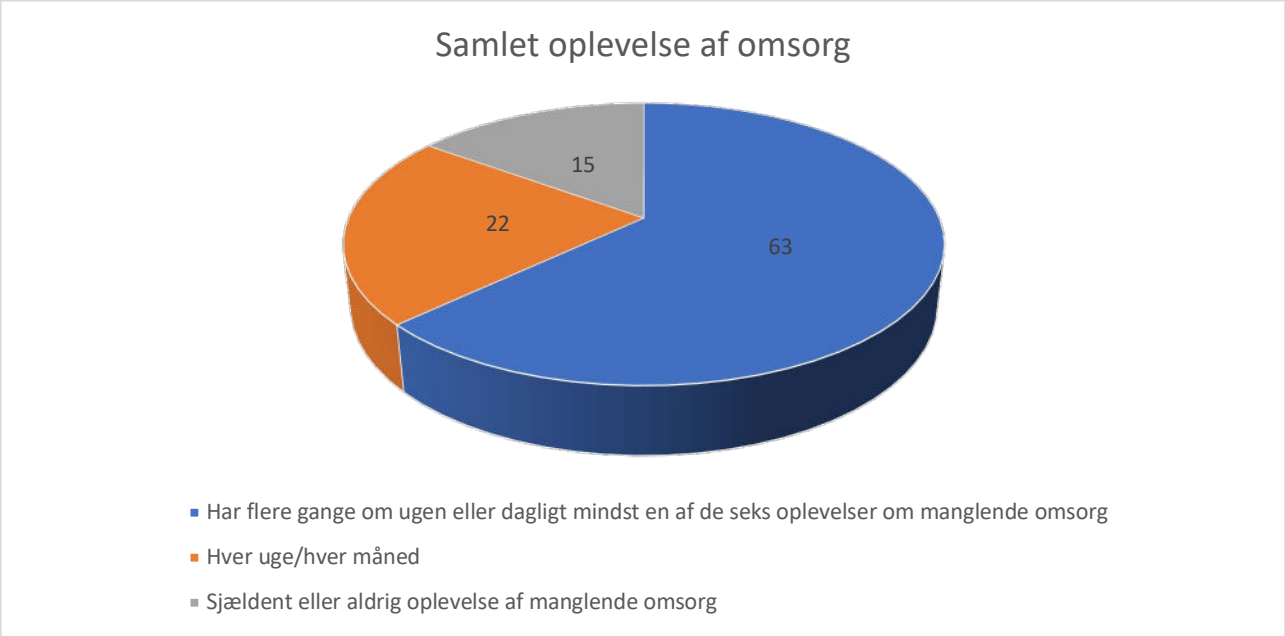
– Svarpersoner, der i forhold til spørgsmålene om omsorg dagligt, flere gange dagligt eller flere gange om ugen oplever mindst ét af de seks tegn på problemer i forhold til omsorg

– Svarpersoner, der en gang om ugen eller om måneden har en af disse oplevelser

– Svarpersoner, der svarer sjældent eller aldrig til alle spørgsmål.

Figur 4 viser svarfordelingen.

Figur 4

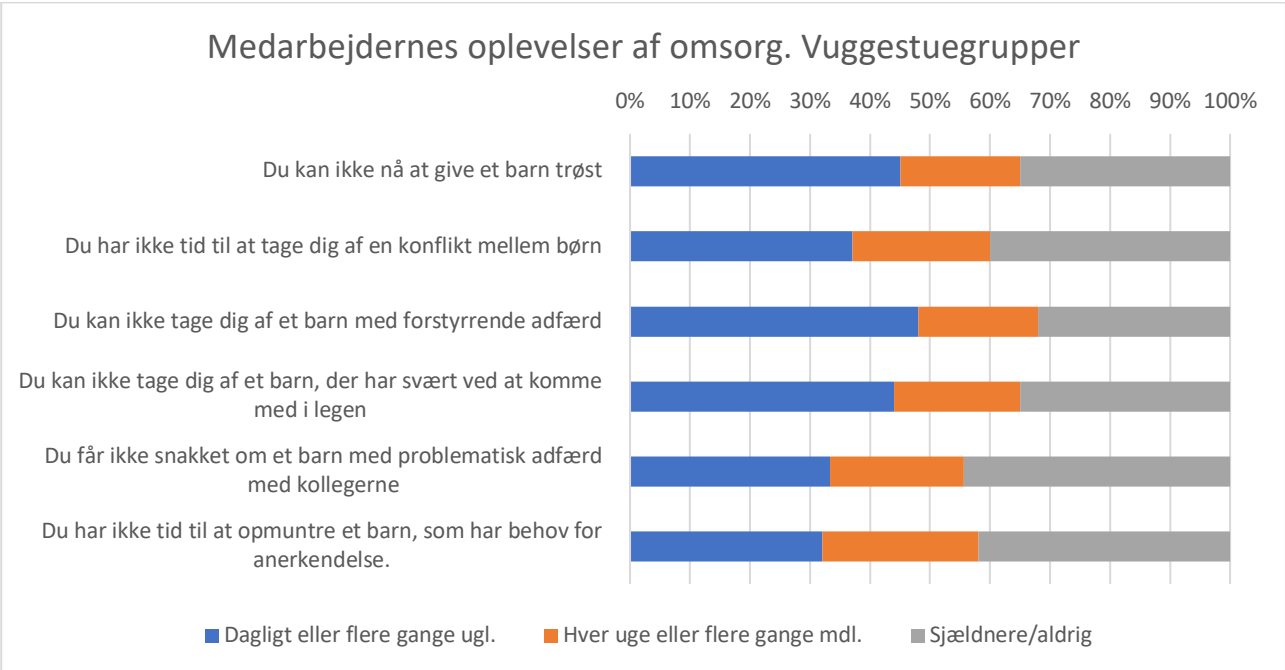
Kilde: Spørgeskema til stuemedarbejderne. N=470

Det ses af figur 4, at et klart flertal af medarbejderne på stuerne flere gange om ugen eller dagligt har en oplevelse af ikke at kunne give tilstrækkelig omsorg.

2.1. Omsorg i vuggestuegrupper

Figur 5 viser, hvordan svarfordelingen med hensyn til omsorg er for stuemedarbejdere, der arbejder i vuggestuegrupper.

Figur 5

Kilde: Spørgeskema til stuemedarbejderne. N=183

Det ses af figur 5, at næsten halvdelen af stuemedarbejderne fra vuggestuegrupperne flere gange om ugen eller hyppigere oplever ikke at kunne give et barn trøst. Næsten halvdelen oplever dagligt eller flere gange om ugen, at de ikke kan tage sig af et barn med forstyrrende adfærd.

Oplevelser omkring omsorg, børn i alderen 0-2 år

Medarbejderne har haft mulighed for at uddybe deres oplevelser omkring omsorg. 56 medarbejdere, der arbejder med 0-2-årige børn, har benyttet denne mulighed.

De fleste medarbejdere giver udtryk for, at de har svært ved at give den fornødne omsorg til børnene. De har simpelthen ikke tid til det enkelte barn. Særligt udfordrende er det på de tidspunkter, hvor der er færrest voksne på stuen. Flere understreger desuden, at det kan være svært at nå at give omsorg til alle, hvis der er enkeltbørn, der kræver særlig meget.

Der er dog også svarpersoner, der oplyser, at de faktisk mener, de giver den fornødne omsorg.

I det følgende gengives nogle karakteristiske bemærkninger fra medarbejderne.

Børn, der kræver ekstra opmærksomhed

> *"Der er et barn, der kræver en voksen hele dagen, derfor har de 2 resterende personaler 11 børn, de skal drage omsorg for."*
>
> *"Et barn, der er lidt udenfor normen, er der desværre ikke rigtig plads til i en almindelig daginstitution, da vi ofte ikke er hænder nok pga. sygdom, andet fravær og møder eller bliver pålagt administrative opgaver "oppefra". Det er rigtig ærgerligt, da vi ønsker at gøre det bedste for alle børn, specielle behov eller ej. Ofte har vi også mere end et barn, der stikker lidt ud, og der er bare ikke mulighed for at være 1:1, uden det går udover resten af børnegruppen og ens stuekolleger."*
>
> *"Det er alt for ofte dem, der råber og støjer eller er udadreagerende, der får mest opmærksomhed. Synes vi ikke har tid nok til at være der for dem, der har tryghedsbehov, fordi de andre fylder for meget. Det tager os utrolig lang tid at køre børn ind, da overskuddet i tid ikke er ret meget på en dag. Hvis de nye børn skal have en god indkøring, skal de have tiden med trygge og kendte voksne. Det sker ikke lige nu …Vi er sjældent det faste personale en hel dag sammen og over ugen. Når man tager børnene op efter lur om eftermiddagen, er der ofte ikke tid til den fornødne omsorg. Så bliver det samlebåndsarbejde med bleskift, mad, tøj på mm. Desuden er det svært at give vuggestuens børn omsorg allersidst på dagen, da det ikke altid er vuggepædagoger, der er der, eller hvis vi er alle slået sammen, og de store børn er meget urolige, hvilket smitter af på vores små børn."*
>
> *"Over halvdelen af min stue er børn under 1,5 år. 7 børn er startet med få måneders mellemrum. De er helt nye og er stadig meget utrygge. Det meste af min tid går derfor med at trøste de børn, der græder højest. Og derved sidder mange små børn tit uden voksenkontakt i længere tid, fordi de ikke græder."*

Omsorg og en travl hverdag

> *"Ofte bliver man afbrudt af en anden situation, der kræver ens opmærksomhed. Derved får man ikke afsluttet den første episode, der krævede ens opmærksomhed, omsorg og trøst på*

en ordentlig måde. Barnet må "nøjes med" det, som den voksne kan give, inden en anden situation kræver opmærksomhed, og det er ofte ensbetydende med, at første episode ikke blev afsluttet på en tilfredsstillende måde."

"Det bliver dagligt og meget ofte svært at give et barn omsorg i situationer, hvor barnet har mest brug for det. Det kan være om morgenen i en aflevering, hvor der kommer mange børn ind på en gang, og der er sygdom eller andet. Det kan være, hvis der er sygdom, og man skal hjælpe andre steder i huset, og man derfor kun er to på stuen gennem hele dagen. Det kan være fra klokken 13:30, hvor man kun er to voksne indtil klokken 16-16:30, til tolv børn."

"Det er svært at yde den omsorg, det kræver, når man arbejder med vuggestuebørn, når man skal være flere steder på én gang. Skifte bleer, en baby der er ny, en baby der skal sove/vugges, tørre borde af efter frokost osv."

"Hver gang jeg tager mig af et barns behov, er der en eller to andre, jeg ikke kan nå, og de børn, som egentlig bare klarer sig, har jeg slet ikke tid til at tage mig af."

"Der er så lidt tid til det enkelte barn, at man aldrig helt føler man slår til (hvis man har hele børnegruppen, og ingen er syge eller har fri). Jeg synes, man skulle ofre flere hænder til de små (hurtigere end, der er besluttet), det vil gavne børnene, at de bliver anerkendt, set og hørt. At der er tid til omsorg og små grupper vil gøre børnene mere sikre, og det vil betale sig på den lange bane. Som personale vil det også have stor betydning, da man vil slippe for dårlig samvittighed. Jeg føler mig udbrændt, stresset, og uden energi, når jeg har fri."

"Det at kunne give omsorg og nærvær til små børn, er det vigtigste for, at de kan være trygge. Derfor er det dybt frustrerede ikke at kunne være der altid for det enkelte barn."

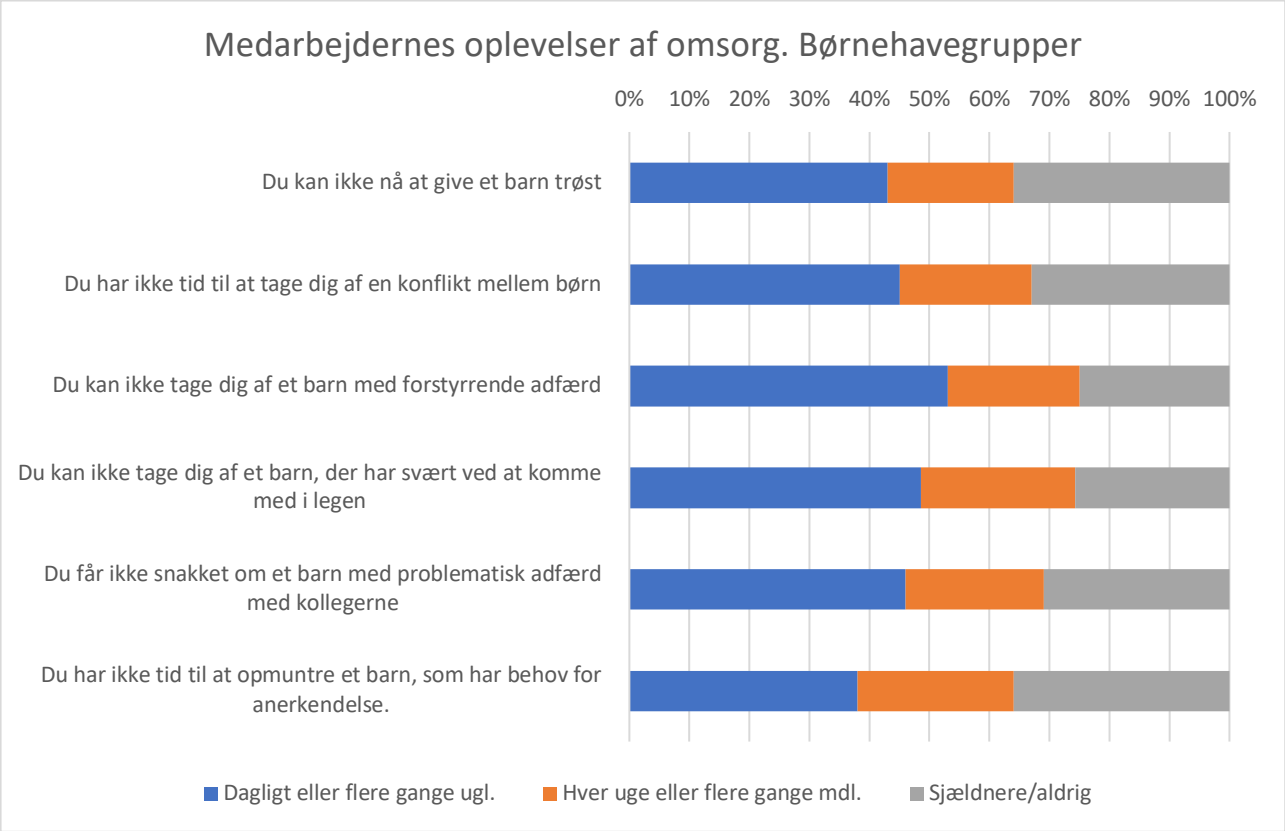
Giver omsorg

"Jeg synes, vi har tid, eller vi tager os tid til at give den omsorg, børnene har brug for. Det er et af de vigtigste områder for børn på 0-3 år. De skal føle sig trygge. Vi har et rigtigt dejligt barn, som fylder nede i vuggestuen, barnet har flere udfordringer, derfor kan det nogle gange være udfordrende at nå at give ham den omsorg, han kan have brug for, og samtidig give de andre børn, det de har brug for. Desuden har vi pt 2 børn under 1 år, som kræver ekstra omsorg og nærvær. Derfor kan det sommetider være svært at give det, man føler, de har behov for - men vi kommer omkring alle børn hver dag!"

2.2. Omsorg i børnehavegrupper

Figur 6 viser, hvordan svarfordelingen med hensyn til omsorg er for stuemedarbejdere, der arbejder i børnehavegrupper.

Figur 6

Kilde: Spørgeskema til stuemedarbejderne. N=251

For børnehavegrupper oplever 43 pct. af stuemedarbejderne, flere gange om ugen eller oftere, ikke at kunne give et barn trøst. Og her er det næsten halvdelen, der dagligt eller flere gange om ugen, oplever ikke at kunne tage sig af et barn med forstyrrende adfærd.

91 medarbejdere, der arbejder med 3-5-årige, har uddybet deres oplevelser.

Langt hovedparten beskriver, at man ikke kan nå at give nødvendig omsorg til alle børn. Medarbejderne i børnehaven oplever, at der er for travlt og for mange børn på stuen. Mange oplever også, at der er flere af børnene, der har brug for særlig omsorg, og at det kan betyde, at man ikke når den nødvendige omsorg til de mere stille børn og børn, der har brug for hjælp til leg eller konflikter. Nogle beskriver, at der er børn, der bliver forsømt, da der ikke er tid. Det er ofte svært at give den nødvendige omsorg, da der er mange børn, der skal have omsorg, hjælp til konfliktløsning og alt det andet. Alle børn kan ikke nås.

I 15 af besvarelserne beskriver medarbejderne, at de faktisk oplever, at de det meste af tiden får givet den omsorg, der er nødvendig, og at de har mulighed for at prioritere der.

I det følgende gengives nogle karakteristiske bemærkninger fra medarbejderne.

Børn, der kræver ekstra

> *"Flere og flere børn har brug for særlig omsorg. Flere og flere børn har svært ved at håndtere følelser alderssvarende og har ofte brug for omsorg svarende til et yngre barn. Sociale relationer kalder ofte på støtte og omsorg for at kunne vedblive at være gode og sunde. Det er svært at finde tid til dette."*

"Jeg oplever dagligt, at der ikke er tid til at arbejde målrettet med især de børn, som har særlige behov fx sociale udfordringer, motoriske udfordringer, sproglige udfordringer. P.t. har vi på stuen 5 børn, som kræver en særlig indsats, udover de andre børn, som også har brug for nærværende voksne, som kan støtte dem i deres trivsel, læring, udvikling og dannelse."

"Vi oplever flere og flere børn med specielle behov og flere og flere børn i udsatte positioner. Det betyder, der er for få hænder og ikke nok tid og løsninger, som ikke er så konstruktive, som de kunne være. Men jeg gør mit bedste hver dag, og det vil jeg fortsætte med."

"Oplever, at det meste af min tid går til de børn, der skal inkluderes på en stue med almen børnegruppe. Det betyder, at jeg ikke har tid til at give den nødvendige omsorg til de mere stille børn, børn der har brug for hjælp til leg eller konflikter."

Den travle hverdag

"Over middag, når børn er puttet og skiftet, og vi går ud, er vi 1 fra hver gruppe, da de andre holder pause, dvs. jeg kan være alene med 17 børn og skal løse konflikter, sætte leg i gang, gynge, gå balancegang mm. Det er næsten umuligt."

"Når jeg giver mig tid til et barn, står min kollega med resten af flokken, hvor der også er flere, der har brug for hjælp og anerkendelse. Når jeg forsøger at give omsorg til flere på én gang, bliver det hurtigt og overfladisk. Når min kollega giver tid og nærvær til et barn, er det mig, der står selv. Sommetider fungerer det, det minder bare om samlebåndsarbejde - og der er ingen af de andre børn, der imens må have brug for ekstra hjælp eller omsorg."

Når at give omsorg

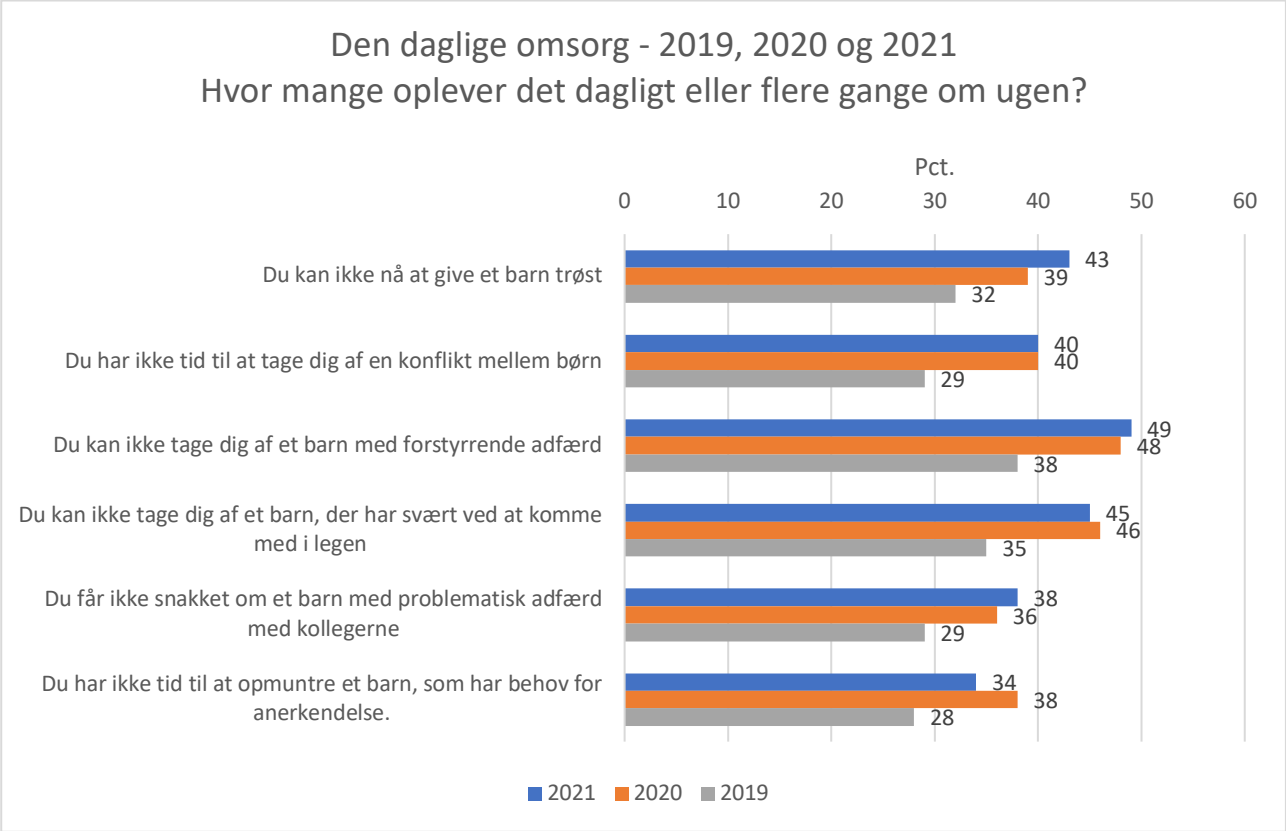
"Den gode normering og vores stærke rytme gør, at vi hver dag hele tiden er til stede, og børnene får det, de skal have."

"Vægter altid omsorg, men det hænder, at man er max presset og mangler en kollega og derfor ikke kan yde det allerbedste, men blot det bedste, situationen tillader."

2.3. Hvordan har oplevelserne omkring omsorg udviklet sig?

Som det fremgår af figur 7, er medarbejdernes oplevelser af ikke at kunne give omsorg i 2021 på omtrent samme niveau som i 2020. Alle indikatorer er desuden højere end i 2019.

Figur 7

Kilde: Skema til stuemedarbejderne 2019, 2020 og 2021

Som nævnt har Bureau 2000 dannet et udtryk for den samlede omsorg, hvor man deler svarene i tre grupper:

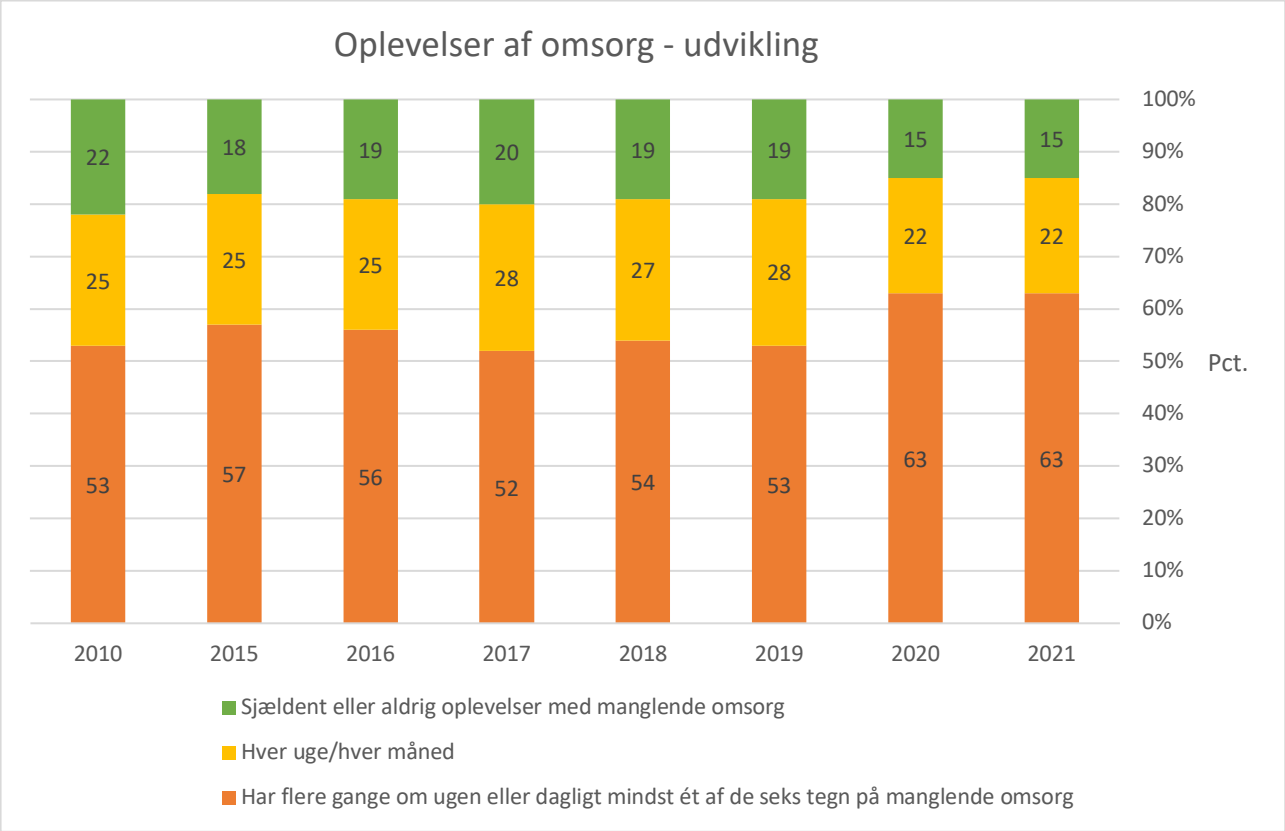
– Svarpersoner, der i forhold til spørgsmålene om omsorg dagligt, flere gange dagligt eller flere gange om ugen oplever mindst ét af de seks tegn på problemer i forhold til omsorg

– Svarpersoner, der svarer sjældent eller aldrig til alle spørgsmål

– En mellemgruppe, som består af svarpersoner, der fx har en eller flere af disse oplevelser en gang om ugen eller en gang om måneden.

Udviklingen i oplevelser af omsorg de senere år fremgår af figur 8.

Figur 8

Kilde: Daginstitutionernes Hverdag 2010-2021.

Det ses i figur 8, at variationerne samlet set har været små indtil 2019. Men i de seneste år er der klart flere medarbejdere, der oplever, at de ikke kan give den omsorg, de gerne ville. En forklaring herpå kan være den brede debat, der har været i offentligheden om hverdagen i daginstitutionerne. Det er nærliggende at tænke sig, at denne debat har gjort det lettere – også for medarbejderne selv – at erkende, at de ikke altid kan gøre tingene så godt, som de gerne ville.

Tabel 1 viser, hvordan udviklingen har været, hvis vi ser på henholdsvis vuggestue- og børnehavegrupper

Tabel 1 Den samlede omsorg. Udviklingen 2010-2021

	Har flere gange om ugen eller dagligt mindst ét af de seks tegn på manglende omsorg	Mindst ét tegn på manglende omsorg en gang om ugen/en gang mdl.	Sjældent eller aldrig oplevelser med manglende omsorg	I alt
	Pct. af svarpersoner			
Vuggestuegrupper 2021	63	20	17	100
Vuggestuegrupper 2020	60	23	17	100
Vuggestuegrupper 2019	47	29	24	100
Vuggestuegrupper 2018	46	32	22	100
Vuggestuegrupper 2017	42	34	24	100
Vuggestuegrupper 2016	57	24	18	100
Vuggestuegrupper 2015	41	27	32	100
Vuggestuegrupper 2010	48	32	20	100
Børnehavegrupper 2021	65	22	13	100
Børnehavegrupper 2020	66	21	13	100
Børnehavegrupper 2019	56	28	16	100
Børnehavegrupper 2018	59	24	17	100
Børnehavegrupper 2017	56	25	18	100
Børnehavegrupper 2016	55	25	20	100
Børnehavegrupper 2015	57	23	20	100
Børnehavegrupper 2010	54	26	20	100

Kilde: Spørgeskema til en stuemedarbejder de forskellige år.

2.4. Omsorg og bemanding

Den aftale, der er indgået i folketinget om indførelse af minimumsnormeringer, betyder. at der fra 2024 ventes ansat 3.955 flere fuldtidsmedarbejdere i de danske daginstitutioner. Ifølge aftaleteksten skal de bedre normeringer indføres over flere år, og allerede i år ventes der ansat 1.965 flere medarbejdere i daginstitutionerne som følge af aftalen - dvs. halvdelen af det ventede ekstra personale.[1] Der er i foråret 2021 fordelt midler til kommunerne hertil, og det har ført til flere ansættelser.

Tilførslen af mere personale har imidlertid – som det ses ovenfor – ikke ført til, at de ansatte generelt oplever at kunne give mere omsorg. Det er vanskeligt at bedømme, i hvilket omfang dette hænger sammen med de særlige forhold under Corona'en.

[1] Aftale mellem regeringen, Enhedslisten, SF og radikale af 5. december 2020.

I nærværende undersøgelse søges imidlertid belyst, om der er en sammenhæng mellem bemanding, gruppestørrelse og oplevelser omkring omsorg.

For at vurdere, hvor meget personale, der faktisk er til børnene, er medarbejderne blevet bedt om dels at oplyse, hvor mange børn, der er i børnegruppen, dels hvor mange voksne, der er til børnegruppen på følgende tidspunkter:

- lige efter kl. 9
- lige efter kl. 11
- lige efter kl. 14.

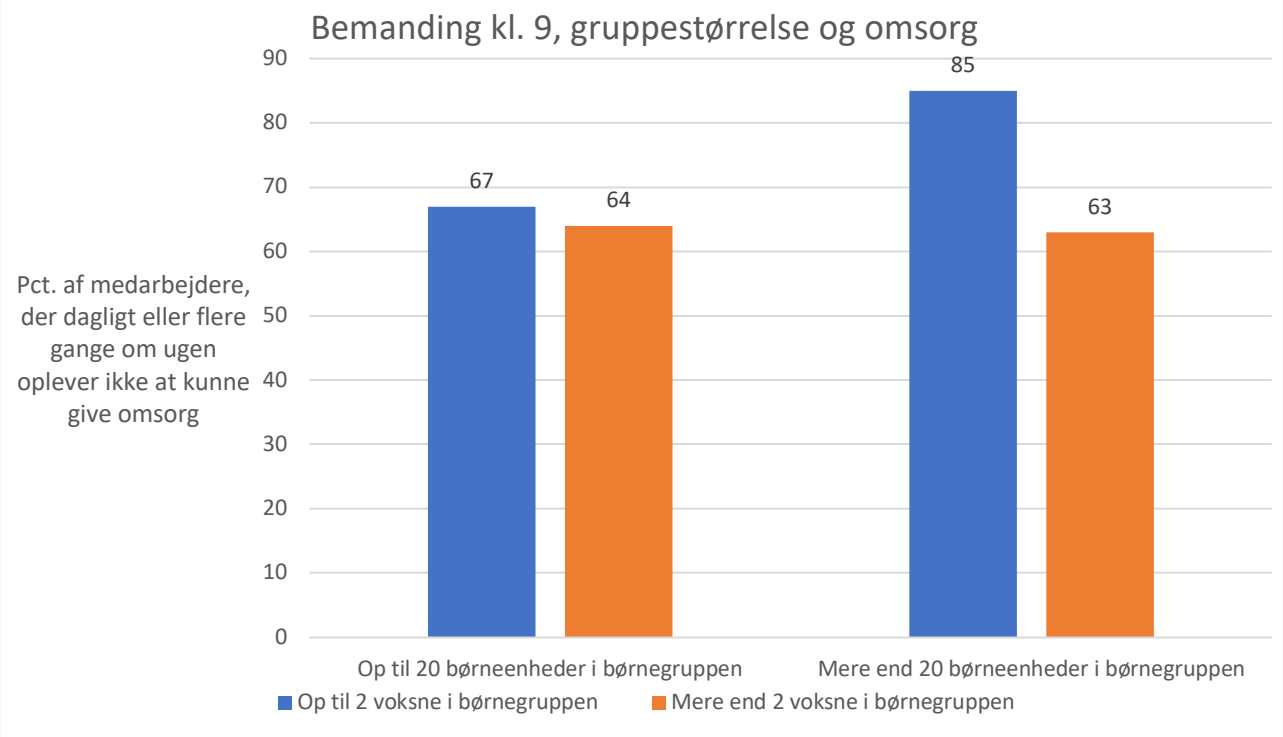
Herefter er gruppestørrelse og antal voksne sat i forhold til, hvor stor en andel af medarbejderne, der dagligt eller flere gange om ugen har en oplevelse af ikke at kunne give tilstrækkelig omsorg.

Ved vurdering af gruppestørrelse er der sket en omregning til børneenheder, således at børn under 3 år tæller dobbelt.

Sammenhængen mellem gruppestørrelse, bemanding og oplevelse af omsorg fremgår herefter af figur 9-11.

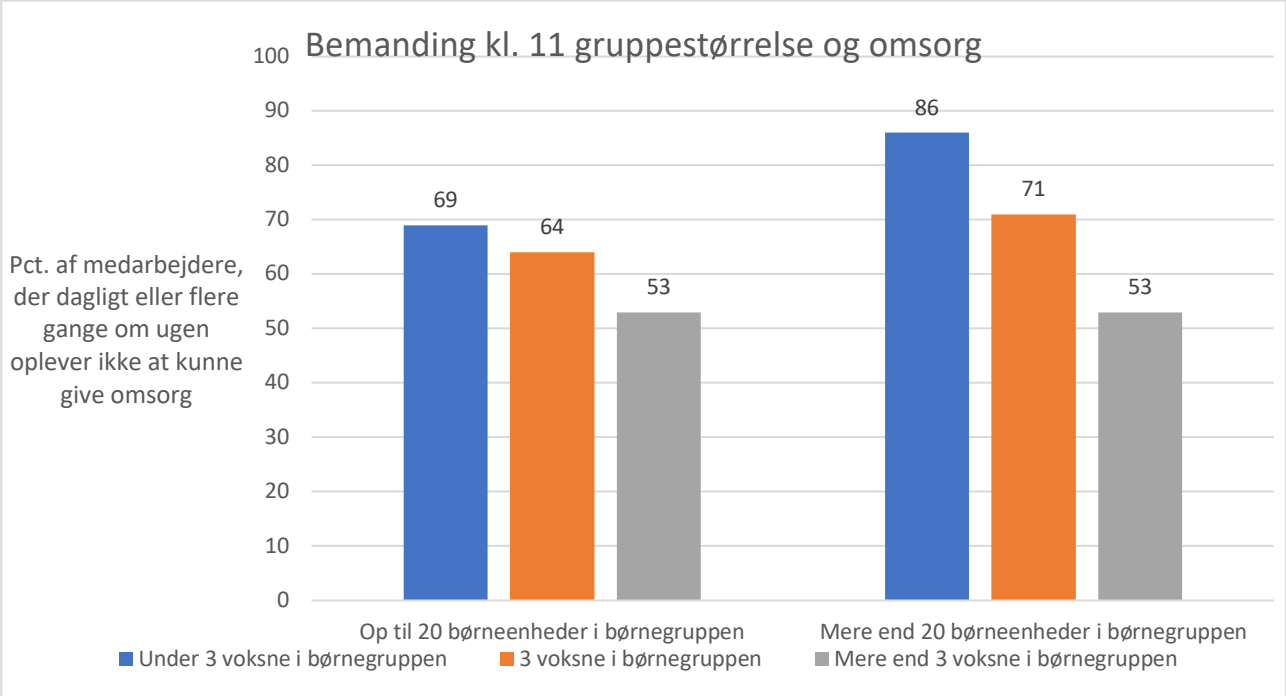
I figurerne sker en inddeling af bemandingen i 2 eller tre grupper. Inddelingen er forskellig for de forskellige tidspunkter på dagen, fordi opgaverne og bemandingen svinger i dagens løb. En "god bemanding" kl. 11 kræver normalt flere voksne end en "god bemanding" kl. 14.

Figur 9

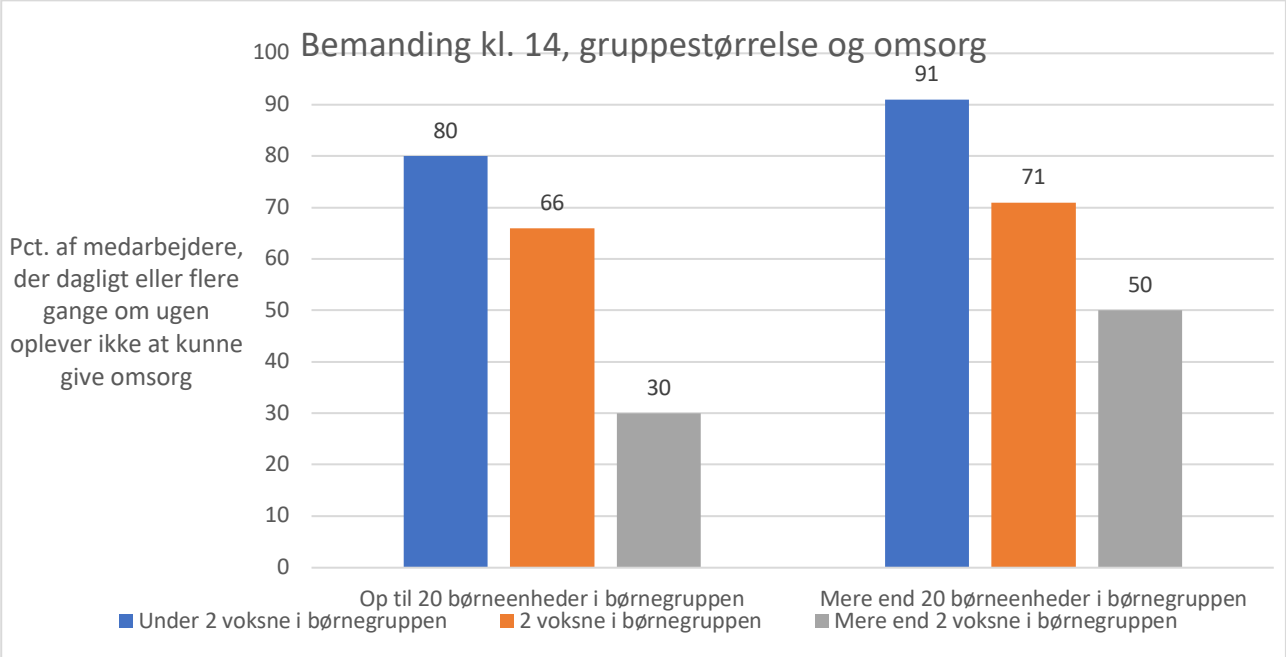
Kilde: Spørgeskema til medarbejderne. N=376

Figur 10

Kilde: Spørgeskema til medarbejderne. N=376

Figur 11

Kilde: Spørgeskema til medarbejderne. N=376

Figurerne skal forstås således:

Ser vi fx på figur 11, er der 91 pct. af de medarbejdere, der arbejder i en børnegruppe med mere end 20 børneenheder, og som har under 2 voksne i børnegruppen lige efter kl. 14, der dagligt eller flere gange om ugen har en af de seks oplevelser med ikke har kunne give tilstrækkelig omsorg.

Omvendt de er kun 30 pct. af medarbejderne, der har oplevelser omkring utilstrækkelig omsorg, hvis de arbejder et sted, hvor der maksimalt er 20 børneenheder i gruppen, og hvor der er mere end 2 voksne til gruppen lige efter kl. 14.

Ved tolkning af resultaterne må der tages forbehold for, at de bygger på et relativt lille antal svarpersoner. Det kan give usikkerhed omkring den præcise størrelse af de enkelte værdier. Samtidig må man dog konstatere, at hovedtendenserne i figurerne er meget klare, og at de peger i retning af, at såvel gruppestørrelse som antal voksne, der arbejder med børnene i gruppen, har væsentlig betydning for, hvor ofte medarbejderne oplever ikke at kunne give tilstrækkelig omsorg.

3. Hvordan observeres mulig mistrivsel?

Hvis institutionen skal kunne forebygge mistrivsel og sætte ind, hvor der er trivselsproblemer, er det naturligvis helt afgørende, at de enkelte børn følges og observeres. Som regel har man interne retningslinjer for, hvordan det skal ske. Desuden anvender de fleste institutioner diverse screeningsredskaber.

3.1 Screeningsredskaber

Ser vi først på screeningsredskaber, viser svarene fra lederne, at:

8 pct. anvender opsporingsmodellen

35 pct. anvender TOPI (Tidlig indsats og opsporing)

22 pct. anvender Børnelinealen

17 pct. angiver, at de ikke anvender denne type screeningsværktøjer[2].

Hertil kommer en del institutioner, som anvender andre screeningsværktøjer, især Hjernen og Hjertet, Alle Med og TRAS.

Blandt de private institutioner er der en noget højere andel (30 pct.), der *ikke* anvender screeningsværktøjer. Derimod gør det ingen forskel, om institutionen er med i en klynge/områdeinstitution eller ej.

Mere end halvdelen af område/klyngelederne oplyser, at de anvender TOPI.[3]

3.2 Observationer af børnene i øvrigt

Stuemedarbejderne er blevet spurgt om, hvordan observationer for mulig mistrivsel blandt børnene i øvrigt tilrettelægges, idet de er blevet bedt om at forholde sig til følgende udsagn:

Vi gennemgår en gang imellem børnene i gruppen én for én og diskuterer, om der er noget, der kan give bekymring

Vi sørger dagligt for at observere, om alle børn er med i legen

[2] Enkelte institutioner angiver flere screeningsværktøjer. Tallene er vægtet op i forhold svarprocenten i den enkelte kommune, da det ofte er kommunen, der stiller disse værktøjer til rådighed.
[3] Hvilket naturligvis hænger sammen med, at det er et foretrukket redskab i flere af de kommuner, hvor der er mange område/klyngeledere – bl.a. København.

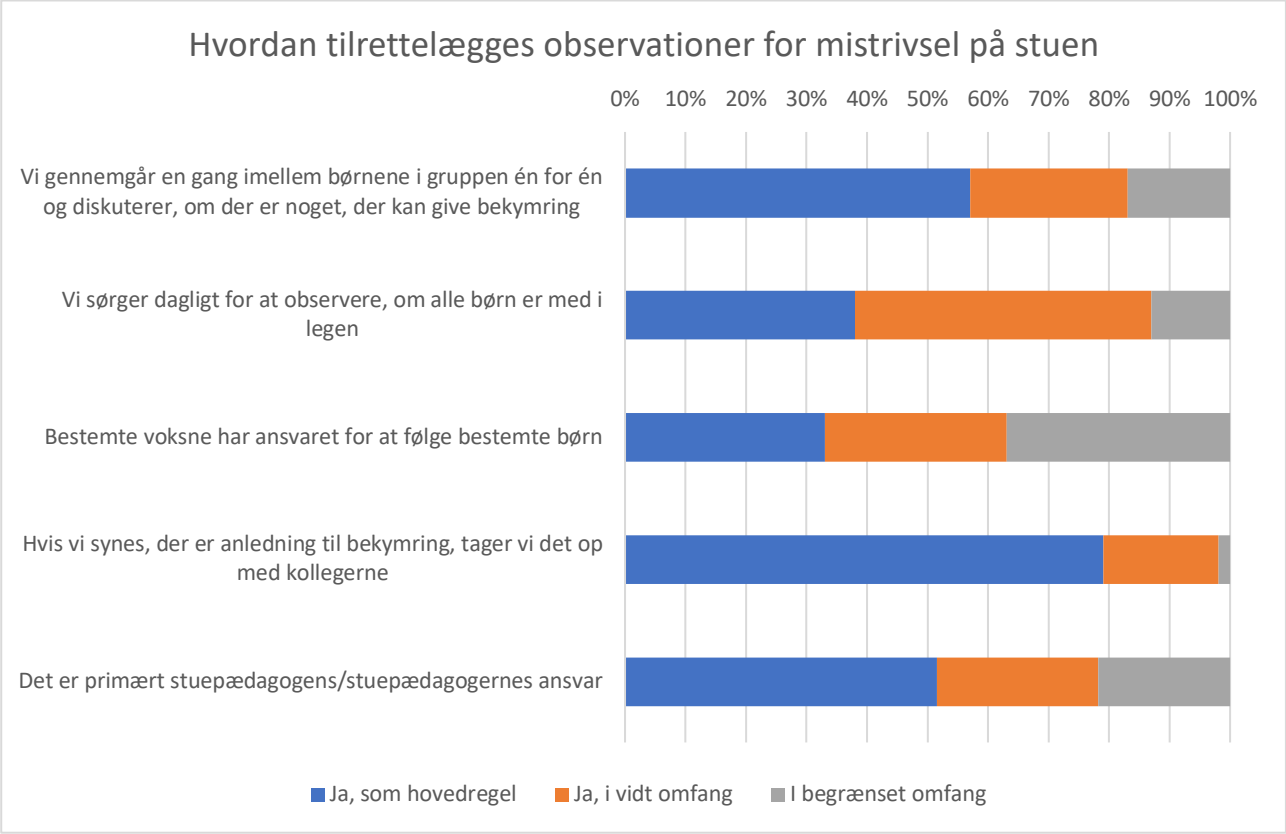
Bestemte voksne har ansvaret for at følge bestemte børn

Hvis vi synes, der er anledning til bekymring, tager vi det op med kollegerne

Det er primært stuepædagogens/stuepædagogernes ansvar

Besvarelserne fremgår af figur 12.

Figur 12

Kilde: Spørgeskema til stuemedarbejdere. N=425

Tilsvarende er lederne blevet bedt om at forholde sig til følgende udsagn:

Hvert barn har tilknyttet en kontaktpædagog, der har hovedansvaret for løbende at observere barnets trivsel

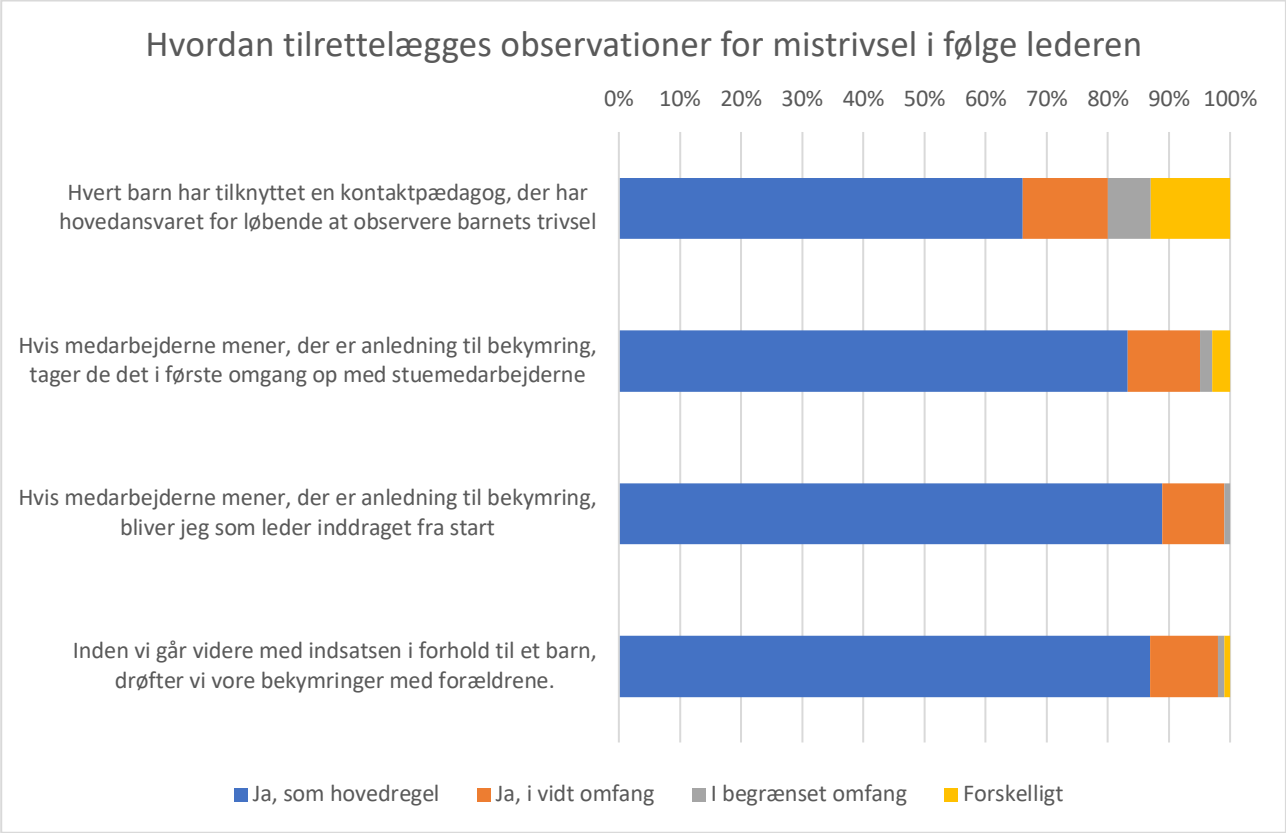
Hvis medarbejderne mener, der er anledning til bekymring, tager de det i første omgang op med stuemedarbejderne

Hvis medarbejderne mener, der er anledning til bekymring, bliver jeg som leder inddraget fra start

Inden vi går videre med indsatsen i forhold til et barn, drøfter vi vore bekymringer med forældrene.

Besvarelserne fremgår af figur 13.

Figur 13

Kilde: Spørgeskema til lederne. N=405

Nogle ledere har skrevet uddybende kommentarer om, hvilke principper, der er for observationer. Her er der navnlig en del, som betoner, at forældrene altid skal inddrages.

Også en del af medarbejderne har uddybet deres besvarelse. Flere betoner i den forbindelse, at *alle* har ansvar for at observere.

Besvarelserne peger i retning af, at man mange steder har retningslinjer for, hvordan man sikrer, at alle børn løbende observeres med henblik på at sikre, at man ikke overser tegn på mistrivsel – og at man handler på dem. Der er dog ganske mange institutioner, hvor man ikke synes fx at have en særlig klar ansvarsfordeling. Ganske vist oplyser lederne i det store flertal af institutioner, at man har kontaktpædagoger tilknyttet hvert enkelt barn, og at disse har hovedansvaret for løbende at observere barnets trivsel. Men når stuemedarbejderne spørges, om bestemte voksne har ansvaret for at følge bestemte børn, er svarene ikke særlig klare. Det samme gælder, når medarbejderne bliver spurgt, om man regelmæssigt gennemgår børnene én for én.

Der er imidlertid bred enighed om, at *hvis* man finder anledning til bekymring, så tages det – i hvert fald som hovedregel – op med kolleger, leder og forældre.

3.3 Er indsatsen for at finde tegn på mistrivsel tilstrækkelig?

Såvel medarbejderne som lederne er blevet bedt om at vurdere, om indsatsen for at finde tegn på mistrivsel er tilstrækkelig. Det er sket ved, at de er blevet bedt om at forholde sig til følgende udsagn:

Jeg har en eller flere gange måttet sige til mig selv, at jeg/vi tidligere burde have opdaget tegn på mistrivsel

Der er en betydelig risiko for, at de "stille" børn, der mistrives, bliver overset.

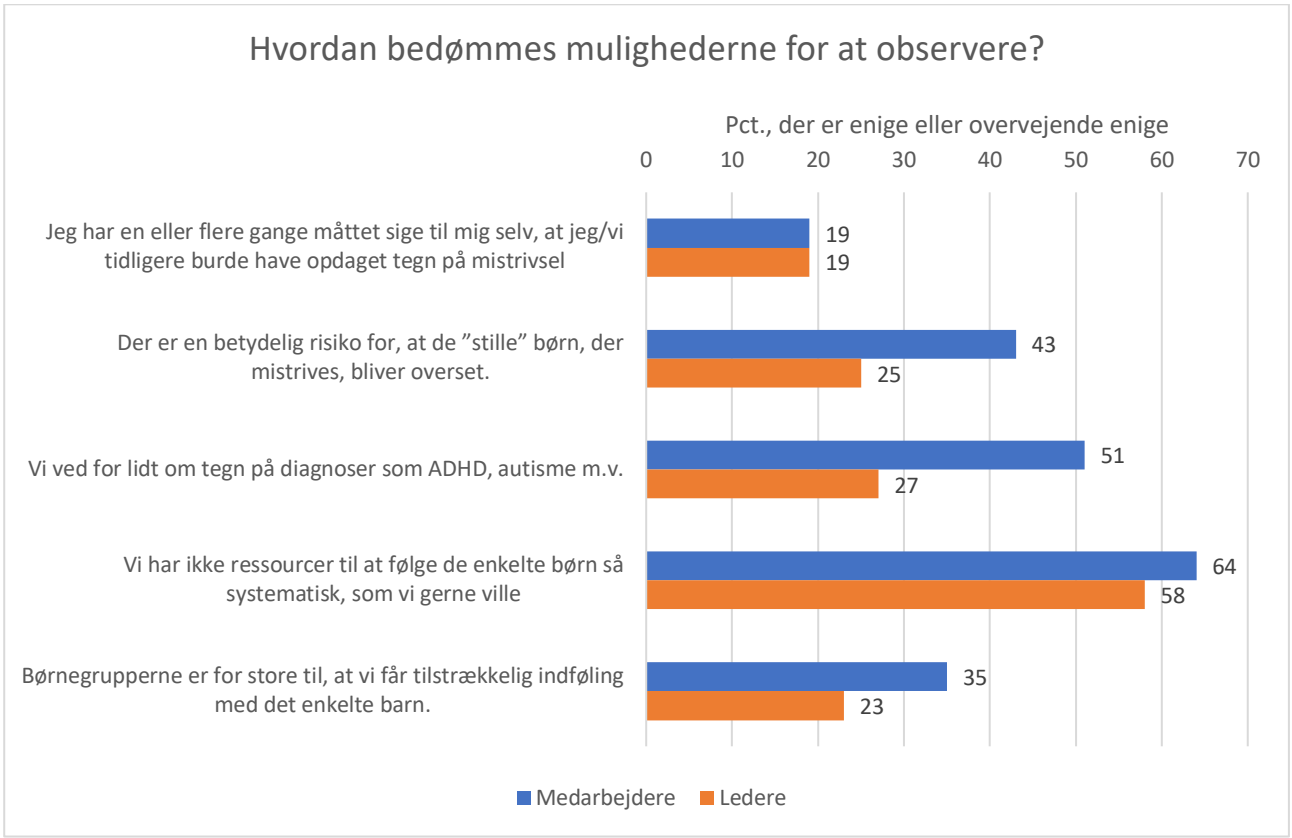
Vi ved for lidt om tegn på diagnoser som ADHD, autisme m.v.

Vi har ikke ressourcer til at følge de enkelte børn så systematisk, som vi gerne ville

Børnegrupperne er for store til, at vi får tilstrækkelig indføling med det enkelte barn.

Svarene fremgår af Figur 14.

Figur 14

Kilde: Spørgeskemaer til ledere og medarbejdere

Det ses, at et flertal – både blandt lederne og blandt medarbejderne – vurderer, at man ikke har ressourcer til at følge de enkelte børn så systematisk, som man gerne ville.[4] Dette giver en naturlig forklaring på, hvorfor der svares uklart på spørgsmålene om, hvor systematisk man følger børnene.

Desuden vurderer næsten halvdelen af stuemedarbejderne, at der er en betydelig risiko for, at de "stille" børn bliver overset. Og halvdelen mener, der er for lidt viden om diagnoser som ADHD, autisme m.v.

3.4. Mulighed for at observere – og bemanding

Som tidligere nævnt er medarbejderne blevet bedt om dels at oplyse, hvor mange børn, der er i børnegruppen, dels hvor mange voksne, der er til børnegruppen på følgende tidspunkter:

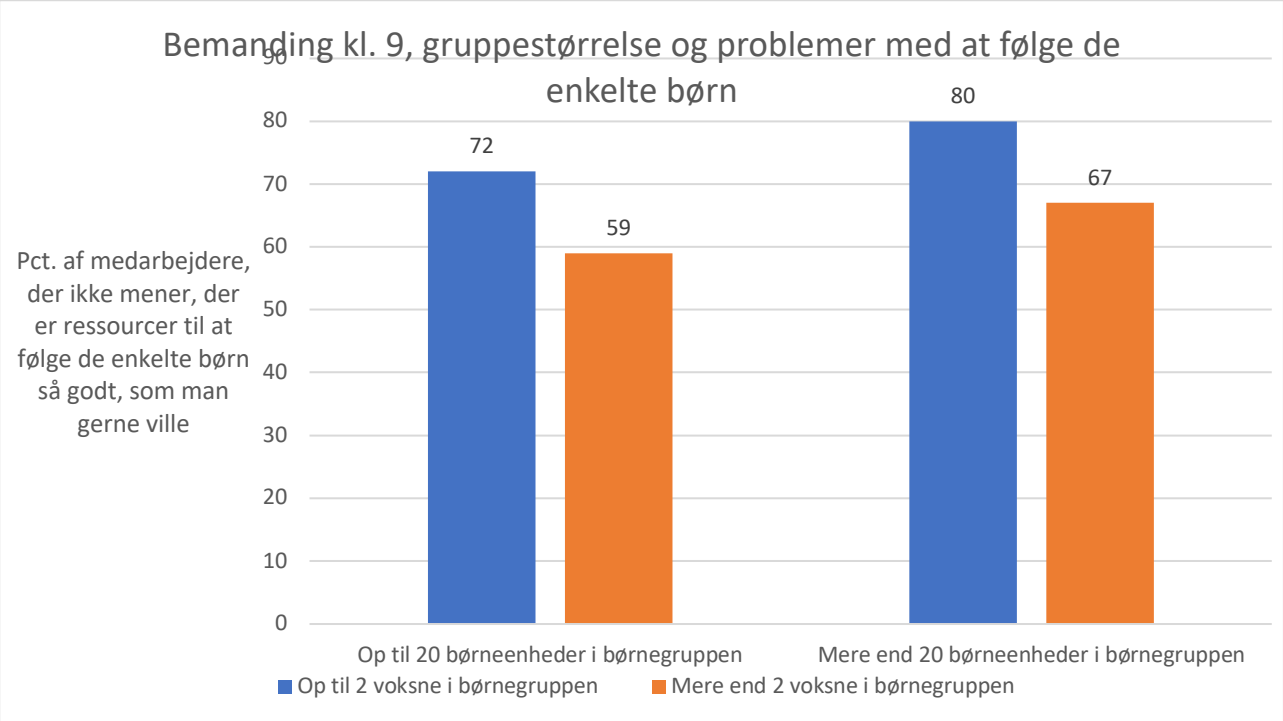
- lige efter kl. 9
- lige efter kl. 11
- lige efter kl. 14.

Herefter er gruppestørrelse og antal voksne sat i forhold til, hvor stor en andel af medarbejderne, der ikke mener, der er mulighed for at følge de enkelte børn så systematisk, som man gerne ville.

Gruppestørrelse er også her omregnet til børneenheder, således at børn under 3 år tæller dobbelt.

Sammenhængen mellem gruppestørrelse, bemanding og oplevelse af ikke at kunne følge de enkelte børn så godt, som man gerne ville herefter af figur 15-17.

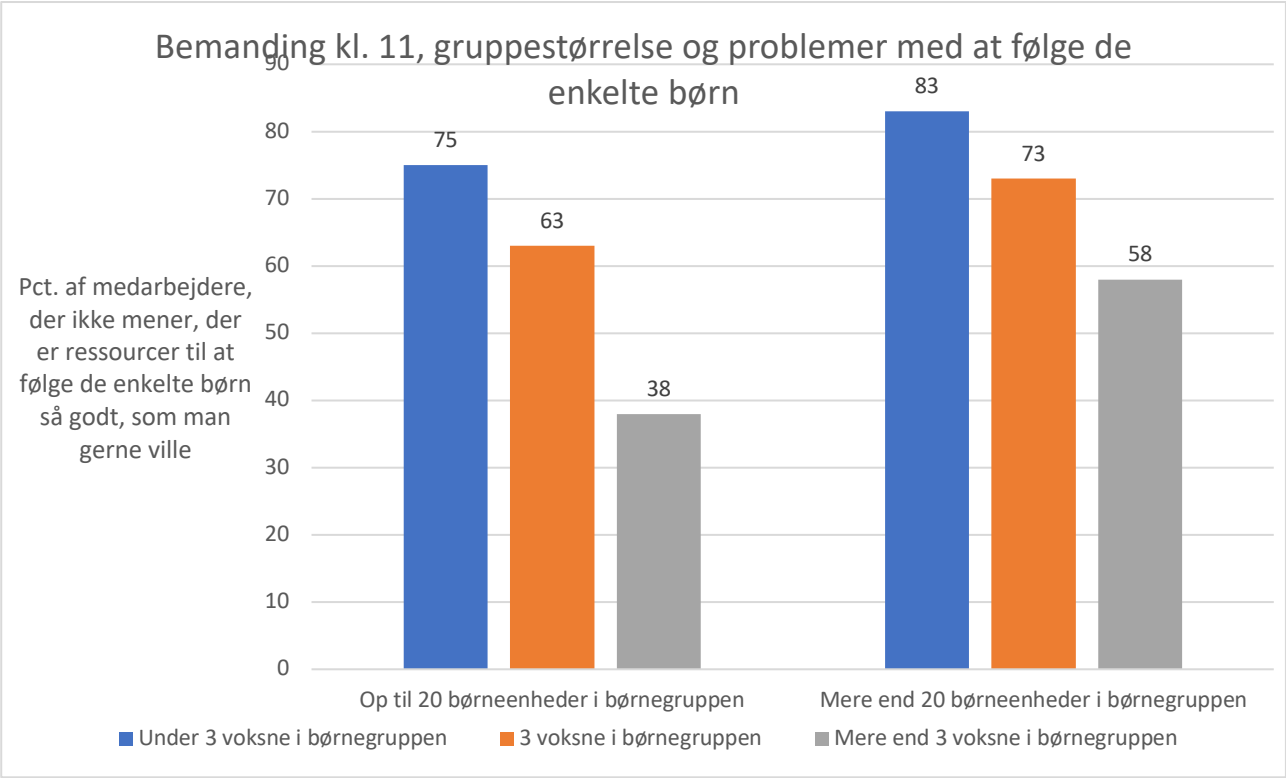
Figur 15

Kilde: Skema til medarbejderne. N=374.

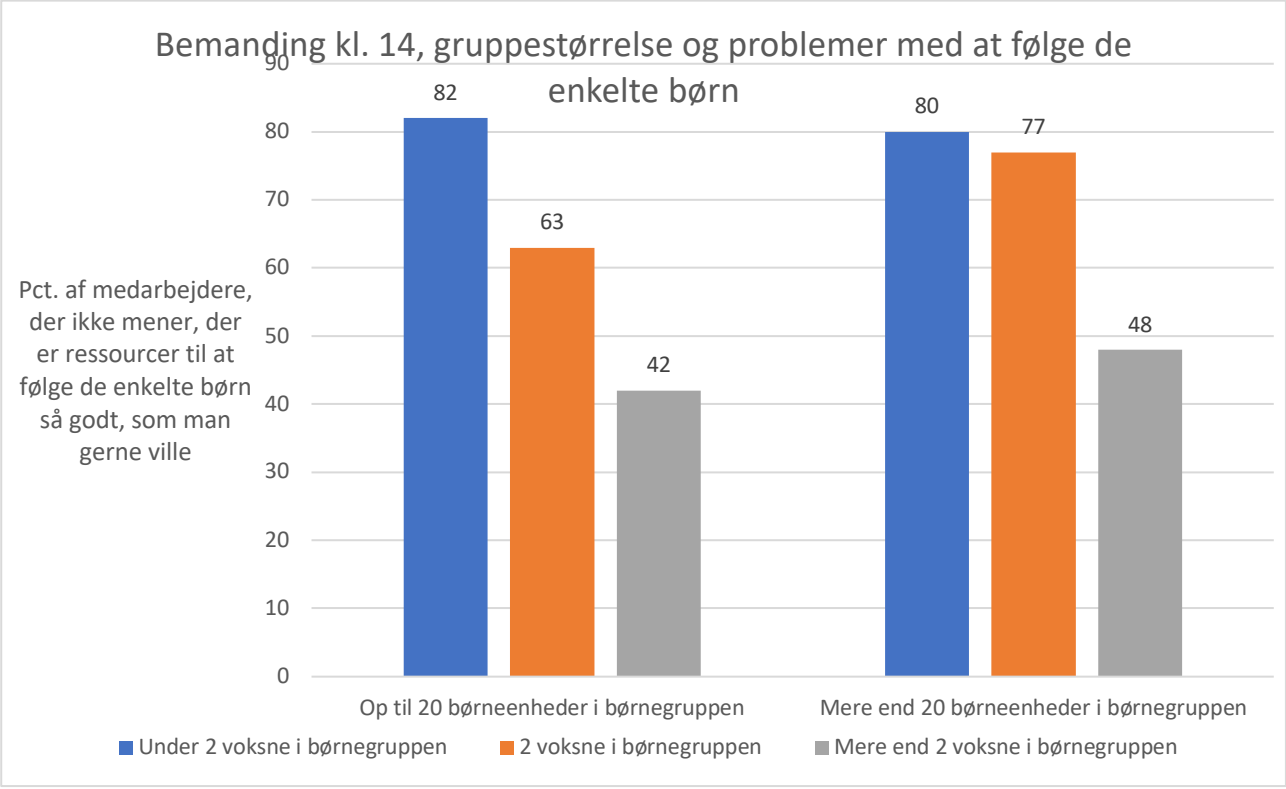
[4] Blandt områdelederne er der 58 pct., der er helt eller overvejende enige i, at der ikke er ressourcer til at følge de enkelte børn.

Figur 16

Kilde: Skema til medarbejderne. N=333.

Figur 17

Kilde: Skema til medarbejderne. N=331.

Figurerne skal forstås således:

Ser vi fx på figur 16, er der 83 pct. af de medarbejdere, der arbejder i en børnegruppe med mere end 20 børneenheder, og som har under 2 voksne i børnegruppen lige efter kl. 11, helt eller overvejende er enige i, at man ikke har ressourcer til at følge de enkelte børn så godt, som man gerne ville.

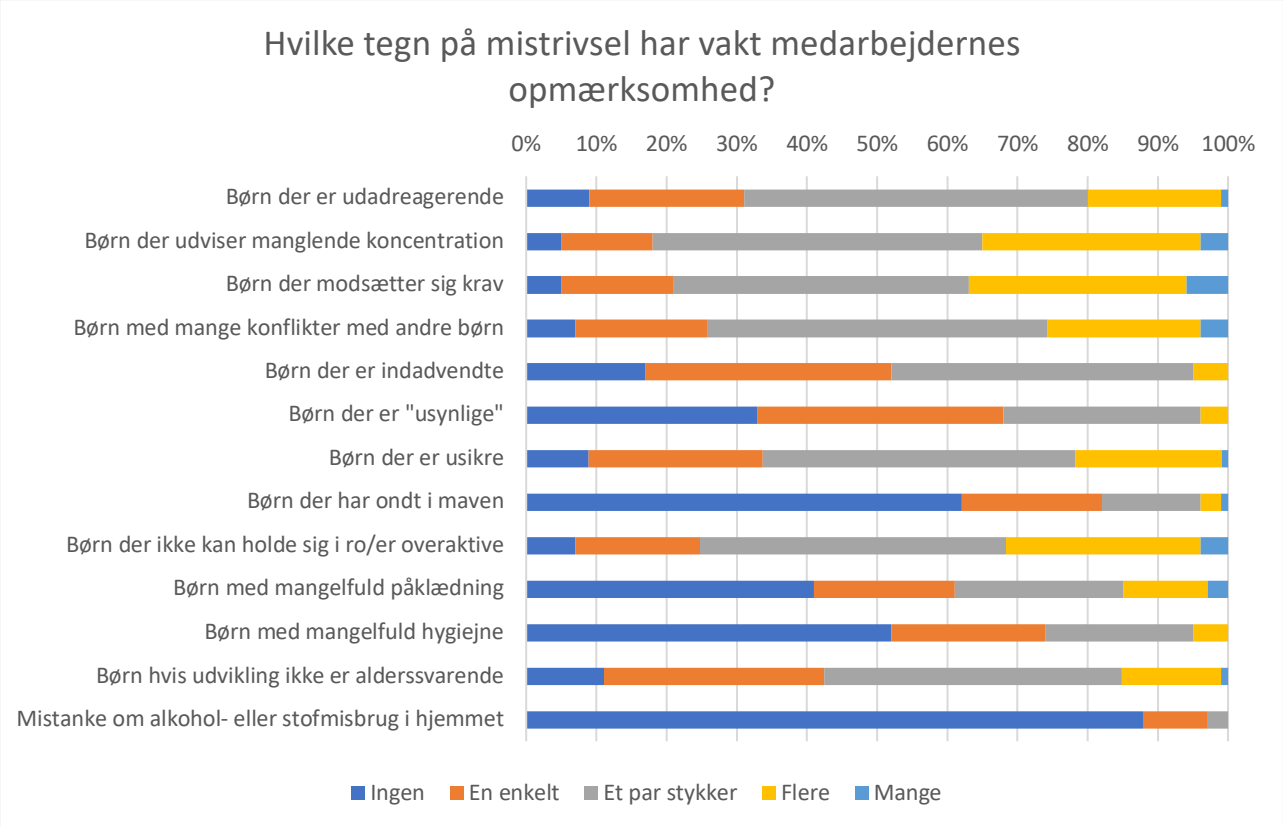
Omvendt de er kun 38 pct. af medarbejderne, der er helt eller delvis enige i, at man ikke kan følge børnene så godt, man gerne ville, hvis de arbejder et sted, hvor der maksimalt er 20 børneenheder i gruppen, og hvor der er mere end 2 voksne til gruppen lige efter kl. 11.

Ved tolkning af resultaterne må der tages forbehold for, at de bygger på et relativt lille antal svarpersoner. Det kan give usikkerhed omkring den præcise størrelse af de enkelte værdier. Samtidig må man dog konstatere, at hovedtendenserne i figurerne er meget klare, og at de peger i retning af, at såvel gruppestørrelse som antal voksne, der arbejder med børnene i gruppen, har væsentlig betydning for, hvor godt man kan følge de enkelte børn.

3.5. Hvilke tegn findes på mistrivsel?

Stuemedarbejderne er blevet bedt om at oplyse, hvilke tegn på mistrivsel hos børn i deres egen børnegruppe, der har vakt deres eller kollegernes opmærksomhed inden for det seneste år. Svarene fremgår af figur 18.

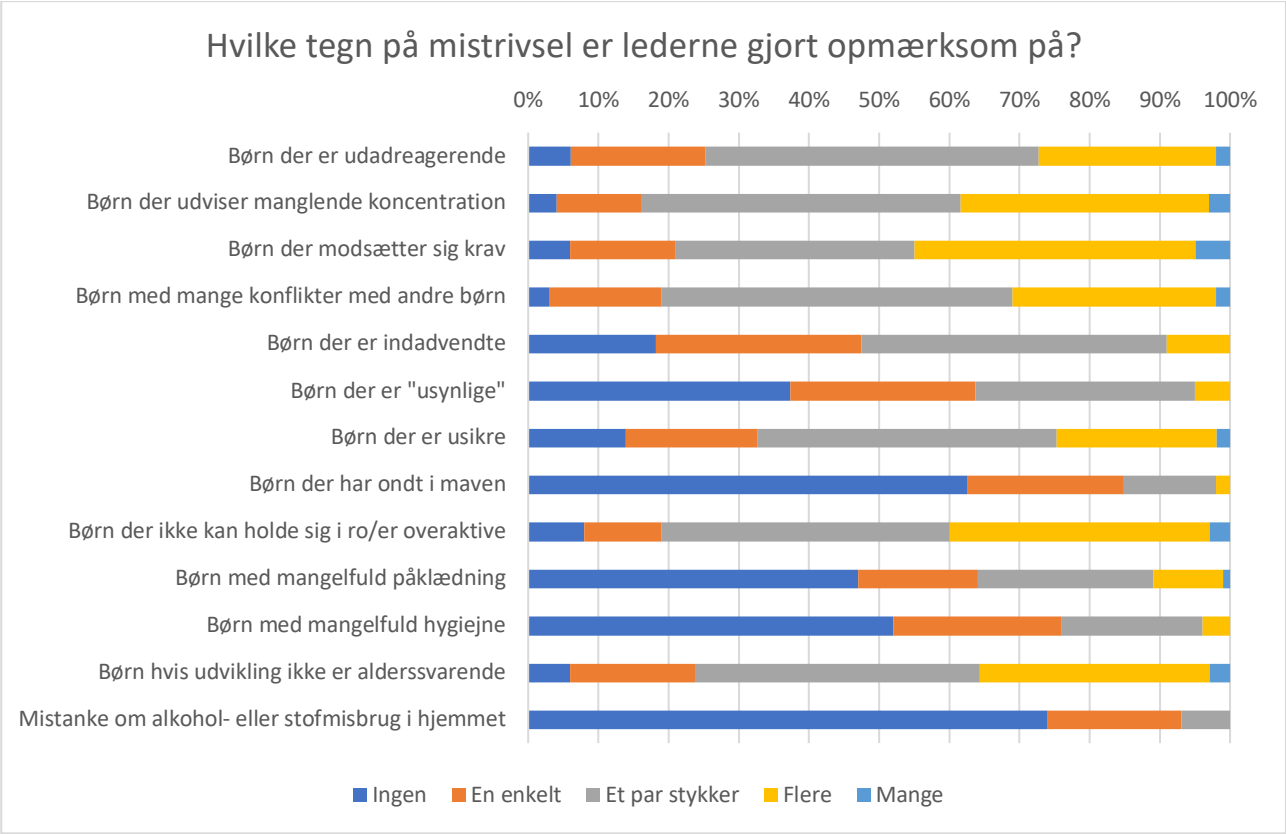
Figur 18

Kilde: Spørgeskema til stuemedarbejderne. N=405

Tilsvarende har lederne oplyst, hvilke tegn på mistrivsel, de er blevet gjort opmærksom på. Svarene fremgår af figur 19.

Figur 19

Kilde: Spørgeskema til lederne. N=388

Ved sammenligning af svarene må man være opmærksom på, at medarbejderne kun svarer i forhold til deres egen børnegruppe, mens lederen har modtaget oplysninger fra hele institutionen. Der vil f.eks. være større chance for at støde på et barn fra en misbrugsfamilie, hvis man ser på hele institutionen, end hvis man kun ser på en børnegruppe. Med dette in mente, er der god overensstemmelse mellem ledernes og medarbejdernes svar.

De tegn, der er spurgt om, overlapper i nogle tilfælde hinanden, og et barn kan godt figurere med flere tegn. Børn, der er udadreagerende, kan fx have mange konflikter med andre børn, være overaktive og modsætte sig krav.

I grove træk er der tre vigtige grupper af tegn på mistrivsel, som synes at forekomme forholdsvis ofte mange steder:

- børn, der er udadreagerende, modsætter sig krav, har mange konflikter, ikke kan holde sig i ro og/eller mangler koncentration
- Børn, der er indadvendte, ”usynlige”, usikre
- Børn, der ikke er alderssvarende udviklet.

Hertil kommer nogle grupper af tegn, som ikke synes at forekomme så ofte, såsom psykosomatiske symptomer (ondt i maven), mangelfuld hygiejne/påklædning og mistanke om misbrug.

Det er en grundlæggende sociologisk antagelse, at mistrivsel blandt børnene kan hænge sammen med opvækstvilkårene. Svarene fra lederne gør det muligt at belyse disse sammenhænge nærmere, idet lederne ikke kun har givet svar om tegn på mistrivsel, men også har givet oplysninger om familiesammensætningen. I figur 20-24 ses derfor, hvordan sammenhængen er mellem forskellige baggrundsforhold og forekomsten af følgende tegn:

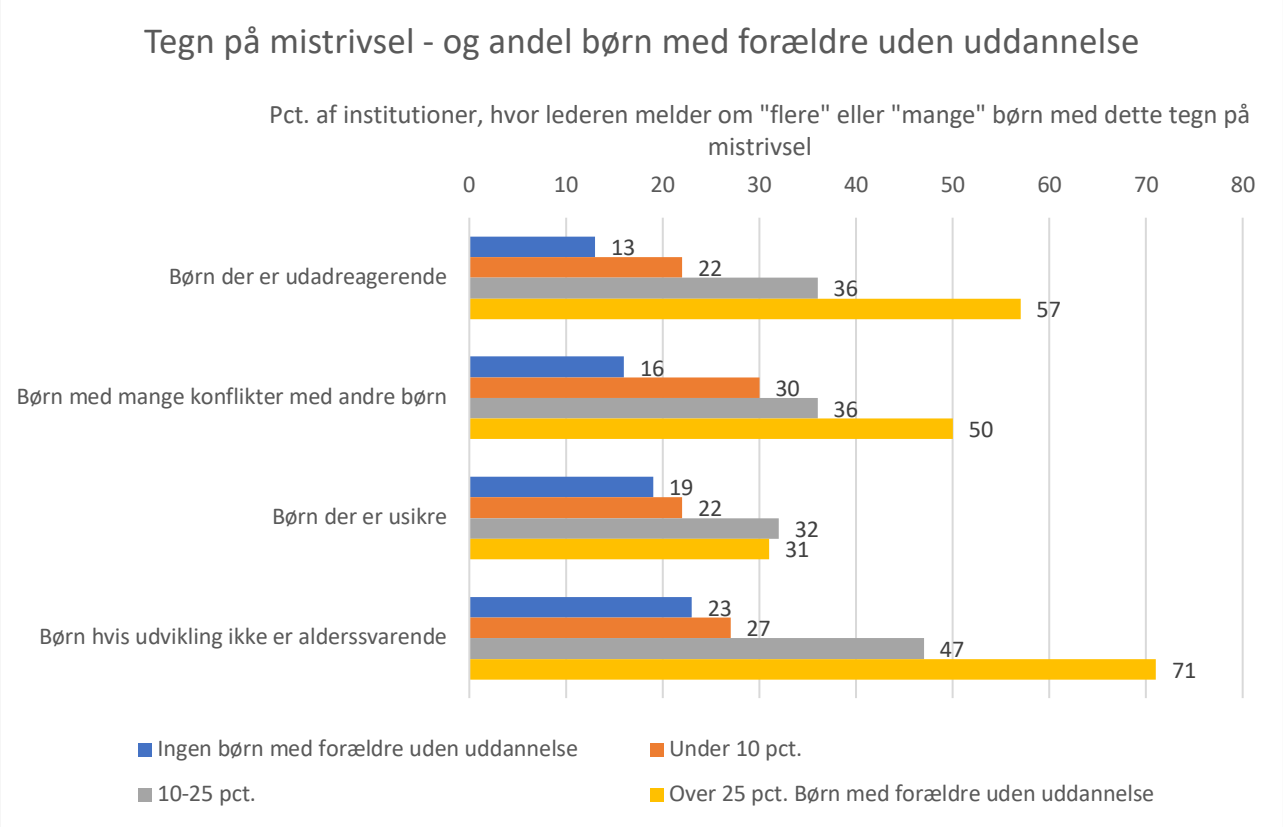
Børn der er udadreagerende

Børn der har mange konflikter med andre børn

Børn der er usikre

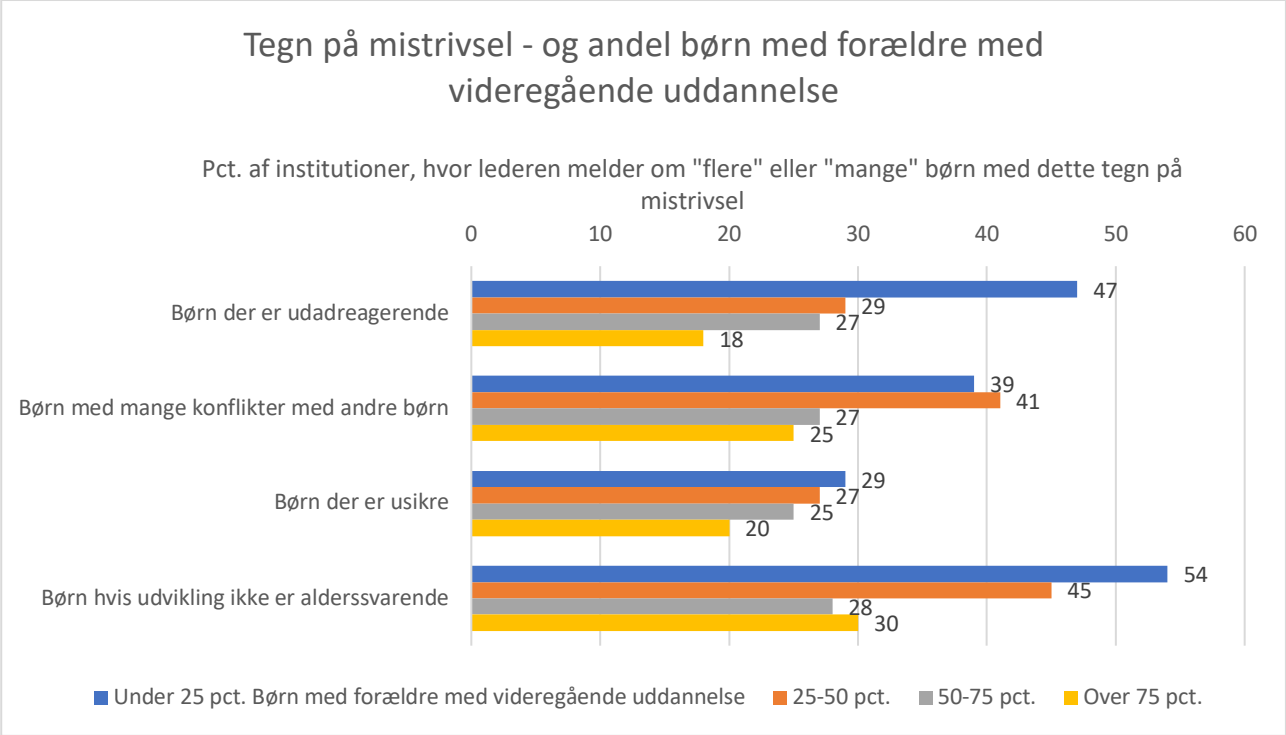
Børn hvis udvikling ikke er alderssvarende.

Figur 20

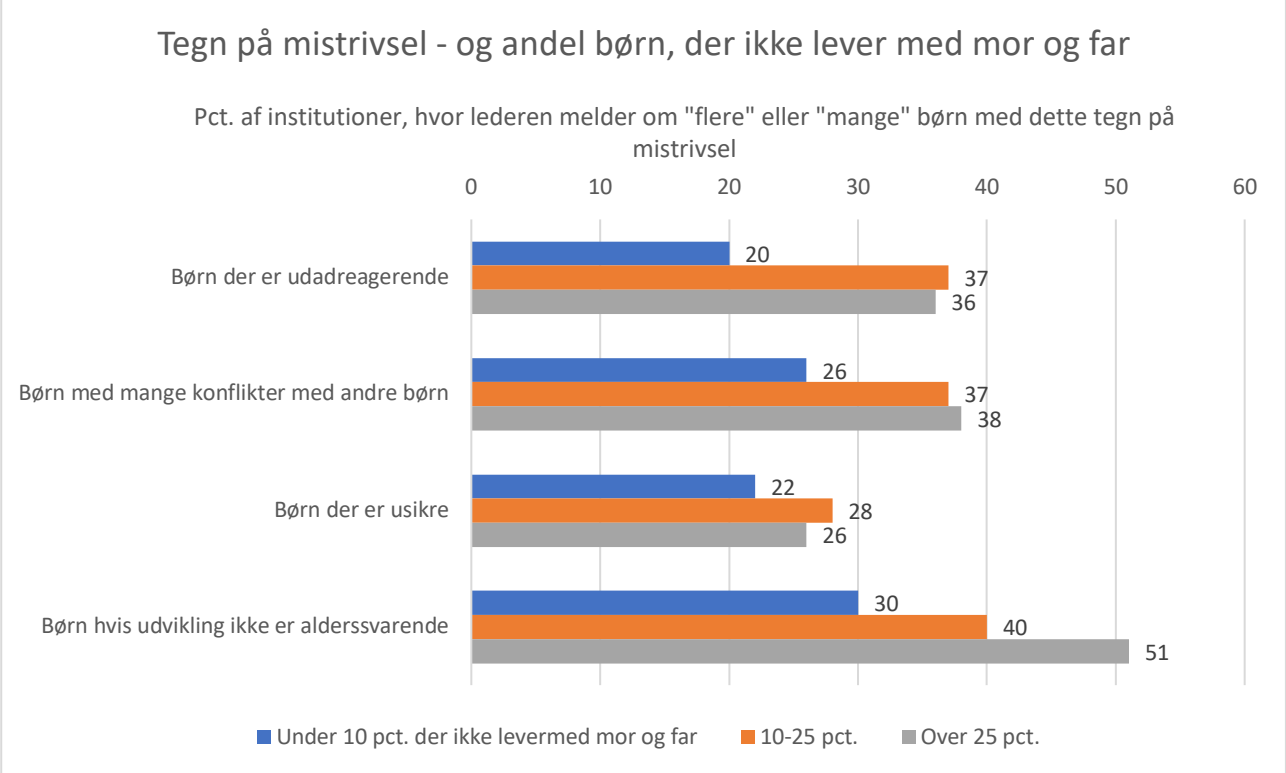
Kilde: Spørgeskema til lederne. N=488

Figur 21

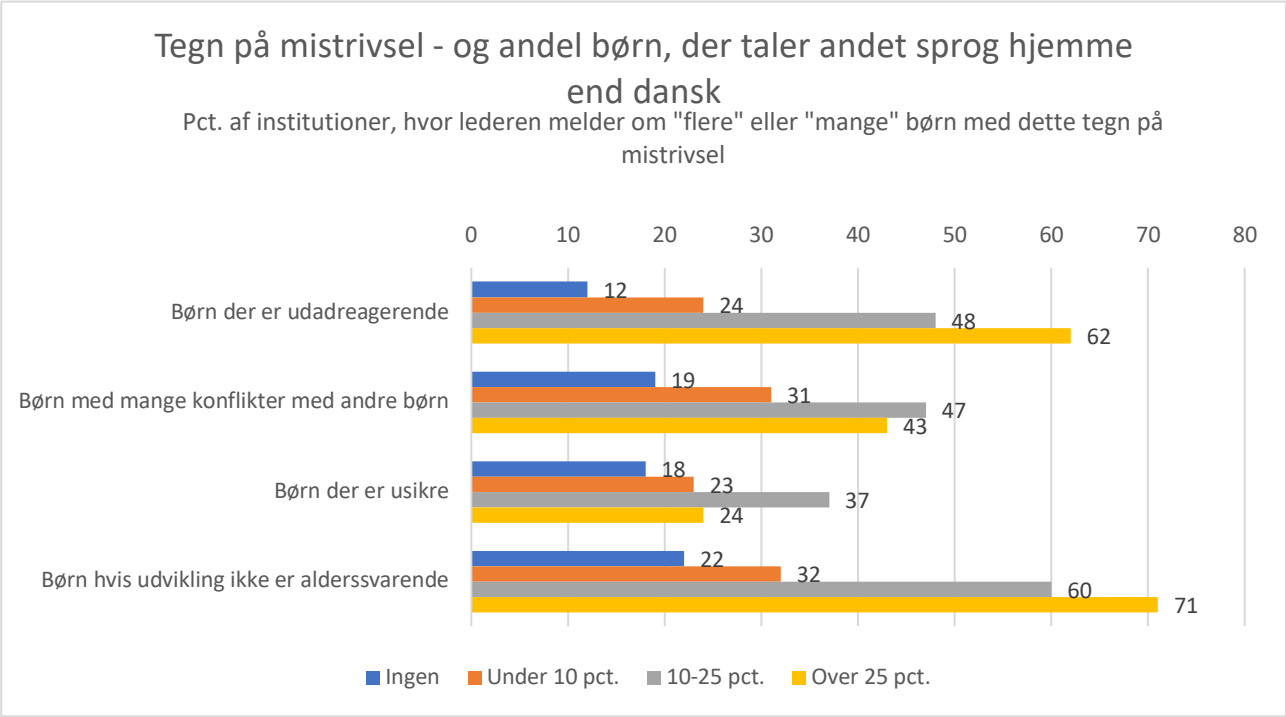
Kilde: Spørgeskema til lederne. N=484

Figur 22

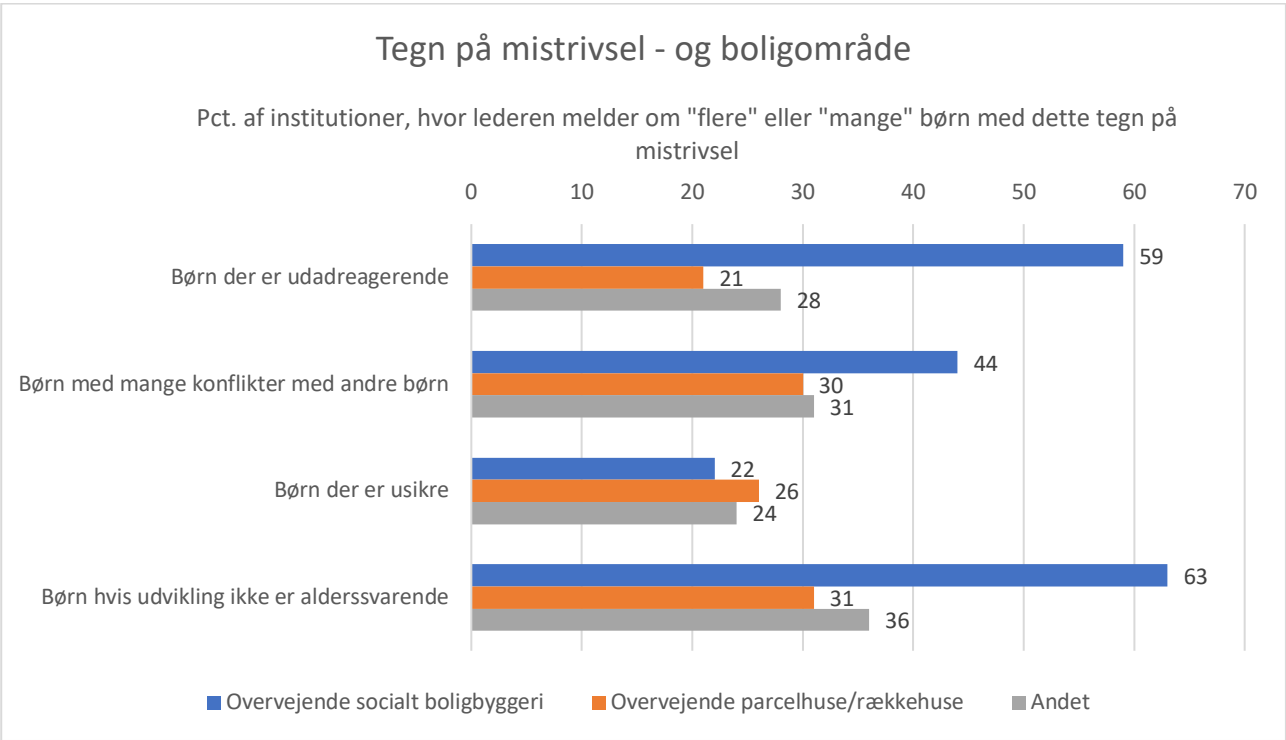
Kilde: Spørgeskema til lederne. N=483

Figur 23

Kilde: Spørgeskema til lederne. N=480

Figur 24

Kilde: Spørgeskema til lederne. N=503

Man skal være varsom, når man læser tallene i de fem figurer. Det er fx *ikke* 63 pct. af de børn, der kommer fra socialt boligbyggeri, der ikke har en alderssvarende udvikling. Derimod er der 63 pct. af lederne i de institutioner, der ligger i socialt boligbyggeri, der vurderer, at "flere" eller "mange" af institutionens børn måske ikke udvikler sig alderssvarende. Det præcise tal kan være 3 børn eller opefter.[5]

Med dette forbehold viser figurerne, at der er en tydelige sammenhæng mellem forekomsten af de forskellige tegn på mistrivsel og baggrundsforhold i familien/boligområde.

Jo mindre uddannelse forældrene har og jo flere børn fra etniske minoriteter, jo større er risikoen for at støde på børn, der opleves udadreagerende, børn der har mange konflikter, og børn der ikke er alderssvarende udviklet.

Derimod er det mindre sikkert, om det har større betydning, om barnet lever sammen med både mor og far. Og de forskellige baggrundsforhold synes heller ikke at have nogen klar betydning for, hvor stor en andel af børnene, der opleves som usikre.

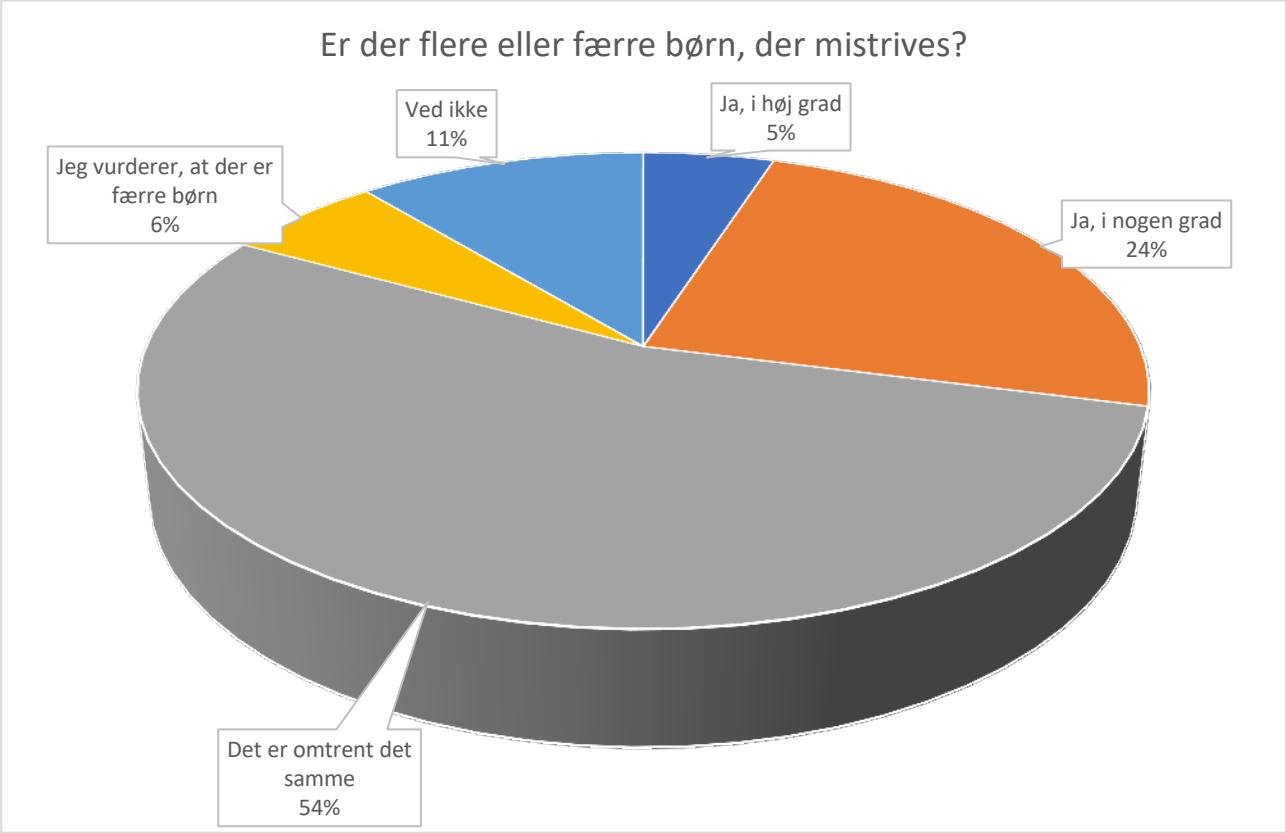
I gennemsnit vurderer lederne, at der i deres institution er omkring 5 børn, hvor man kan have mistanke om mistrivsel, og at i gennemsnit godt 2 børn har klare tegn på mistrivsel.

Spørger man stuemedarbejderne svarer de, at de vurderer, at der i gennemsnit er to børn i deres børnegruppe, der har tegn på mistrivsel, og at i gennemsnit ét barn har klare tegn på mistrivsel.

Lederne er blevet bedt om at vurdere, om der inden for de sidste fem år er kommet flere eller færre børn, der mistrives. Svarene fremgår af figur 25.

[5] Men Bureau 2000 har valgt ikke at spørge om det præcise tal. For det ville mange nok opleve var at gå for tæt på.

Figur 25

Kilde: Spørgeskema til lederne. N=374

Det ses i figur 20, at godt halvdelen af lederne vurderer, at antallet af børn i mistrivsel er omtrent det samme som for fem år siden. 6 pct. vurderer, at der er færre børn, der mistrives, mens godt en fjerdedel mener, der er blevet flere børn i mistrivsel.

73 af de ledere, der mener, der er flere børn, der mistrives, har sat ord på, hvad de mener, årsagen kan være. De fleste mener, årsagerne skal findes i familierne/hos forældrene, som mange svarpersoner mener er mere stressede og usikre på forældrerollen. En del angiver også vilkårene i institutionerne som årsag.

KLs ugebrev *Momentum* offentliggjorde i august 2021 en undersøgelse, som viste, at 85 pct. af dagtilbudscheferne i kommunerne vurderede, at flere børn i dagtilbud i dag har brug for en særlig indsats, end tilfældet var for 5 år siden. 63 pct. vurderede, at sagerne var blevet mere komplekse, og 66 pct. vurderede, at der var en stigning i antallet af vurderinger fra PPR.

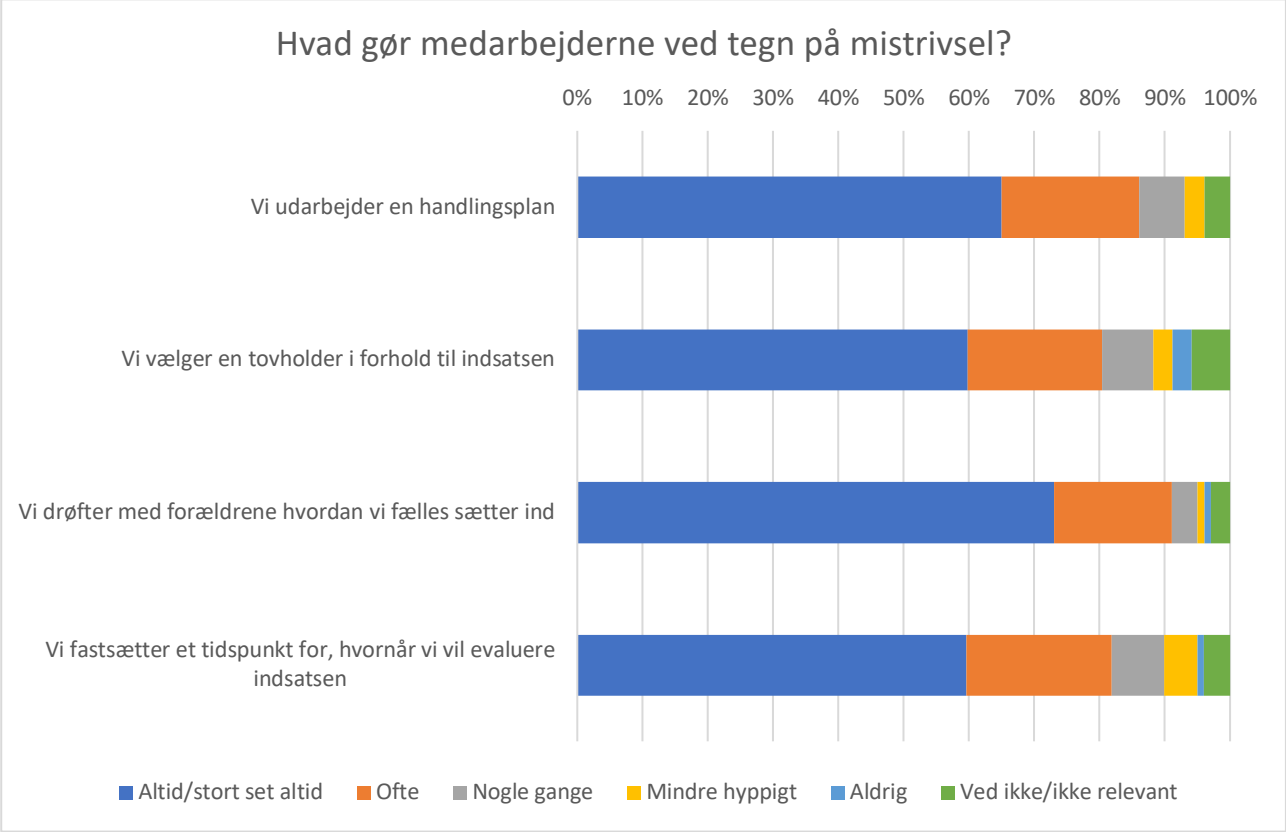
Institutionsledernes vurdering, når det gælder *udviklingen*, er således mindre alvorlig end dagtilbudschefernes.

4. Indsatsen i forhold til mistrivsel

4.4. Hvordan tilrettelægger institutionen indsatsen?

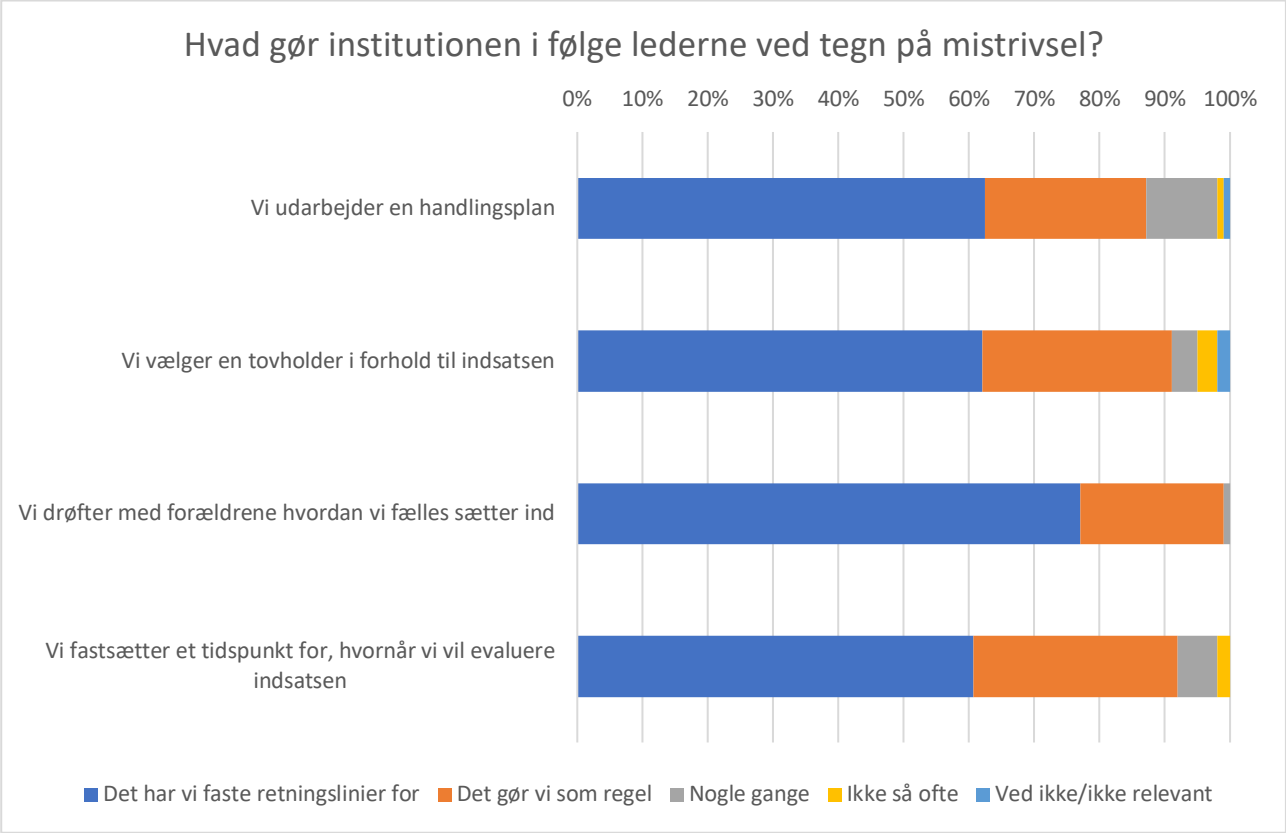
Såvel lederne som medarbejderne er blevet spurgt om, hvad man gør, hvis man konstaterer tegn på mistrivsel. Svarene fremgår af figur 26 og 27.

Figur 26

Kilde: Spørgeskema til medarbejderne. N=362

Figur 27

Kilde: Spørgeskema til lederne. N=362

Det ses af figurerne 26 og 27, at der er særdeles god overensstemmelse mellem svarene fra lederne og svarene fra medarbejderne.

I øvrigt viser svarene, at ca. 2/3 lægger en handleplan og vælger en tovholder. Omkring ¾ oplyser, at de altid/stort set altid inddrager forældrene i processen. I de fleste tilfælde fastsætter man også et tidspunkt, hvor indsatsen evalueres.

Som tidligere nævnt, er der 31 pct. af medarbejderne, der oplyser, at bestemte voksne har ansvaret for at følge bestemte børn. Blandt disse medarbejdere oplyser72 pct., at man vælger en tovholder, hvis man har mistanke om mistrivsel. Hvis det ikke er bestemte voksne, der følger bestemte børn, er det 51 pct., der oplyser, at man vælger en tovholder for indsatsen. Der synes således at være forskel på, hvor fast en ansvarsfordeling, man har i forhold til at følge og hjælpe børn med trivselsproblemer.

En del svarpersoner har suppleret deres besvarelse med yderligere oplysninger om, hvordan man griber sager om mistrivsel an. Både blandt ledere og medarbejdere er der mange, der oplyser, at disse sager typisk drøftes i forskellige teams, som også omfatter rådgivende personer udefra.

4.5. Rådgivning og supervision

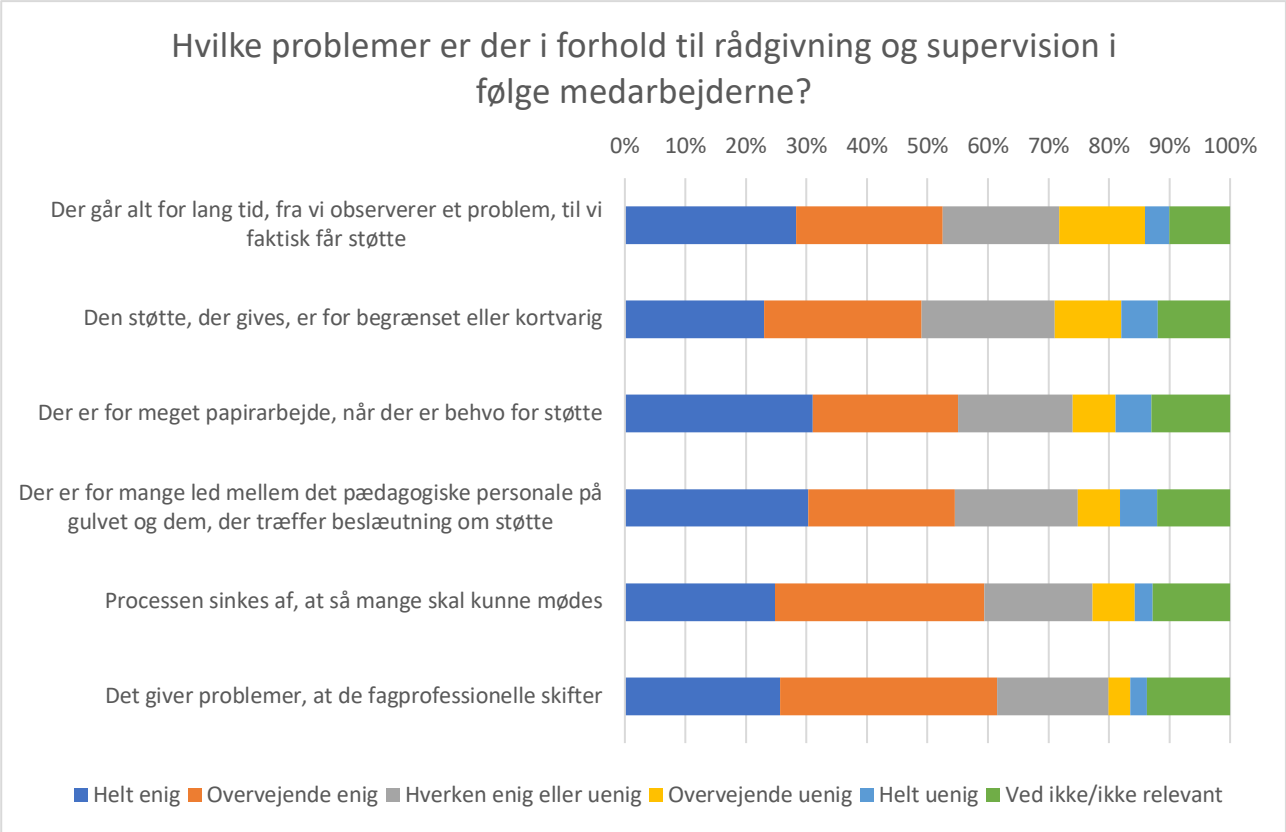
62 pct. af medarbejderne oplyser, at de har fået ekstern støtte – typisk fra fx PPR – til udredning af et eller flere børn fra deres gruppe. 59 pct. har fået støtte i form af supervision, og 55 pct. har fået rådgivning (svarene kan naturligvis i vid udstrækning omfatte de samme børn fra gruppen).

Spørger man lederne oplyser 73 pct., at institutionen har fået støtte i form af supervision af et eller flere børn, og 96 pct. har fået støtte i form af rådgivning.[6] I næsten halvdelen af de tilfælde, hvor man har fået rådgivning, drejer det sig om mere end fem børn fra institutionen.

Der er meget forskelligt, hvor lang tid, der går, før man faktisk får ekstern støtte fra fx PPR. 1/3 af medarbejderne oplyser, at der går et halvt år eller mere, og den gennemsnitlige ventetid er 4,6 mdr.

Som det fremgår af figur 28 og 29, oplever mange problemer i forhold til rådgivning og supervision. Det gælder både ledere og medarbejdere.

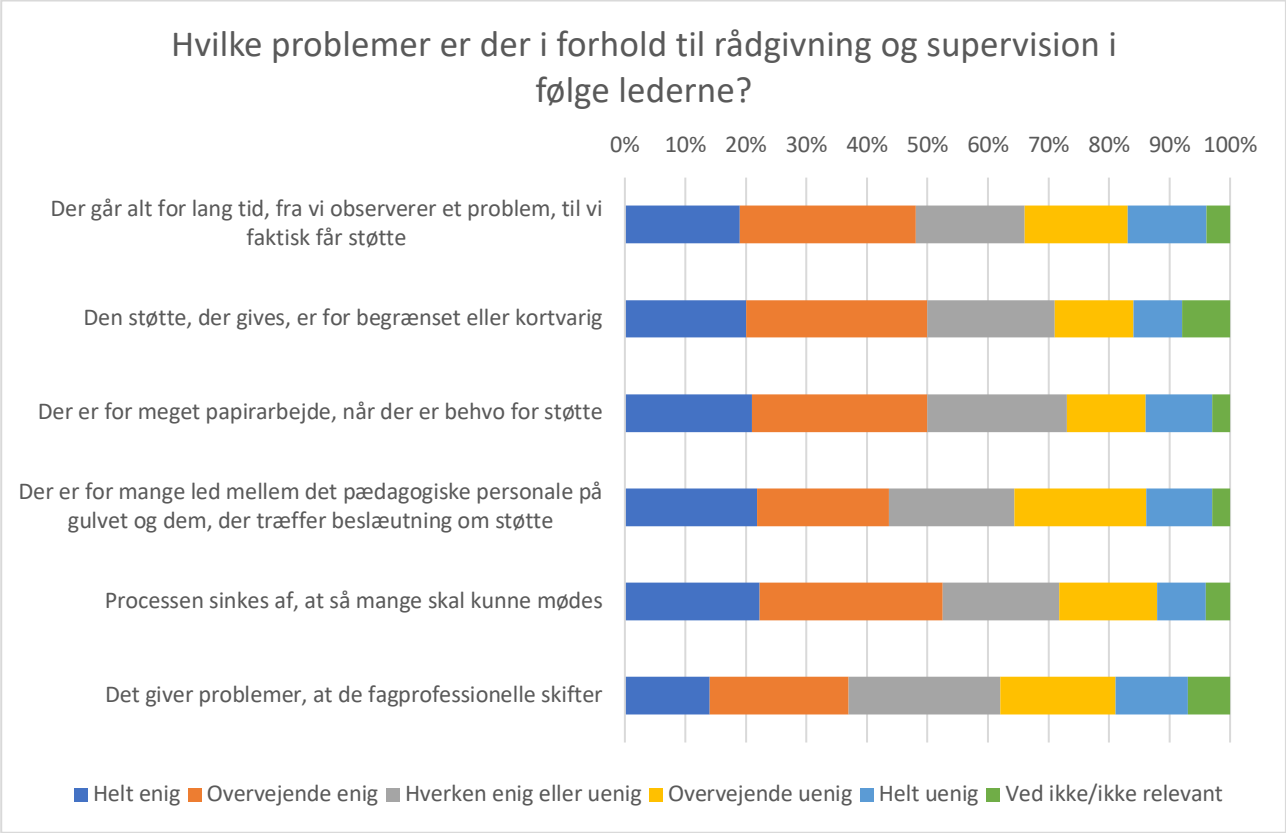
Figur 28

Kilde: Spørgeskema til medarbejderne. N=372

[6] Chancen for, at der er givet rådgivning om mindst ét barn er naturligvis større, hvis svarpersonen forholder sig til hele institutionen og ikke kun til en børnegruppe.

Figur 29

Kilde: Spørgeskema til lederne. N=356

Hvis man ser på de svarpersoner, der faktisk har forholdt sig til de seks udsagn (dvs. som erklærer sig enten enige eller uenige), er der et klart flertal, der oplever:

- at der går for lang tid fra man observerer et problem, til man faktisk får støtte

- at støtten er for begrænset eller kortvarig

- at der er for meget papirarbejde, for mange led i processen og for mange personer, der skal mødes.

11 pct. af lederne oplyser, at de har fået afslag på støtte i form af rådgivning til et eller flere børn.

En del ledere har nærmere uddybet disse afslag. Eksempler:

> *"Vi søgte 3 gange i forhold til et barn med svær autisme. Han er i dag i specialinstitution."*
>
> *"Ansøgningssystemet har gjort, at vi har haft et barn i 10 måneder, hvor vi ikke har kunnet lykkes med at tilrette praksis og kontekst, så barnet kunne være i trivsel."*
>
> *"Barnet var ikke "dårligt" nok til, at der kunne bevilliges støtte."*
>
> *"Da vi arbejder i et udsat boligområde, er der mange, som gerne vil have børn op på PPR, men tiderne er ikke til det (selvom de gør deres ypperste)."*
>
> *"Ingen indsats fra PPR - ressourcespørgsmål (prioritering)."*

"PPR har ikke tiden og må fravælge visse børn."

"PPR havde ikke mulighed for at tage flere sager ind."

"Vi har flere gange ikke kunnet få en psykolog til at se det barn, de skal være med til at vurdere. Det er blevet set af en anden fagperson."

"Vi ønskede en dialog/ et samarbejde imellem institutionen og skole/børneudvalget i kommunen på et skoleudsat barn, men dialogen blev ikke imødekommet og barnet blev i stedet flyttet til en institution for børn med behov for særlig støtte."

"Mangel på psykologer, der kan komme ud og observere. Der er utrolig lang ventetid til at få et barn på konsultativt forum - op til 1 år."

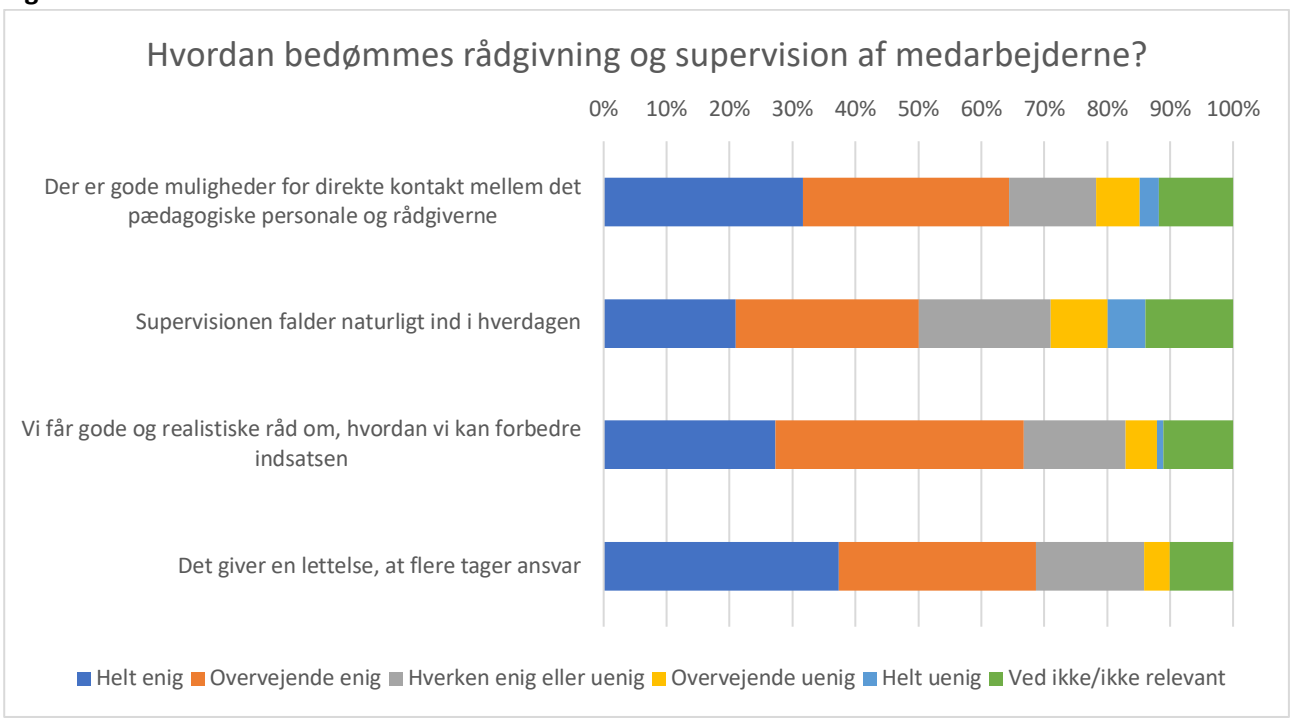
"Problemer med børn fra andre kommuner end den, vi ligger i. Vi får ikke hjælp fra kommuner, når et barn bor i en kommune og går hos os i en anden."

"Vi har i en periode været uden tale/hørekonsulent. Der var ingen, der kunne tage over, så vi måtte undvære sparring."

Svarene bestyrker indtrykket af, at det system, som skal rådgive institutionerne – navnlig PPR – mange steder slet ikke har ressourcer til at løse opgaverne inden for en rimelig tidshorisont.

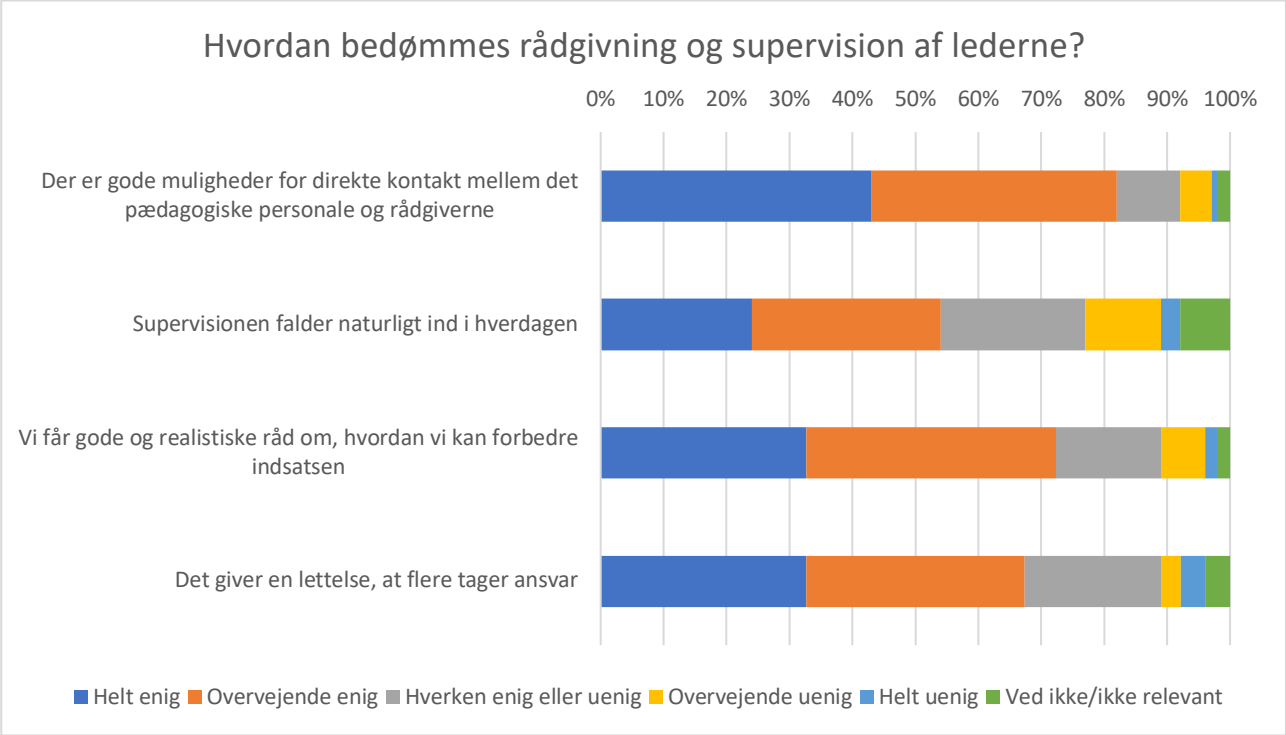
Når man først har fået supervision/rådgivning, er der imidlertid en overvejende positiv bedømmelse af den støtte, man får. Det fremgår af figur 30 og 31.

Figur 30

Kilde: Spørgeskema til medarbejderne. N=316

Figur 31

Kilde: Spørgeskema til lederne. N=352

Det fremgår, at et klart flertal oplever en god kontakt med de udefrakommende fagpersoner, og at man får gode og realistiske råd om, hvordan indsatsen kan forbedres.

Den rådgivning og supervision, man får, kan dels forholde sig til et enkelt barn, dels til det samlede læringsmiljø.

59 pct. af medarbejderne oplyser, at supervision/rådgivning overvejende forholder sig til det enkelte barn. 5 pct. oplyser, at det er læringsmiljøet, der bliver set på, mens 36 pct. svarer begge dele.

4.6. Støttepædagoger

Støttepædagogordningen har altid været omdiskuteret. Ordningen blev udviklet i slutningen af 70'erne, hvor kommunerne kun kunne få statsrefusion til drift af daginstitutioner inden for bestemte maksimumsgrænser. De faglige organisationer og kommunerne fandt da i fællesskab ud af, at man kunne omgå refusionsreglerne ved at ansætte støttepædagoger til enkeltbørn. Fra 1978 til 1981 steg antallet af støttepædagoger således fra 718 til 1665.

I starten blev støttepædagogerne ansat til den enkelte institution – typisk i tidsbegrænsede perioder på fx 6 mdr. ad gangen – perioder, der kunne forlænges, hvis der kom en ny bevilling til barnet. Disse usikre ansættelsesforhold gjorde, at det var vanskeligt at rekruttere pædagogisk personale med

specialkompetence – hvilket ellers måtte være det rigtige, hvis man skulle støtte børn med særlige udfordringer.

På den baggrund begyndte man stadig flere steder at satse på, at kommunen havde et "støttepædagogkorps", således at støttepædagogerne havde fast ansættelse, men kunne være tilknyttet skiftende institutioner.

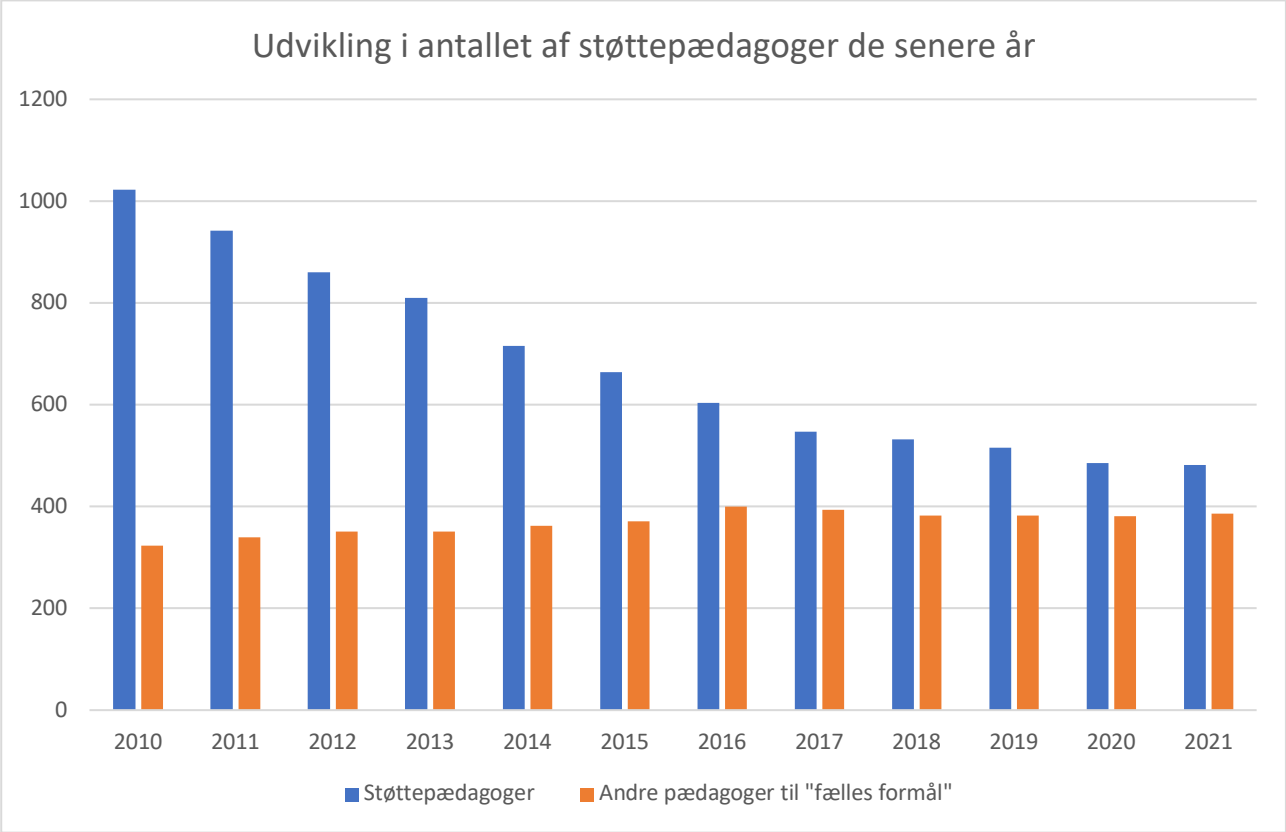
I dag bevilges støttepædagoger m.v. som regel efter dagtilbudslovens § 4, stk. 2., der siger:

Stk. 2. *Kommunalbestyrelsen skal sikre, at børn og unge under 18 år, der har behov for støtte i et dag-, fritids- eller klubtilbud m.v. for at kunne trives og udvikle sig, tilbydes en sådan støtte i tilbuddet.*

I de kommunale budgetter vil man normalt finde udgifterne til støttepædagoger under "fælles udgifter" for daginstitutioner og dagpleje. Der er dog også pædagoger ansat som støttepædagoger, som i budgettet kommer ind under daginstitutioner.

De senere år er der sket en mærkbar reduktion i antallet af støttepædagoger. Udviklingen ses af Figur 32.

Figur 32

Kilde: KRL-Junital fra de enkelte år.

I figuren udgøres støttepædagoger af de personer, som er ansat efter overenskomsten for støttepædagoger, og som budgetmæssigt er henført enten til daginstitutioner eller til "fælles formål" for daginstitutioner og dagpleje.[7] Desuden er vist antallet af pædagoger, som ikke er støttepædagoger, men

[7] Juni 2021 var 356 støttepædagoger henført til fælles formål, mens 126 var henført til daginstitutioner. Støttepædagoger kan også arbejde i fx SFOer.

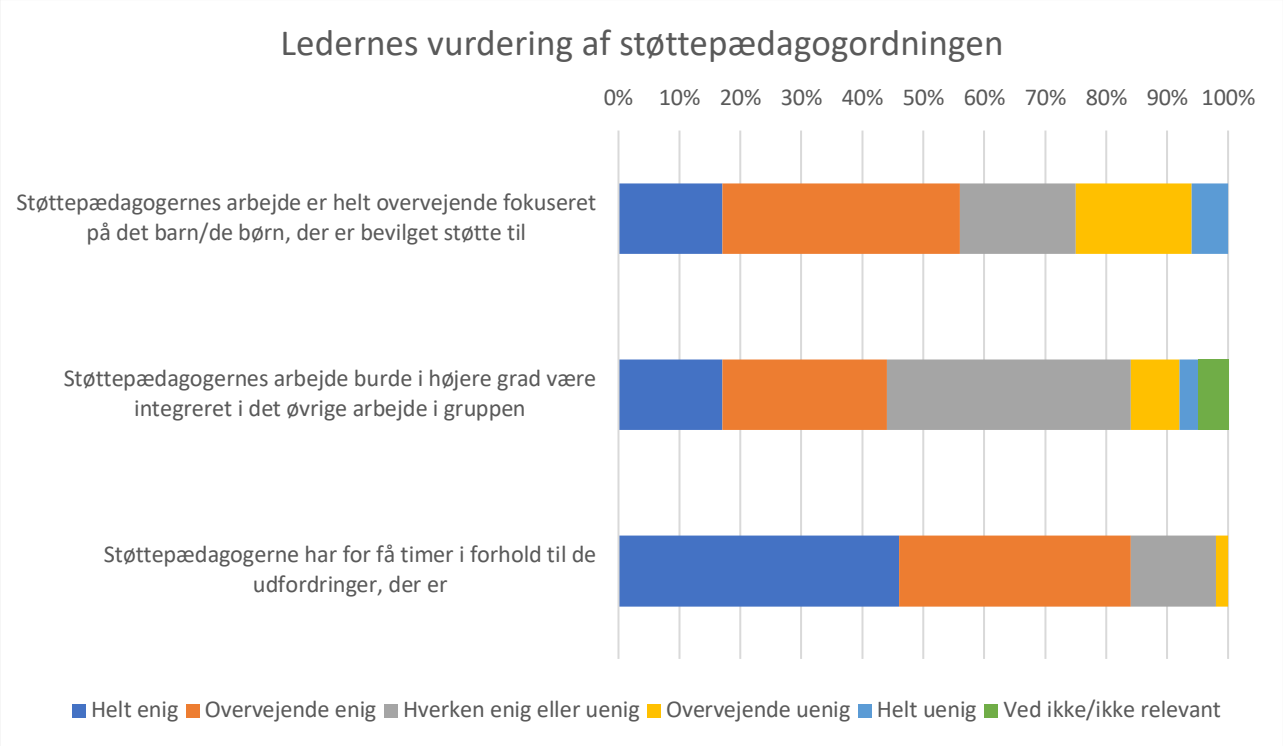
som arbejder efter "fælles formål". Det må antages, at disse overvejende også har forskellige støttefunktioner.[8]

Den særlige historiske udvikling bag støttepædagogordningen betyder, at man mange steder oplever en dobbelttydighed:

- På den ene side er støttepædagogen ansat af den kommunale forvaltning – i regel på baggrund af et konkret støttebehov for bestemte børn.
- På den anden side har støttepædagogen til opgave at få barnet integreret i daginstitutionens hverdag – og derfor også at medvirke til, at dagligdagen i børnegruppen fungerer så godt som muligt.

Denne dobbelttydighed afspejler sig, når man ser på ledernes og medarbejdernes vurdering af støttepædagogordningen, hvis de faktisk har støttepædagog. Det fremgår af figur 33 og 34.

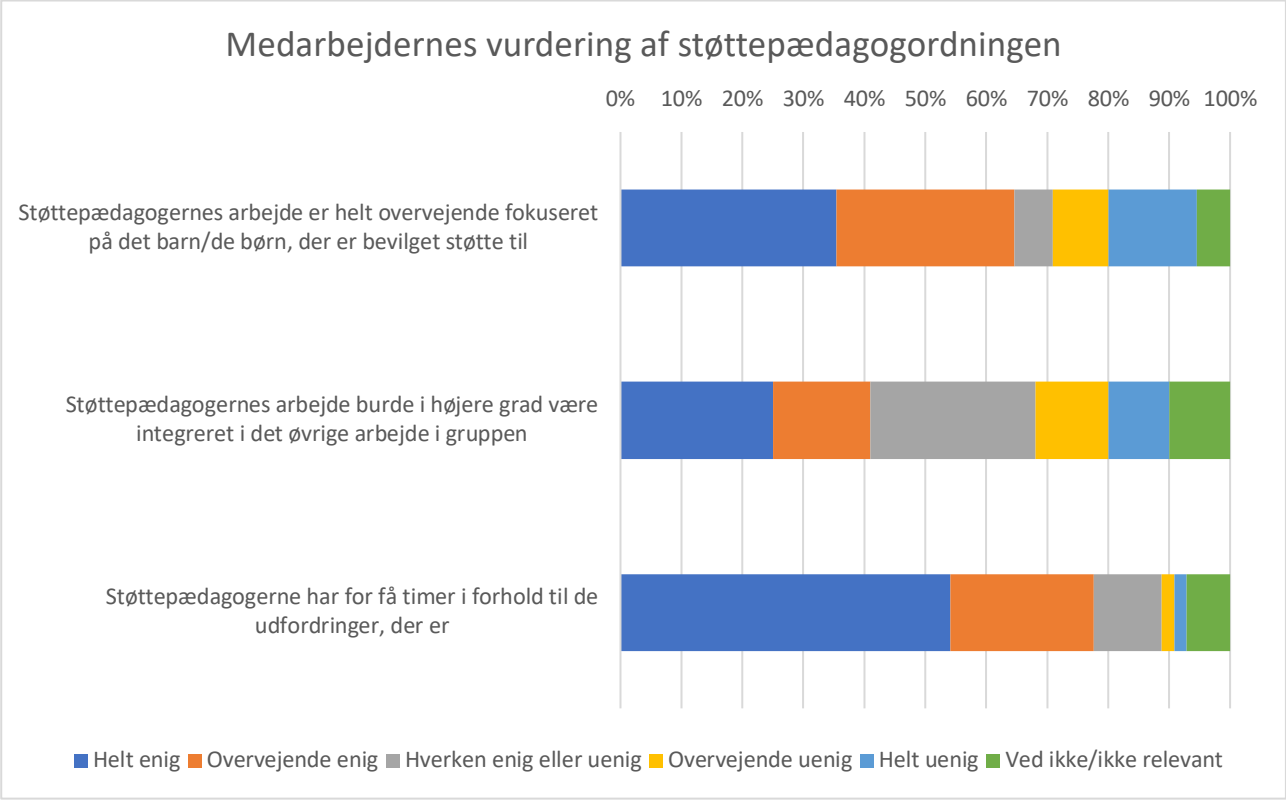
Figur 33

Kilde: Spørgeskema til lederne. N=87

[8] Juni 2021 var der 386 pædagoger i denne gruppe

Figur 34

Kilde: Medarbejdernes vurdering af støttepædagogordningen. N=109

Det fremgår af figur 28 og 29, at støttepædagogerne i dag i deres arbejde overvejende er fokuseret på enkeltbørn, men ganske mange svarpersoner kunne tænke sig, at støttepædagogernes arbejde i højere grad blev integreret i gruppens øvrige arbejde. Både blandt ledere og medarbejdere er der et overvældende flertal, som mener, støttepædagogerne har for få timer i forhold til de udfordringer, der er.[9]

6 pct. af institutionerne har fået tildelt støttepædagoger til børn med handicaps, mens 19 pct. har fået støttetimer på grund af børn med psykiske eller sociale udfordringer.

23 pct. af institutionerne har fået afslag på støttepædagoger eller har fået færre timer, end man havde bedt om. Yderligere 12 pct. har fået afslag på støttepædagoger, men fået støtte på anden vis – typisk i form af rådgivning. Det fremgår af de nærmere svar, at man i en række kommuner slet ikke har støttepædagoger længere. I stedet har man nogle steder områdepædagoger eller ressourcepædagoger, der skal understøtte læringsmiljøet.

98 ledere har nærmere beskrevet, hvorfor de har fået afslag eller har fået færre timer. Eksempler:

> *"I vores kommune sendes der ikke længere støttepædagoger ud i institutionerne. Vi skal selv klare opgaverne med sparringshjælp fra vores ressourcepædagog. Så ingen praktisk hjælp - det savner vi!"*

> *"I kommunen findes ikke støttepædagoger - børnene skal inkluderes eller visiteres til specialgruppe."*

[9] De samme meldinger ses blandt de 15 områdeledere, der har forholdt sig til spørgsmålene om støttepædagoger.

"I vores kommune fordeles puljetimerne efter socioøkonomiske principper. Idet vore børn overvejende kommer fra velfungerende familier, vurderes det, at vi ikke har ret til puljetimer. Man ser ikke på det enkelte barn."

"Man kan højst få 6 timer pr uge pr. barn i vores kommune, og de afviser stort set alle børn, som ikke har et fysisk handicap. De afviser at give støtte, selvom at deres egen psykolog har vurderet det nødvendigt. Arbejdet med støttekrævende børn i Helsingør kommune er under al kritik."

"Støttepædagogen har timer i andre institutioner også, så vi deler. Hun er fx ikke her hver uge. Men en formiddag hver anden uge, til deling mellem flere børn i huset."

"Vi har en fast ressourcepædagog, der kommer en dag om ugen, der sparrer os om de børn, vi har i udfordringer. Så ikke en "rigtig støttepædagog"."

"Vi har et barn, der har store udfordringer på det sociale, sproglige og i forhold til at få stillet krav/høre efter, hvad de voksne siger til ham. En stor opgave med de få ressourcer vi har, men vi fik afslag på at få ekstra timer til ham. Vi har ingen andet hjælp fået, men har skullet stå med opgaven selv."

"Vi har søgt ressource-centret om støtte til et barn, der kun magter et fællesskab m. max 1 andet barn – og en voksen tæt på. Vi søgte ikke et bestemt antal timer, men beskrev situationen – med observationer også fra fysioterapeut. Vi fik afslag på støtte – og fik at vide, at der kunne komme en ud at observere. Dette fravalgte vi, da fysioterapeuten allerede havde observeret en del."

"Vi havde bedt om puljetimer på et barn med socio-emotionelle udfordringer, som slog både børn og voksne og raserede vores institution. Men disse børn får ikke puljetimer i vores kommune – vi har ventet 15 måneder på at få hjælp fra støttekorpset, da vi har fået afslag på støtte to gange – og det selvom vi har sendt underretning og tillæg til denne til kommunen."

"Begrebet støttepædagog eksisterer ikke i vores kommune, i stedet er der områdepædagoger, som skal kigge på læringsmiljø."

"Opgaverne med børnene skal løses i huset, og derfor er det ikke muligt at få ekstra timer til børn, andet end i helt særlige tilfælde."

4.4. Eksempler på vellykket indsats

Lederne og medarbejderne har haft mulighed for at give eksempler på indsatser, der er vellykkede. En analyse viser, at lederne mest omtaler indsatser, som er tværfaglige, og som involverer andre dele af den kommunale forvaltning, mens medarbejderne mest omtaler indsatser i forbindelse med det arbejde, der sker internt i institutionen og ofte uden assistance udefra.

84 ledere har uddybet indsatser, de oplever som vellykkede.

Lederne beskriver eksempler på samarbejdet med familien, daginstitutionen og forskellige faggrupper og tværfaglige team fra forvaltningen. Organiseringen af de tværfaglige team er forskellig fra kommune til kommune.

Der peges på, at et godt tværfagligt samarbejde har afgørende betydning for bedre trivsel for barnet. Mange fremhæver samarbejdet med fagpersoner og giver eksempler på støtte fra psykolog, sundhedsplejerske, talepædagog, socialrådgiver, tale- hørelæreren, ressourcepædagog, familiebehandler, special- og udviklingspædagog, som har fået barnet/familien i bedre trivsel.

Det betones, at et tæt samarbejde virker. Eksempelvis et tæt samarbejde med en socialrådgiver, som bakker op om institutionens arbejde. Også når fagpersonerne samtidig giver redskaber og sparring til personalet.

Særligt vigtigheden af et godt forebyggende forældresamarbejde fremhæves af flere ledere.

Enkelte ledere har valgt at beskrive forløb, hvor børn har fået hjælp, og hvor barnet/familien er kommet i trivsel.

I alt 67 medarbejdere er kommet med eksempler på vellykkede indsatser. Det som flest medarbejdere fremhæver som vellykkede indsatser, er indsatser i samarbejdet med forældre. Tillidsfuld dialog er vigtig for et godt forældresamarbejde.

Flere angiver hvilke pædagogiske metoder og værktøjer, der har haft betydning. Endelig er der eksempler på en tværfaglig indsats, der har betydet en vellykket indsats for børnene.

I bilag 1 gengives en række karakteristiske eksempler på indsatser, der efter ledernes eller medarbejdernes mening har været vellykkede.

4.5. Eksempler på mindre vellykket indsats

Ledere og medarbejdere har tilsvarende kunnet give eksempler på indsatser, der har været mindre vellykkede. 97 ledere har givet eksempler herpå.

Hovedparten af ledernes beskrivelser af mindre vellykkede indsatser handler om et system, der ikke er godt nok til at handle i forhold til børn, der mistrives. Det handler om manglende hjælp, indsatser, der kommer for sent i gang, for lange processer og manglende dialog blandt fagpersoner.

"Tidlig indsats" er ikke foreneligt med systemerne, når der først tildeles ressourcer efter lang tid. Det betyder, at institutionerne kommer til at stå alene.

Andre beskriver, at sagsbehandlingstiderne er så lange, at de bliver bekymret for, om der kan udvikle sig yderligere problemer. Årsagen kan fx være udskiftning i de tværprofessionelle team.

Flere beskriver, at de har fået afslag på hjælp, så barnet ikke får den rigtige hjælp, og at det går ud over hele børnegruppen. En leder beskriver, at de er pressede på ressourcer, og at de mange gange må tage barnet væk fra den sociale sammenhæng for, at barnet ikke slår de andre børn/voksne. De må lade barnet rase ud inde på stuen, hvor det ødelægger legetøj og inventar. En anden leder fortæller om en familie, hvor børnene igen og igen fortæller om vold i familien, uden at familien får hjælp. Flere leder oplever også, at familier har været tilbudt hjælp, som pludselig stopper.

Flere oplever mangelfuld dialog mellem fagpersoner. Det kan være, at man ikke fuldt ud italesætter barnets udfordringer, at pædagogernes iagttagelser ikke reageres på og tages alvorligt, og at møder ikke fører til noget. Eller at fagpersoner ikke har koordineret inden møde med forældre, og de er uenige. Eller når der ikke meldes tilbage om indsats, og institutionen ikke inddrages i handleplanen.

Der er også eksempler på manglende fælles udgangspunkt mellem fagpersonale og pædagoger. Fagpersonalet har fået en oplevelse af familien og tager udgangspunkt her, og pædagogen tager udgangspunkt i barnet og taler ud fra det perspektiv. Det, at man taler om to forskellige ting, kan skabe stor frustration for alle.

Netværksmøder med eksterne fagpersoner og forældre kan virke meget overvældende. Forældrene har oftest ingen relation til fagpersonerne.

Der kan også være stor uenighed mellem faggrupperne, når børn skal sendes videre ud til udredning i psykiatrien.

Endelig beskrives vanskeligheder i forhold til samarbejdet med familien.

Mange beskriver situationer, hvor forældresamarbejdet ikke fungerer, fordi forældrene ikke er enige med det pædagogiske personale. Det kan være, at forældrene står i en erkendelsesproces, eller at de ikke accepterer pædagogernes faglighed, således at institutionen ikke får samtykke til de nødvendige indsatser. Fx hvis forældre og personale er uenige om en underretning, eller hvis forældrene ikke forstår personalets hensigter. Det kan også være en forælder, der selv har været omsorgssvigtet og har tabt troen på systemet.

En nævner et tilfælde, hvor en mor ikke ønskede at samarbejde, og fik lov til at flytte barnet til en anden institution.

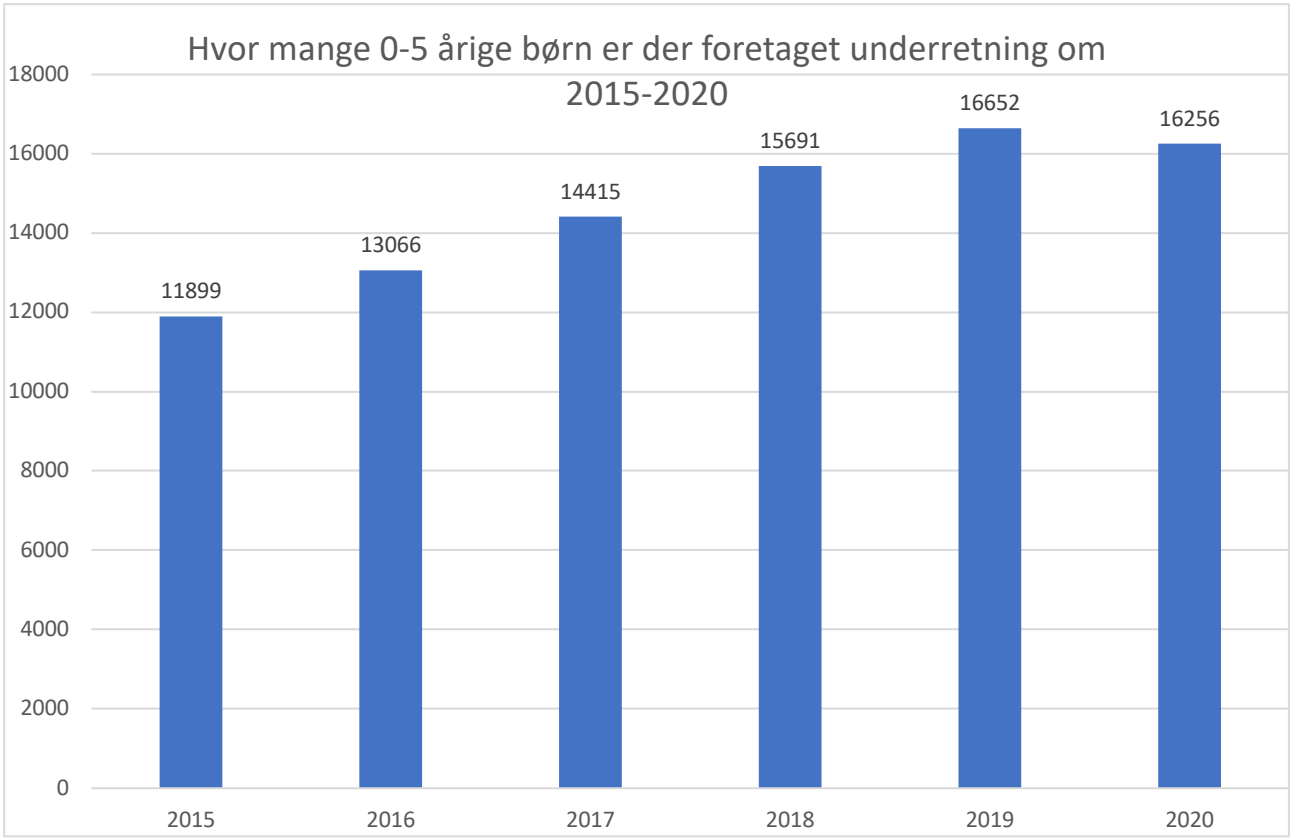
Andre nævner også, at forældrene flytter børnene, fx en familie, der endte med at flytte, fordi kommunen ikke tilbød hjælp.

Se i øvrigt nærmere eksemplerne i Bilag 1.

5. Underretninger

Som det fremgår af figur 35, er antallet af 0-5 årige børn, der er genstand for en underretning, steget de senere år. I 2015 blev der foretaget underretning om 3,3 pct. af de 0-5 årige børn. Det tal var i 2020 steget til 4,4 pct.

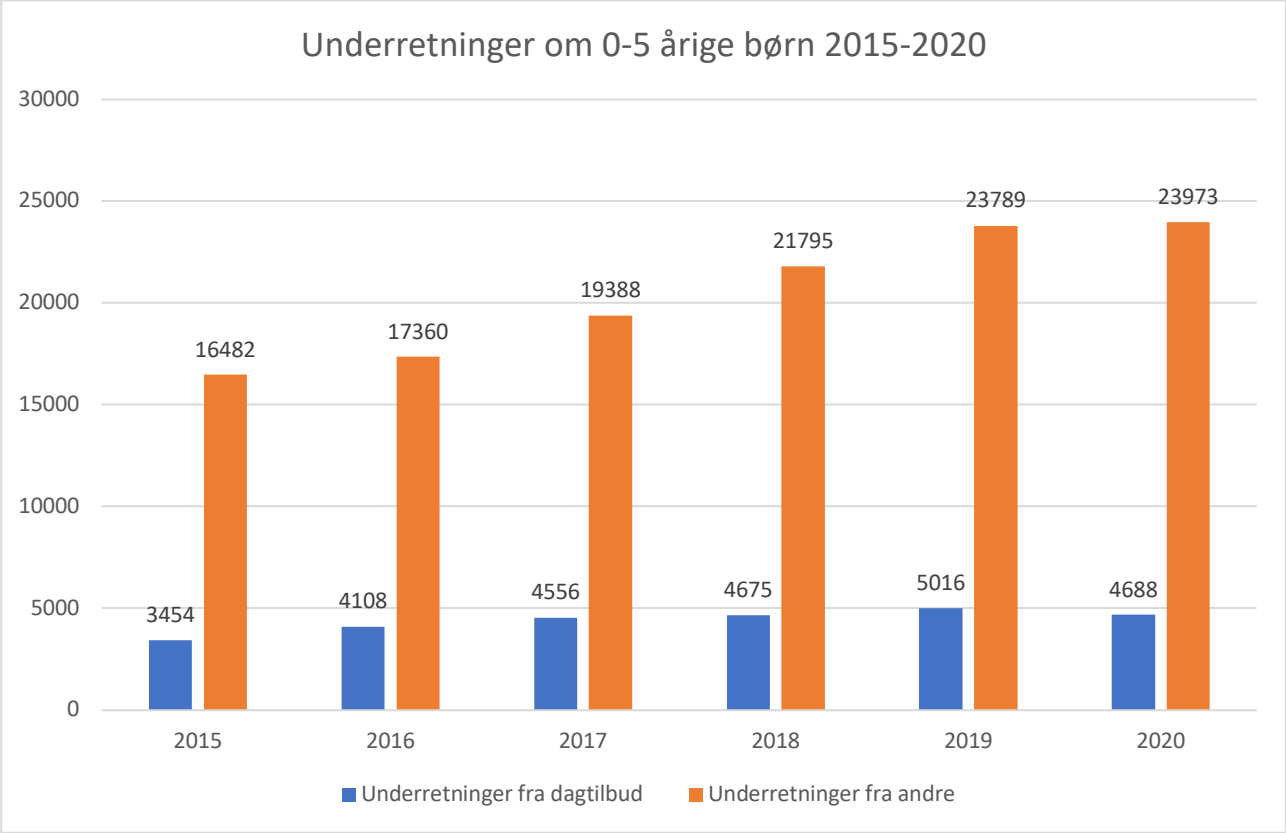
Figur 35

Kilde: Danmarks Statistik

Det enkelte barn kan være genstand for underretninger fra flere forskellige instanser (fx familie, kommunen eller anonyme), og det samlede antal underretninger er derfor næsten dobbelt så stort som antallet af børn, der er omfattet. Som det fremgår af figur 36, er der i 2020 kommet 4688 underretninger fra dagtilbud. Underretninger fra dagtilbud er steget med 36 pct. i løbet af de fem år.

Figur 36

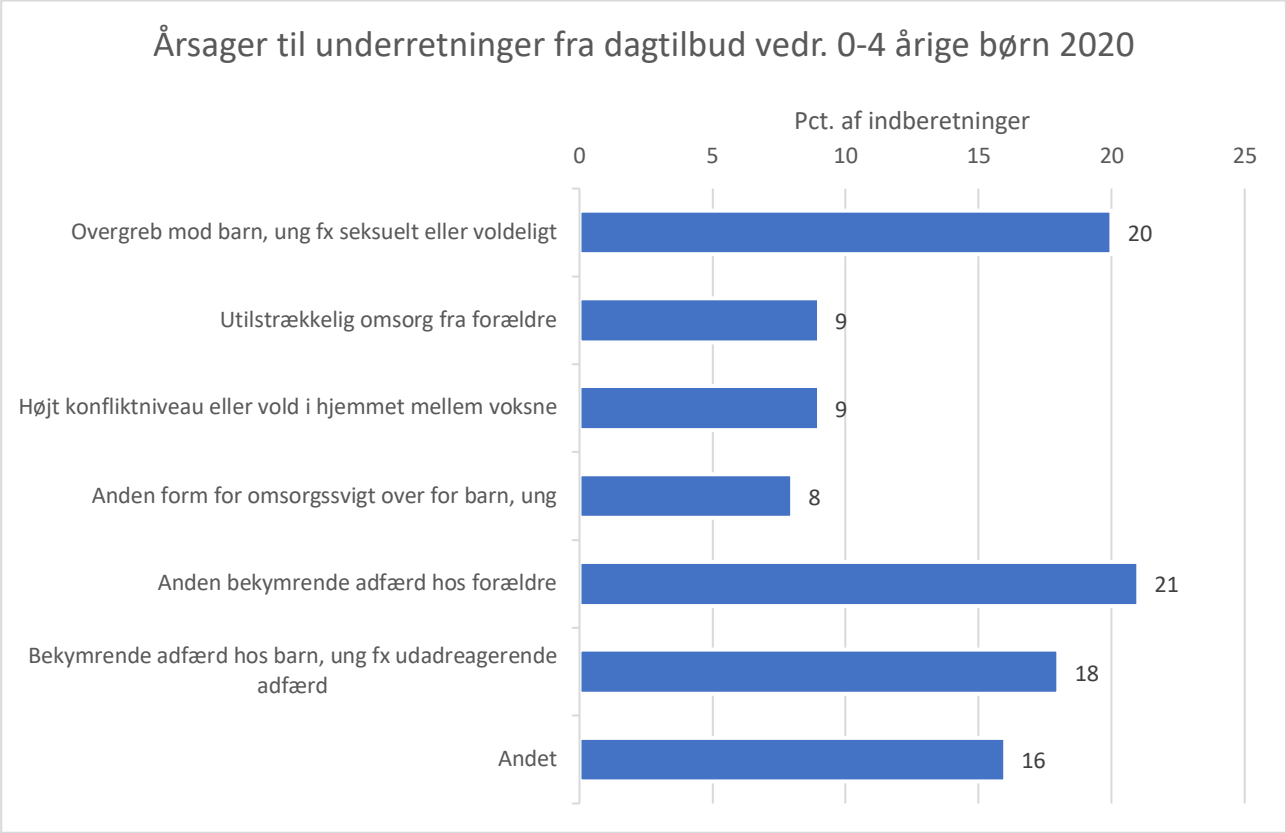
Kilde: Danmarks Statistik

Figur 37 viser, hvilke forhold, der ifølge Danmarks Statistik har givet anledning til, at dagtilbud foretager underretning.

De 4688 underretninger, der er foretaget i 2020, svarer til rundt én underretning pr. institution.[10] I spørgeskemaundersøgelsen er lederne blevet spurgt, hvor mange underretninger, de har foretaget det seneste år. 43 pct. har ingen underretninger foretaget. 34 pct. har foretaget en enkelt underretning, mens 24 pct. har foretaget flere underretninger. Nogle af disse har foretaget ganske mange underretninger. 7 institutioner har således foretaget underretninger om mere end 5 børn.

[10] Tallet 4688 omfatter også eventuelle underretninger fra dagpleje og SFO.

Figur 37

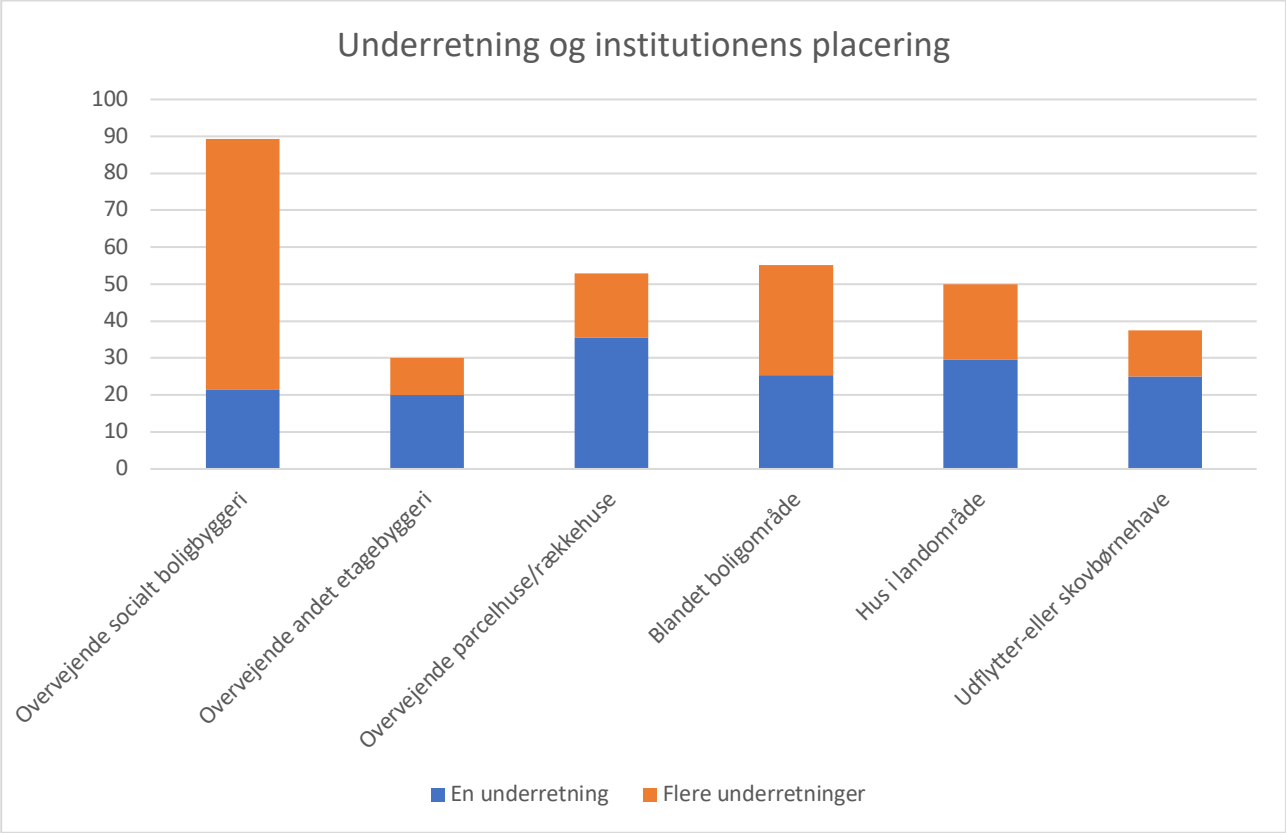

Kilde: Danmarks Statistik. Danmarks Statistik opdeler i forhold til denne statistik børnene i aldersgrupperne 0-4 år og 5-9 år.

Det skal bemærkes, at det det ikke er dagtilbuddene, men de kommunale forvaltninger, der leverer oplysninger til denne statistik og altså vurderer, om en underretning hører hjemme i den ene eller den anden kategori. Spørger man lederne, har næsten halvdelen angivet bekymrende adfærd hos børnene.

Antallet af underretninger afhænger bl.a. af, i hvilket boligområde institutionen ligger. Som det fremgår af figur 38, er der særlig mange underretninger fra institutioner i socialt boligbyggeri.

Figur 38

Kilde: Spørgeskema til lederne. N=366

I den offentlige debat omkring indsatsen i forhold til børn, der vokser op i familier, der ikke kan tage tilstrækkeligt vare på dem, diskuterer man dels, om kommunerne er kommet tit nok på banen, dels om kommunerne gør en tilstrækkelig indsats, når de får kendskab til en sag.

I forhold til at sikre, at kommunen kommer tit nok på banen, er det naturligvis vigtigt, at kommunerne får de underretninger, de skal have. Alle har pligt til at underrette kommunen, hvis et barn udsættes for vanrøgt. Og for offentligt ansatte – herunder pædagogisk personale – gælder underretningspligten i videre omfang – nemlig hvis man får kendskab til forhold, der bevirker, at der kan være grund til at gribe ind over for barnet/familien.

I nogle sager, der har været diskuteret i offentligheden, har man set, at der har været tøvet for længe med underretning. Derfor gennemførtes i 2018 på forslag af daværende socialminister, Mai Mercado, en skærpelse af strafbestemmelserne i forhold til personer i offentlig tjeneste, og som forsætligt eller groft uagtsomt underlader at foretage underretning om børn, der mistrives eller udsættes for omsorgssvigt. Under skærpende omstændigheder (fx hvis personen har ledelsesansvar, og undladelsen er sket flere gange) kan der blive tale om helt op til 1 års fængsel.

For at undersøge det pædagogiske personales holdning til disse forhold, er svarpersonerne blevet bedt om at forholde sig til følgende udsagn:

Der foretages for mange underretninger

Der er børn, der vokser op i familier med vanrøgt og mistrivsel, som der ikke foretages underretning om

De skærpede strafbestemmelser i forhold til pædagogisk personale, der forsømmer at underrette, har betydet, at vi underretter om flere

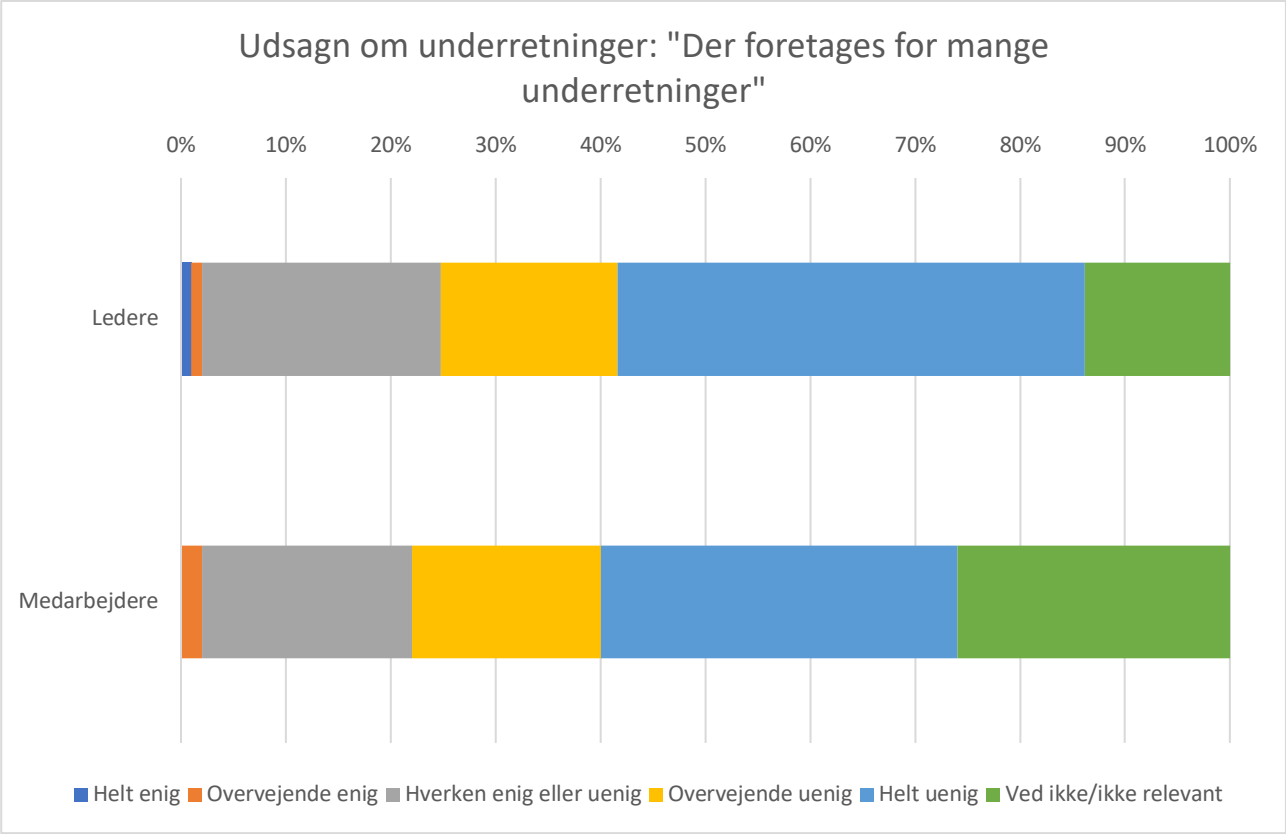
Det pædagogiske personale tøver ofte med underretning, fordi de har en berettiget tvivl om, hvorvidt kommunen formår at give en hjælp, som barnet har gavn af

I sager om underretning får man ikke ordentlig tilbagemelding om, hvad der sker

Institutionerne bør have bedre værktøjer til at tackle problemerne i samarbejde med familier, hvor der er børn i mistrivsel

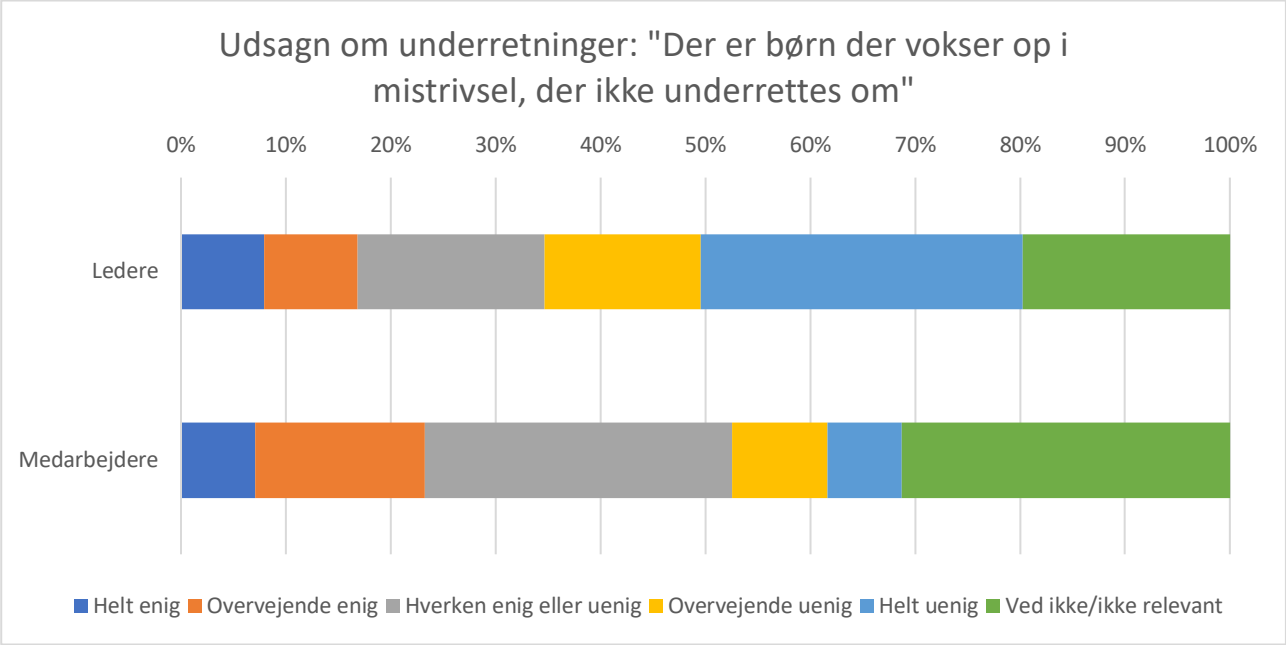
Svarpersonernes holdning fremgår af figur 39-44.

Figur 39

Kilde: Spørgeskemaer til ledere og medarbejdere

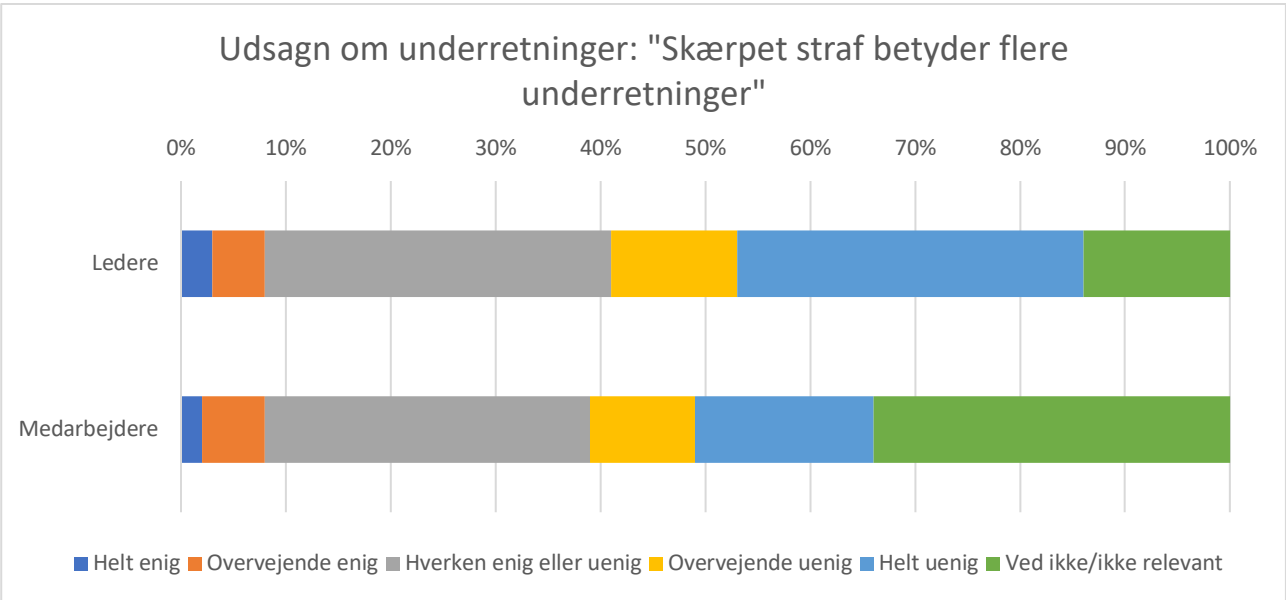
Figur 40

Kilde: Spørgeskemaer til ledere og medarbejdere

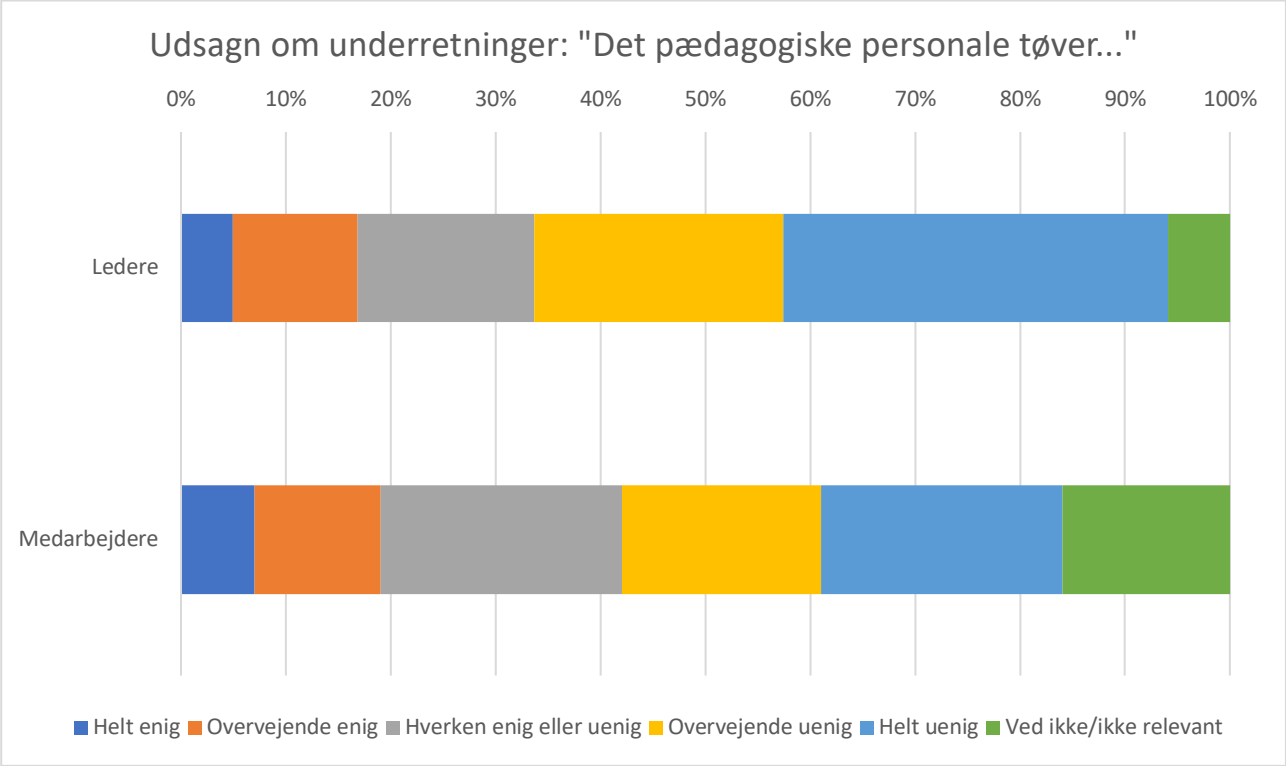
Figur 39 og 40 kan tages som udtryk for, at der ifølge det pædagogiske personale i hvert fald ikke foretages for mange underretninger. En mindre del udtrykker bekymring for, at nogle børn i mistrivsel overses i forhold til underretning.

Figur 41

Kilde: Spørgeskemaer til ledere og medarbejdere

Figur 42

Kilde: Spørgeskemaer til ledere og medarbejdere

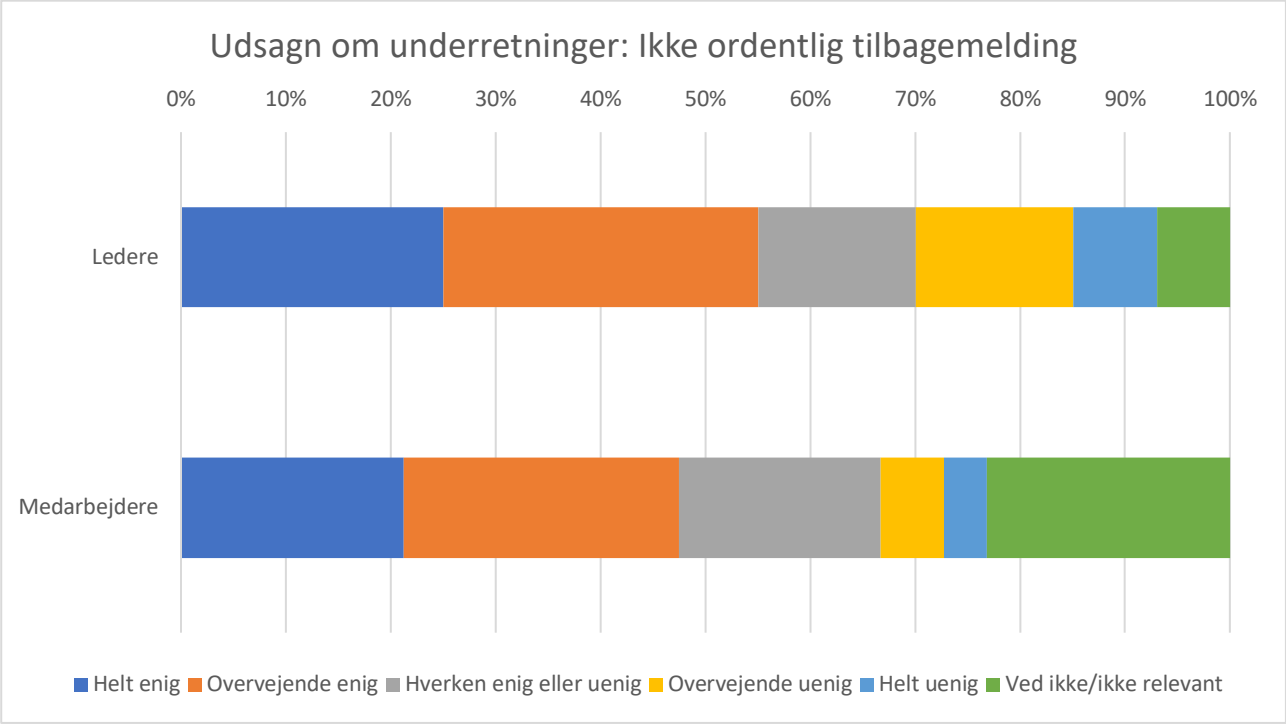
Det ses, at medarbejderne generelt ikke mener, at de skærpede strafbestemmelser har nogen særlig betydning for, om der underrettes eller ej. En mindre del mener, at det pædagogiske personale nogle gange tøver, fordi de ikke har tillid til, at kommunen kan håndtere sagen, men det er ikke den generelle holdning.

Efter servicelovens § 155b skal en kommune, der modtager en underretning, give tilbagemelding om, hvad der sker. Det hedder bl.a.:

…Stk. 3. *Kommunalbestyrelsen kan ved en underretning efter § 153 orientere den, der foretog underretningen, om, hvilken type foranstaltning den har iværksat, og om den planlagte varighed heraf, hvis oplysningen herom vil kunne have væsentlig betydning for den støtte, som den pågældende under udøvelse af hvervet eller tjenesten kan yde barnet eller den unge. Dette gælder dog ikke, hvis særlige forhold gør sig gældende.*

Som det fremgår af figur 43, oplever det pædagogiske personale *ikke*, at de i praksis får ordentlig tilbagemelding.

Figur 43

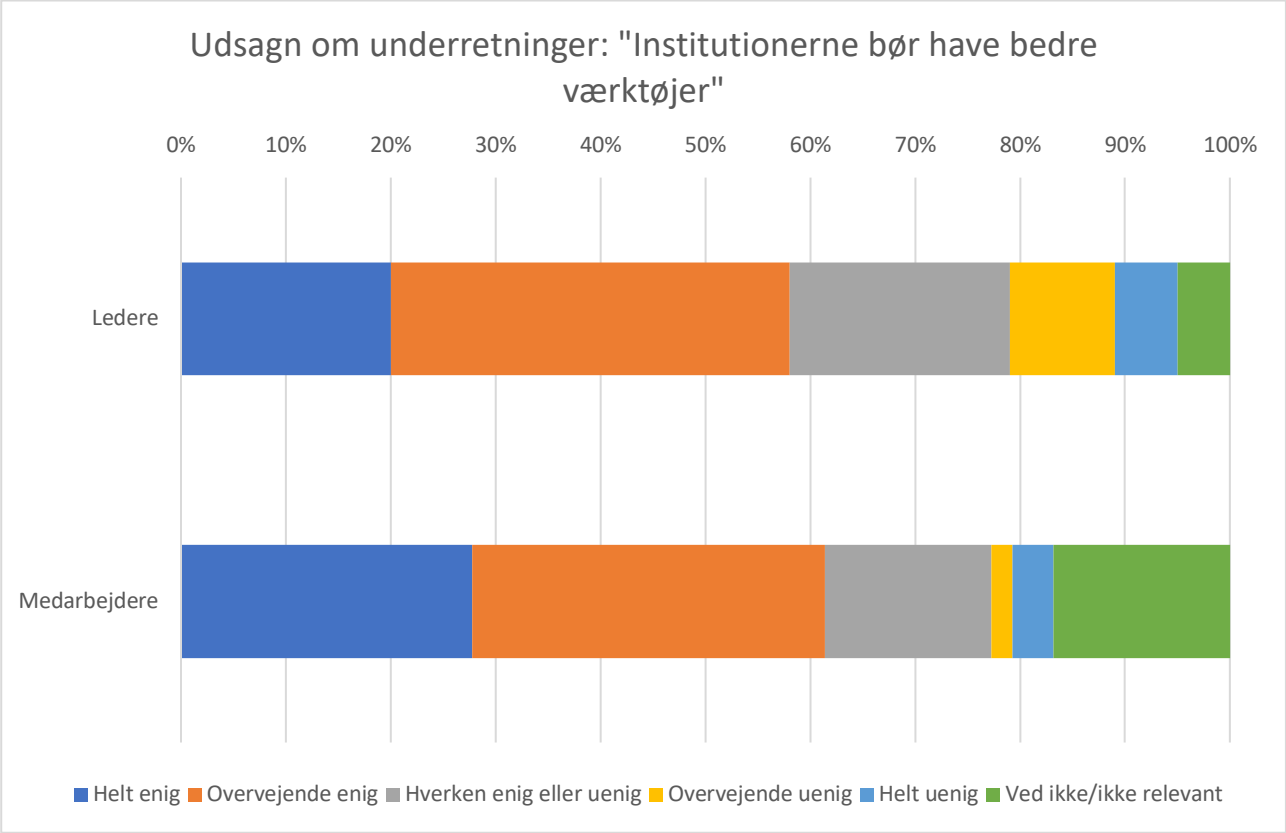

Kilde: Spørgeskemaer til ledere og medarbejdere

Mange, der står over for børn, der mistrives, vil mene, at underretning er den sidste udvej, og at man først bør søge at løse problemerne i samarbejde med forældrene. 30 pct. af stuemedarbejderne oplyser, at de har været i en situation, hvor de overvejede en underretning, men fandt en lokal løsning.

Som det klart fremgår af figur 44, er det imidlertid den overvejende opfattelse, at institutionerne bør have bedre værktøjer, for at kunne gå ind og være med til at løse sådanne sager.

Figur 44

Kilde: Spørgeskemaer til ledere og medarbejdere

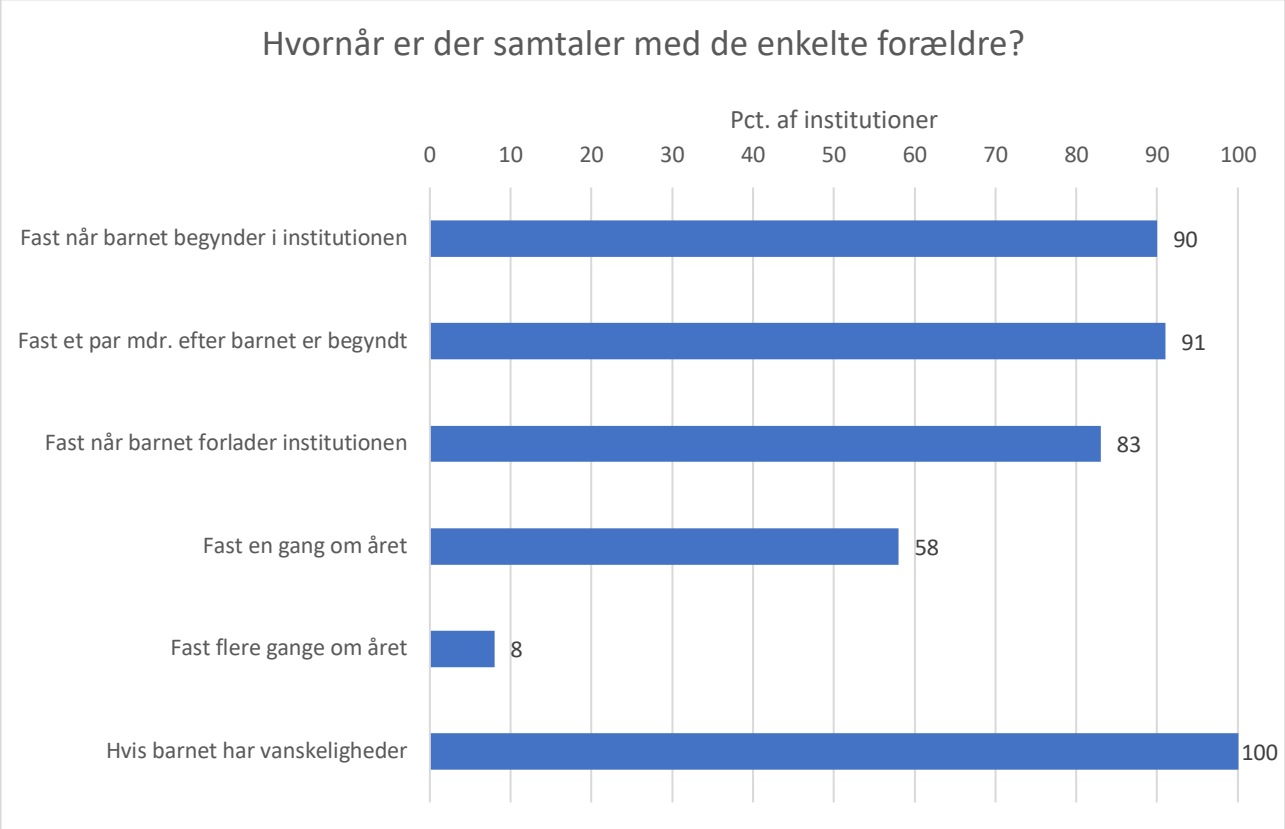
6. Forældresamarbejde

Det fremhæves i Dagtilbudslovens formålsbestemmelse, at opgaven med at sikre barnet tryghed og trivsel er et fælles ansvar for det pædagogiske personale og forældrene. Derfor er det vigtigt, at der er en tæt dialog i hverdagen mellem stuens medarbejdere og forældrene.

Denne dialog sker dels gennem det formaliserede forældresamarbejde, dels gennem den uformelle snak, når barnet hentes eller bringes.

Når det gælder det formelle samarbejde med de enkelte forældre, viser figur 45, hvornår der er forældresamtaler om det enkelte barn.

Figur 45

Kilde: Spørgeskema til lederne. N=335. Institutioner med skolebørn er ikke med.

Det ses i figur 45, at man næsten alle steder har samtaler, når barnet begynder i institutionen eller forlader den. 58 pct. af institutionerne har faste forældresamtaler enten én eller flere gange om året.[11]

Alle institutioner oplyser, at man har forældresamtaler, hvis barnet har vanskeligheder.

For at vurdere det uformelle forældresamarbejde har stuemedarbejderne fået en række spørgsmål, der skal belyse, hvor ofte dette evt. glipper.

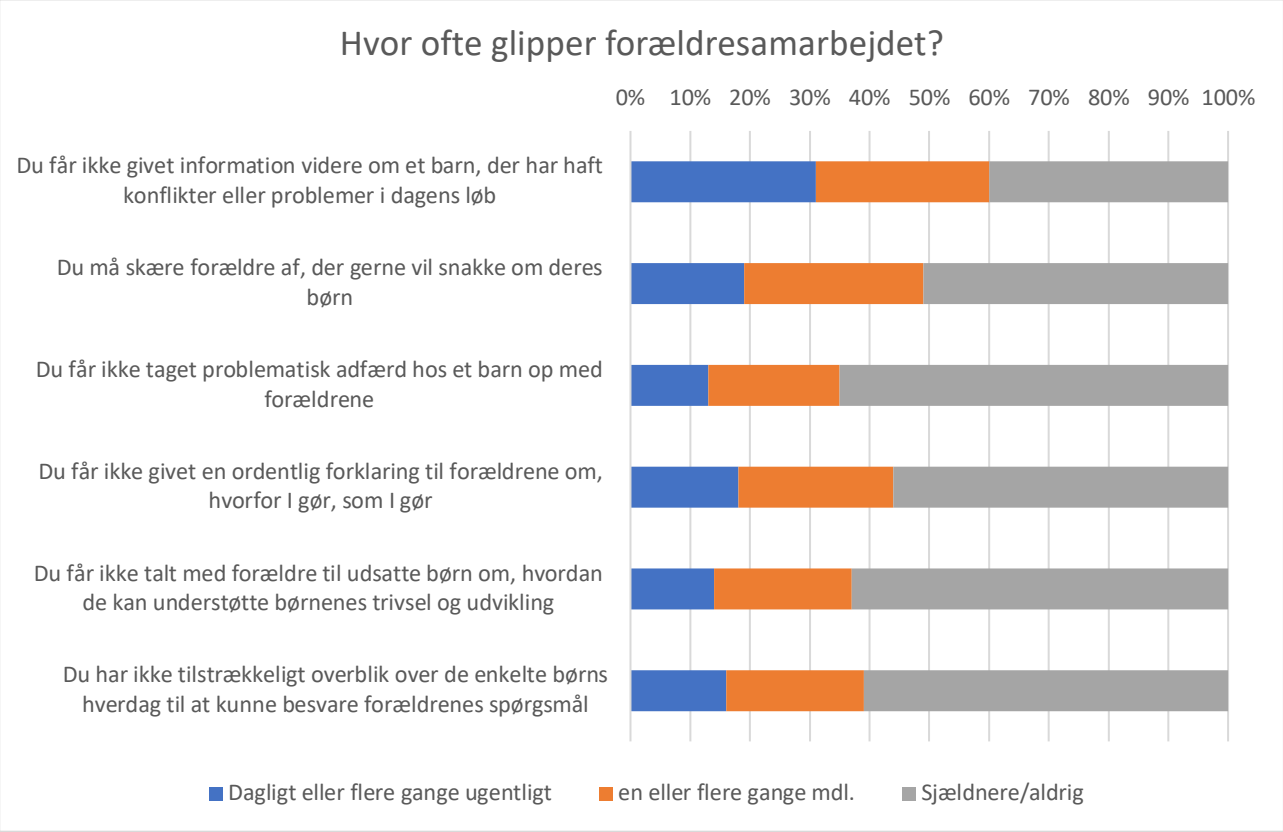
[11] I 2020 var tallet 61 pct.

– Du får ikke givet information videre om et barn, der har haft konflikter eller problemer i dagens løb
– Du må skære forældre af, der gerne vil snakke om deres børn
– Du får ikke taget problematisk adfærd hos et barn op med forældrene
– Du får ikke givet en ordentlig forklaring til forældrene om, hvorfor I gør, som I gør
– Du får ikke talt med forældre til udsatte børn om, hvordan de kan understøtte børnenes trivsel og udvikling.

De fem første spørgsmål har været stillet i flere år. Det sidste spørgsmål er kommet til i år.

Figur 46 viser, hvad medarbejderne svarer.

Figur 46

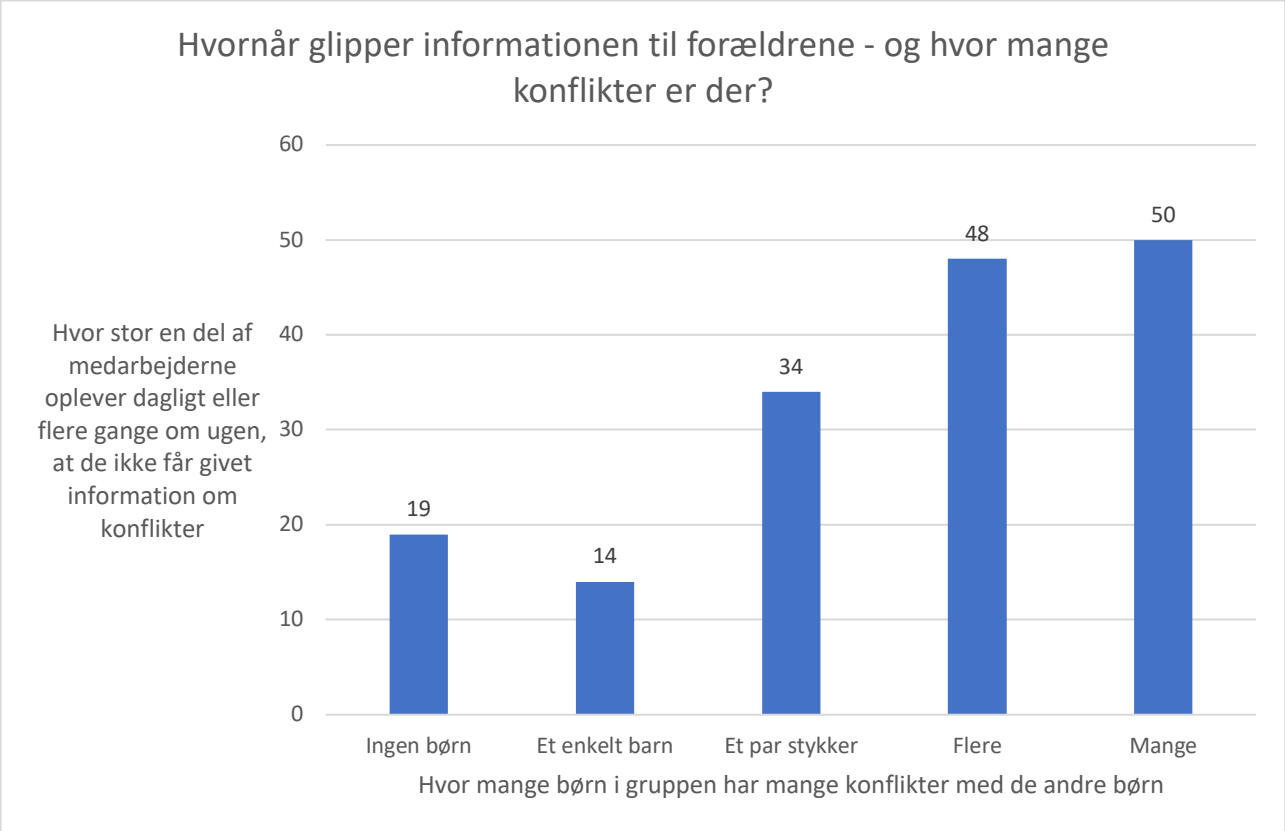
Kilde: Spørgeskema til medarbejderne. N=403

Det ses af figur 46, at der navnlig kan være problemer med at sikre, at forældrene får information om de problemer/konflikter, barnet har haft i dagens løb. Næsten 1/3 oplever dette dagligt eller flere gange om ugen.

38 pct. af stuemedarbejderne har mindst en af de fem oplevelser af svigtende forældrekontakt dagligt eller flere gange om ugen. I 2020 var tallet 31 pct. I 2019 var det 29 pct. I 2018 var det 32 pct., og i 2017 var det 33 pct. Udviklingen er således *ikke* gået i retning af, at den løbende forældrekontakt forbedres, selv om vigtigheden betones fra mange sider.

I figur 47 sammenholdes medarbejdernes oplevelse af, at det evt. glipper med at orientere forældrene om barnets problemer/konflikter med vurderingen af, hvor mange børn, der har konflikter med andre børn.

Figur 47

Kilde: Spørgeskema til medarbejderne. N=402.

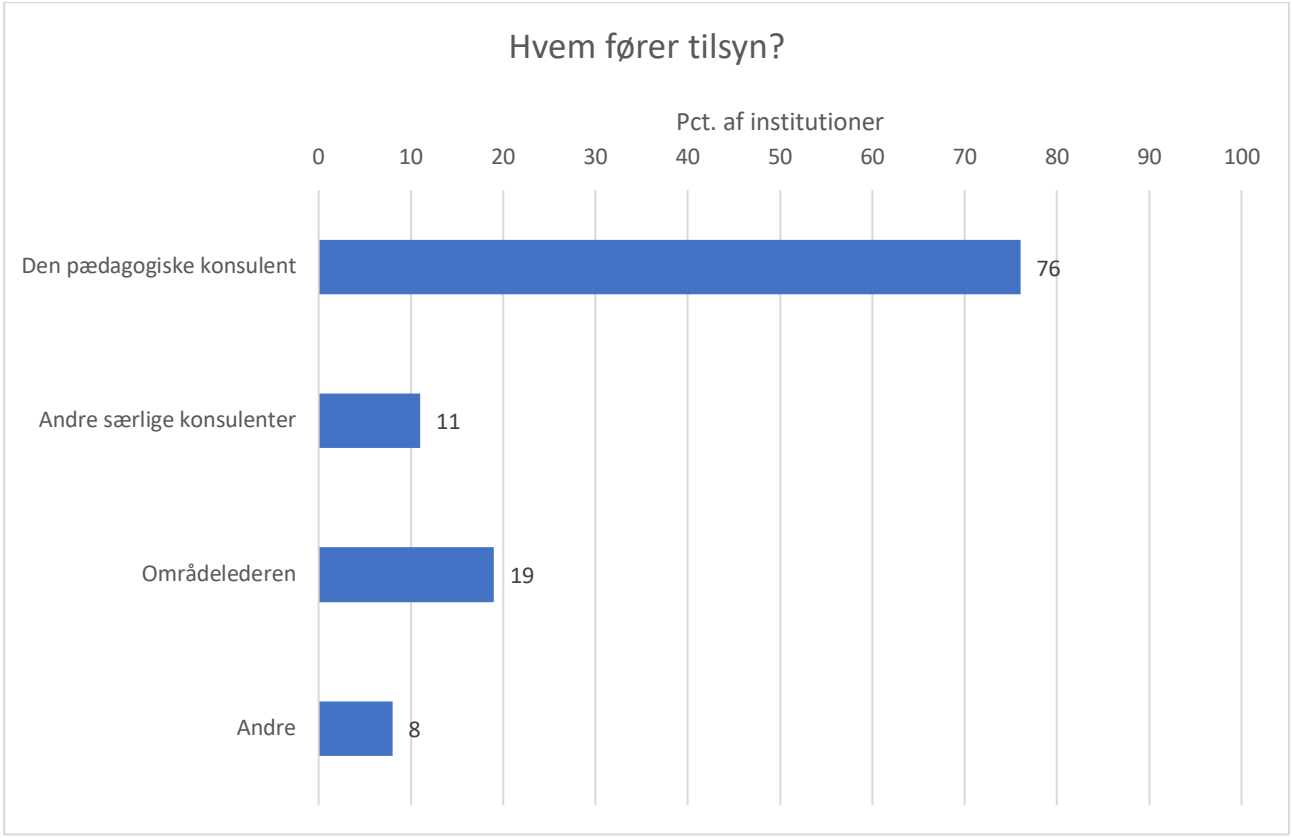
Det ses af figur 47, at hvis der er mange konflikter, så oplever næsten halvdelen af medarbejderne, at de ikke når at orientere forældrene. Sammenhængen er meget markant.

72 pct. af institutionerne har principper for, hvordan man håndterer samtaler med forældrene, hvis har bekymring om mulig mistrivsel.

7. Tilsyn

Bureau 2000 har spurgt lederne om, hvem der fører tilsyn, og hvordan tilsynet foregår. Svarene fremgår af figur 48 og 49.

Figur 48

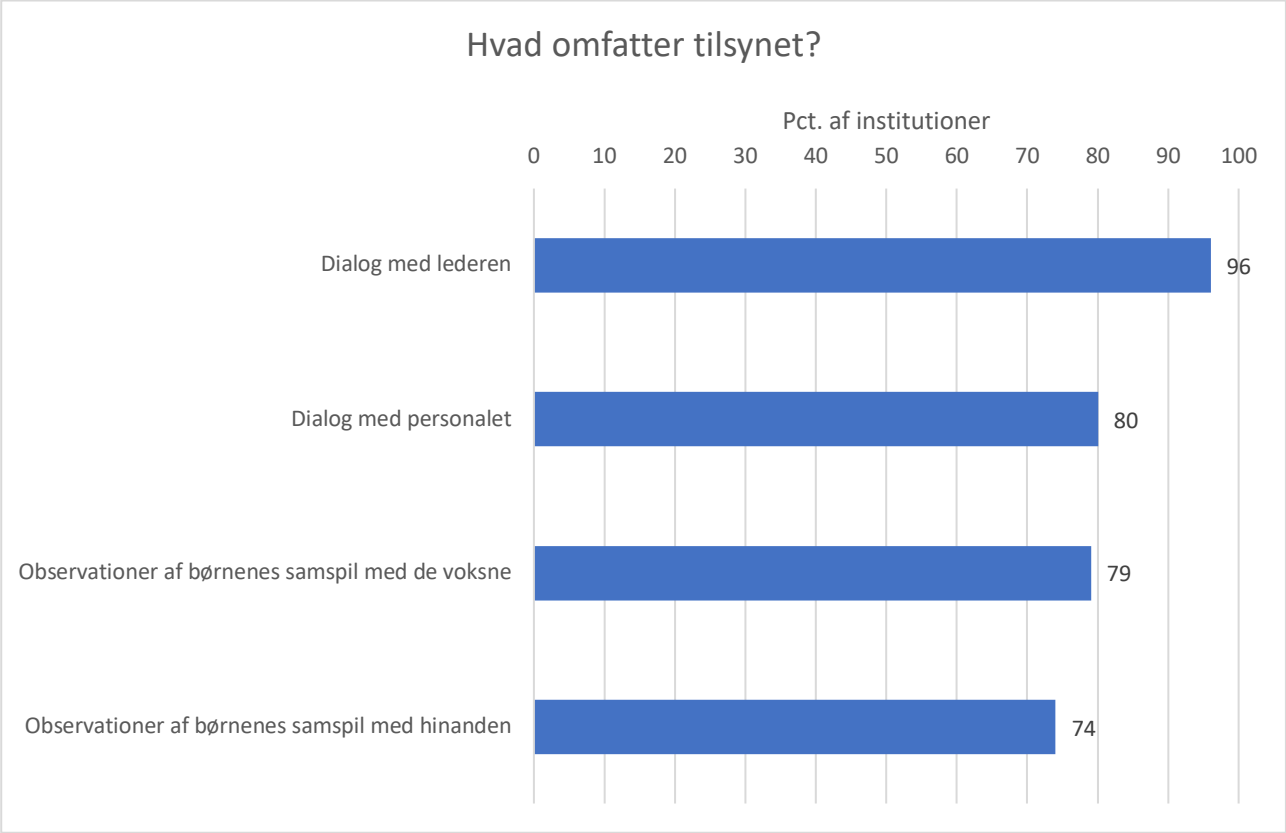

Kilde: Spørgeskema til lederne. N=357

Det bemærkes, at en institution godt kan få tilsyn fra flere instanser.

Ca. 10 pct. af institutionerne får tilsyn af områdelederen, men angiver ikke at få tilsyn af andre, fx dagtilbudschefen eller en særlig tilsynsenhed.

Figur 49

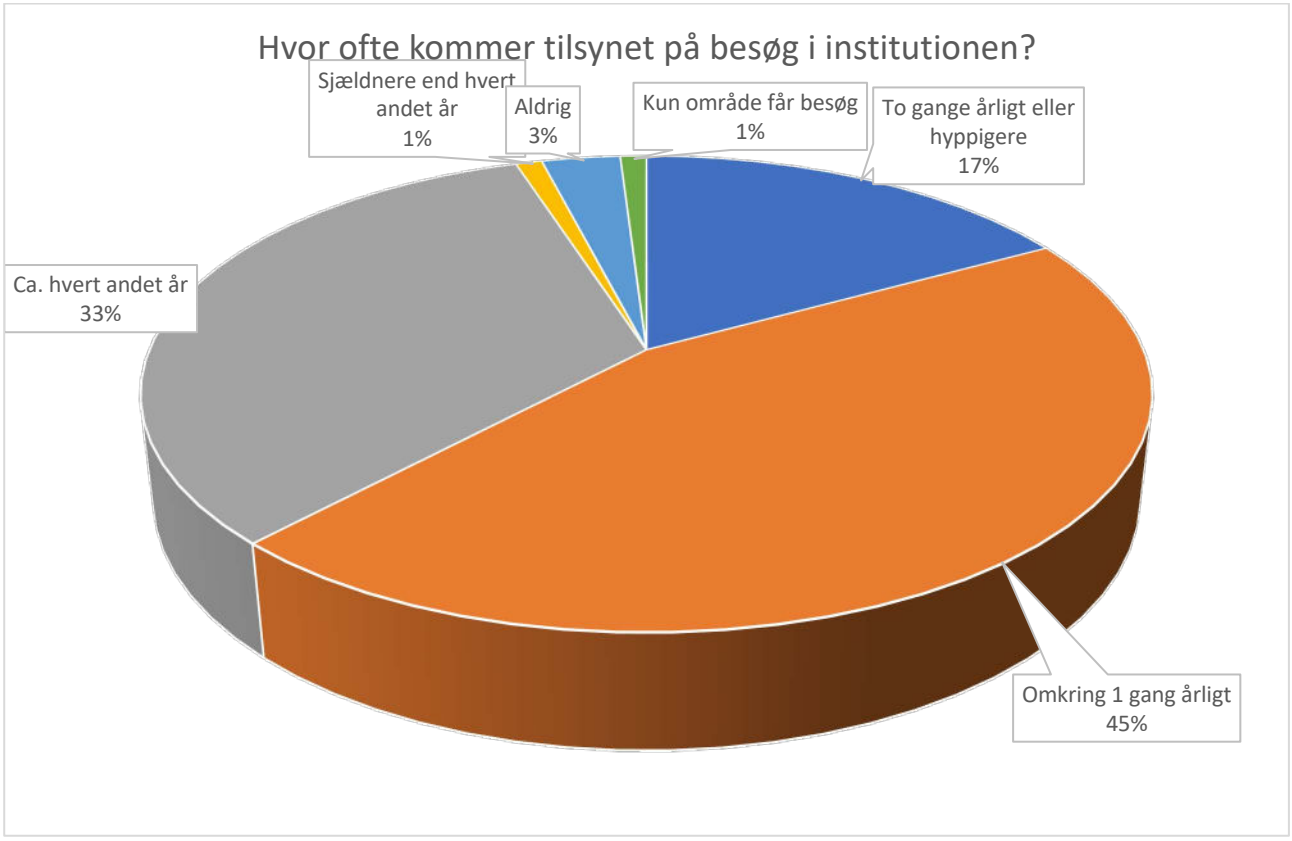
Kilde: Spørgeskema til lederne. N=364

Det ses bl.a. af figur 49, at 21 pct. af lederne oplyser, at tilsynet *ikke* omfatter de voksnes samspil med børnene, og at 26 pct. oplyser, at tilsynet *ikke* omfatter børnenes samspil med hinanden. 21 pct. af lederne oplyser, at tilsynet alene omfatter dialog med leder/personale. Det gør ingen nævneværdig forskel i forhold hertil, om institutionen er med i en område/klyngeinstitution, eller om den er kommunal, selvejende eller privat.

Flere institutioner nævner, at de har forældrerepræsentanter med, når tilsynet er på besøg.

Figur 50 viser, hvor ofte tilsynet kommer på besøg i den enkelte institution.

Figur 50

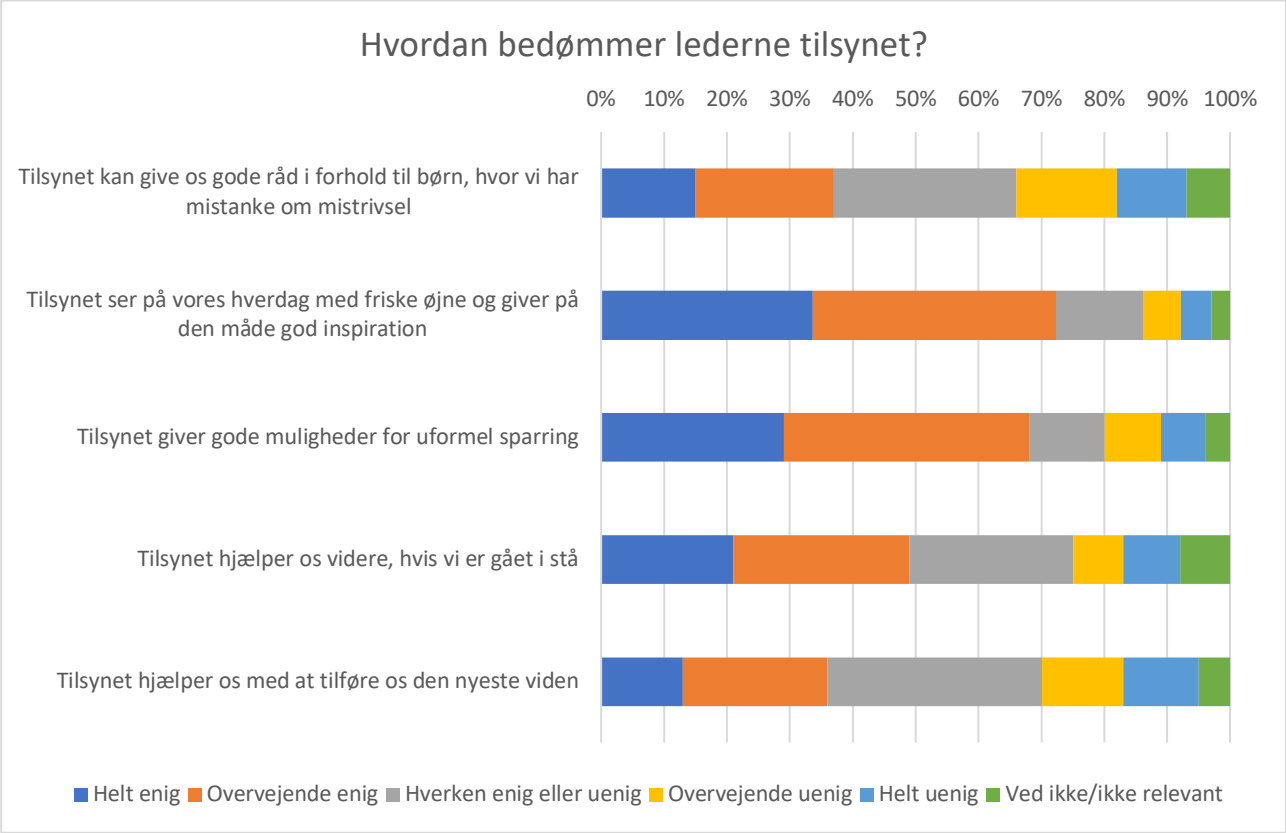

Kilde: Spørgeskema til lederne. N=359

Det ses af figur 50, at der er meget store forskelle på hyppigheden af tilsyn. Ca. hver sjette institution får besøg af tilsynet to gange årligt eller hyppigere. Omvendt melder ca. hver tredje institution, at der går to år eller mere mellem besøgene.

Figur 51 viser, hvordan lederne bedømmer tilsynet.

Figur 51

Kilde: Spørgeskema til lederne. N=363

Det ses i figur 51, at der er overvejende tilfredshed med tilsynet, navnlig i forhold til at få sét på hverdagen med friske øjne og få uformel sparring. Når det gælder gode råd i forhold til mistanke om mistrivsel, er bedømmelsen mere usikker. Det er nærliggende at antage, at institutionerne på dette område søger råd andetsteds.

8. Rammer og bemanding

8.1. Institutionerne

Tabel 2 viser, hvordan institutionerne i undersøgelsen fordeler sig, i forhold til ejerforhold.

Tabel 2. Daginstitutioner fordelt på ejerforhold. September 2021

Ejerform	Pct. af indskrevne børn	Pct. af institutioner
Kommunal	68	62
Selvejende	19	18
Privat/pulje	13	20
I alt	100	100

Kilde: Spørgeskema til lederne. Kun i 0-6 års institutioner. n=470.

Til sammenligning har Danmarks Statistik følgende fordeling pr. 2020 af institutioner på enhedsniveau: 72 pct. er kommunale, 13 pct. er selvejende og 15 pct. er private.[12]

Tabel 3 viser, hvordan institutionerne i undersøgelsen fordeler sig på institutionstype.

Tabel 3. Daginstitutioner fordelt på institutionstype. September 2021

Institutionstype	Pct. af indskrevne 0-6-årige	Pct. af institutioner
Vuggestuer	1	2
Børnehaver	12	20
0-6 års institutioner	74	69
Institutioner, der også har skolebørn	13	10
I alt	100	100

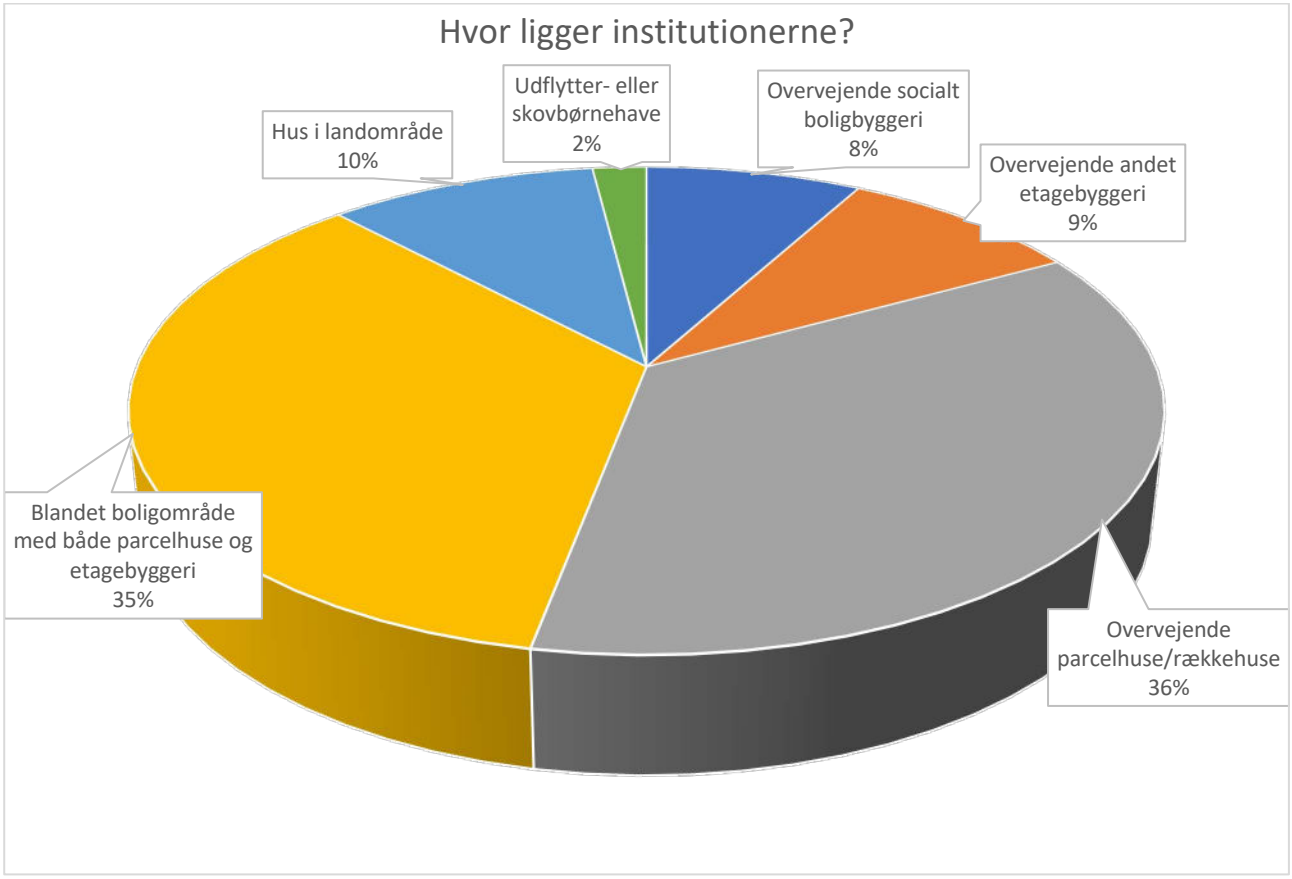
Kilde: Spørgeskema til lederne. n=489

43 pct af institutioner (med 42 pct. af børnene) er med i en område/klyngeinstitution.

Figur 52 viser, hvilket nærområde, institutionen ligger i.

[12] Danmarks Statistik har dog ikke puljeordninger med. DST har desuden ikke tal for indskrevne fordelt på ejerform.

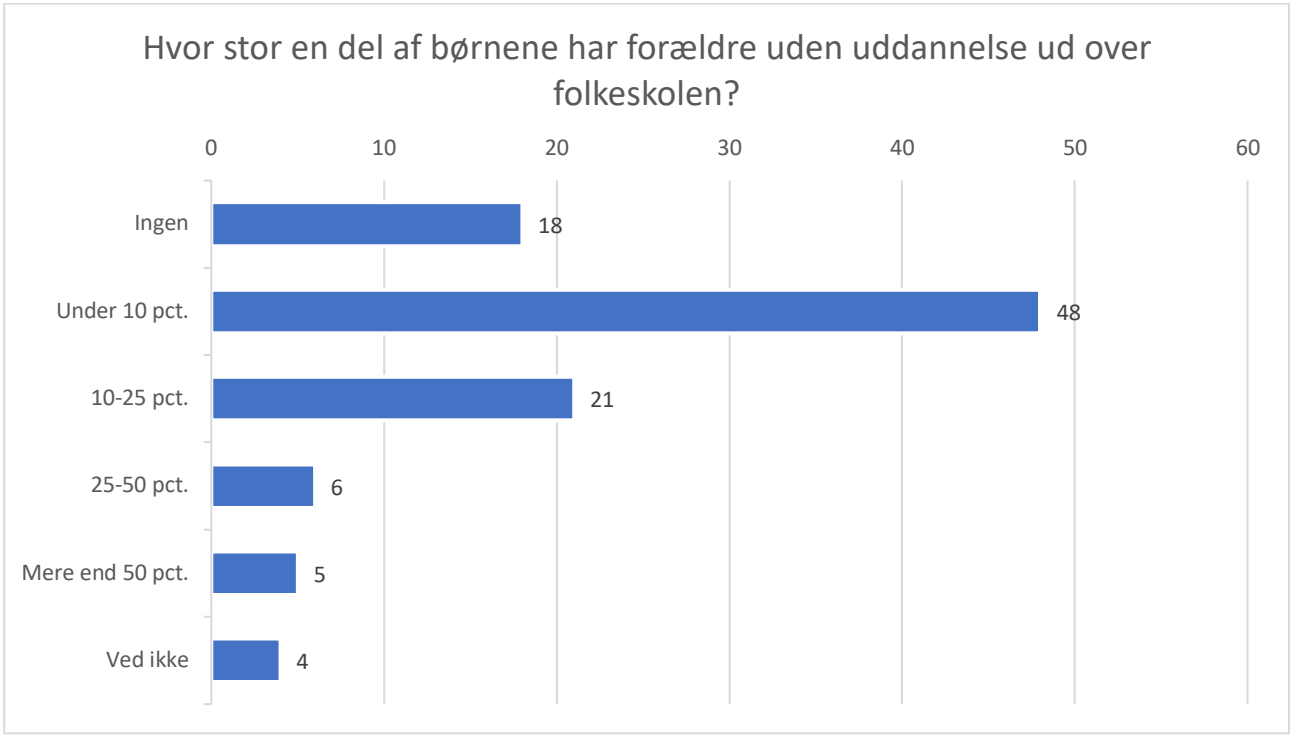
Figur 52

Kilde: Spørgeskema til lederne. N=503. Der er vægtet med børnetal.

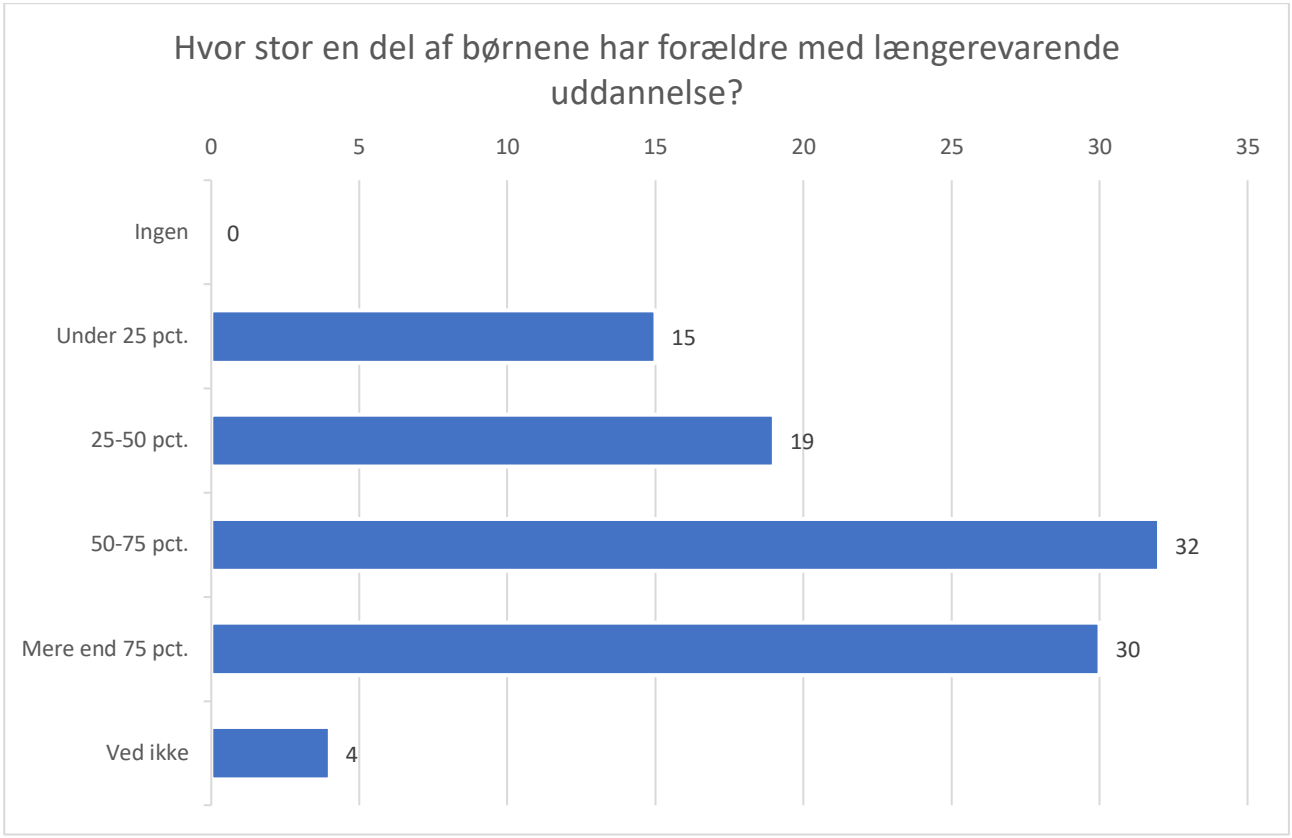
Lederne er blevet spurgt, hvordan familiesammensætningen er i deres institution. Svarfordelingen fremgår af figur 53-57.

Figur 53

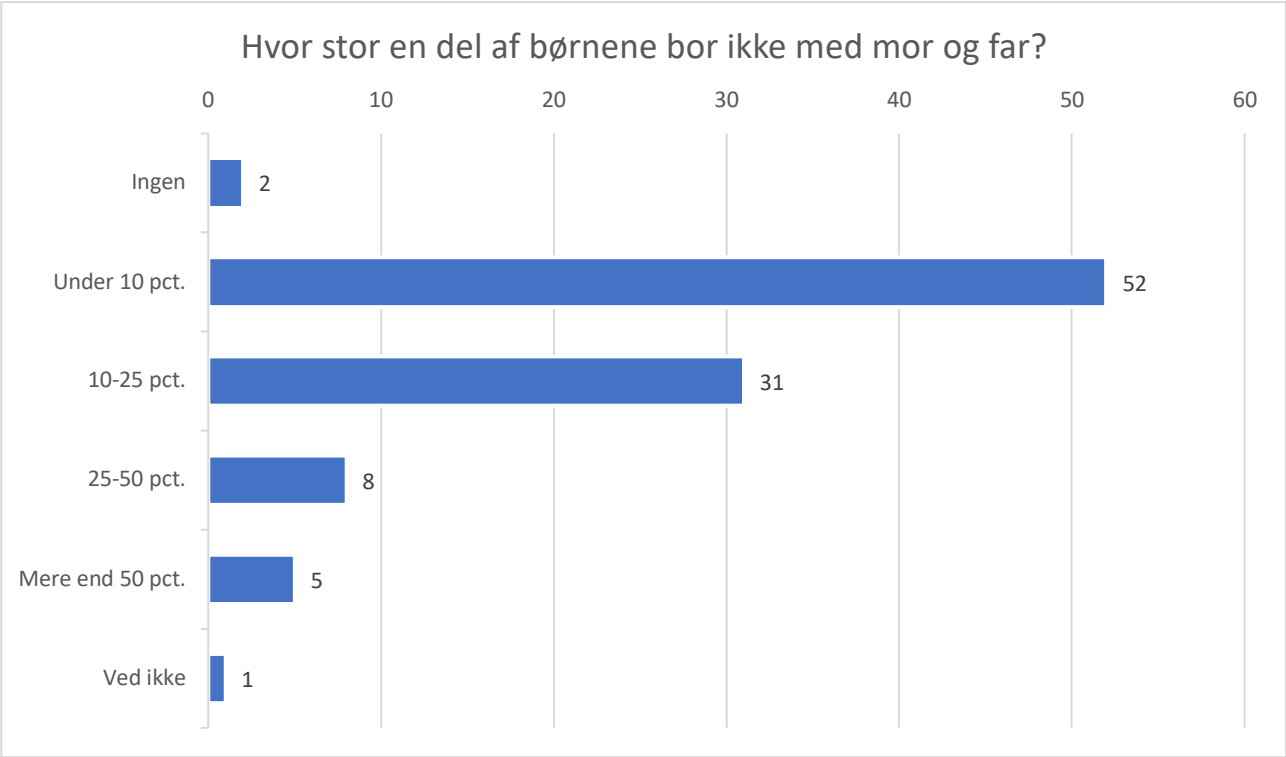
Kilde: Spørgeskema til lederne. N=488.

Figur 54

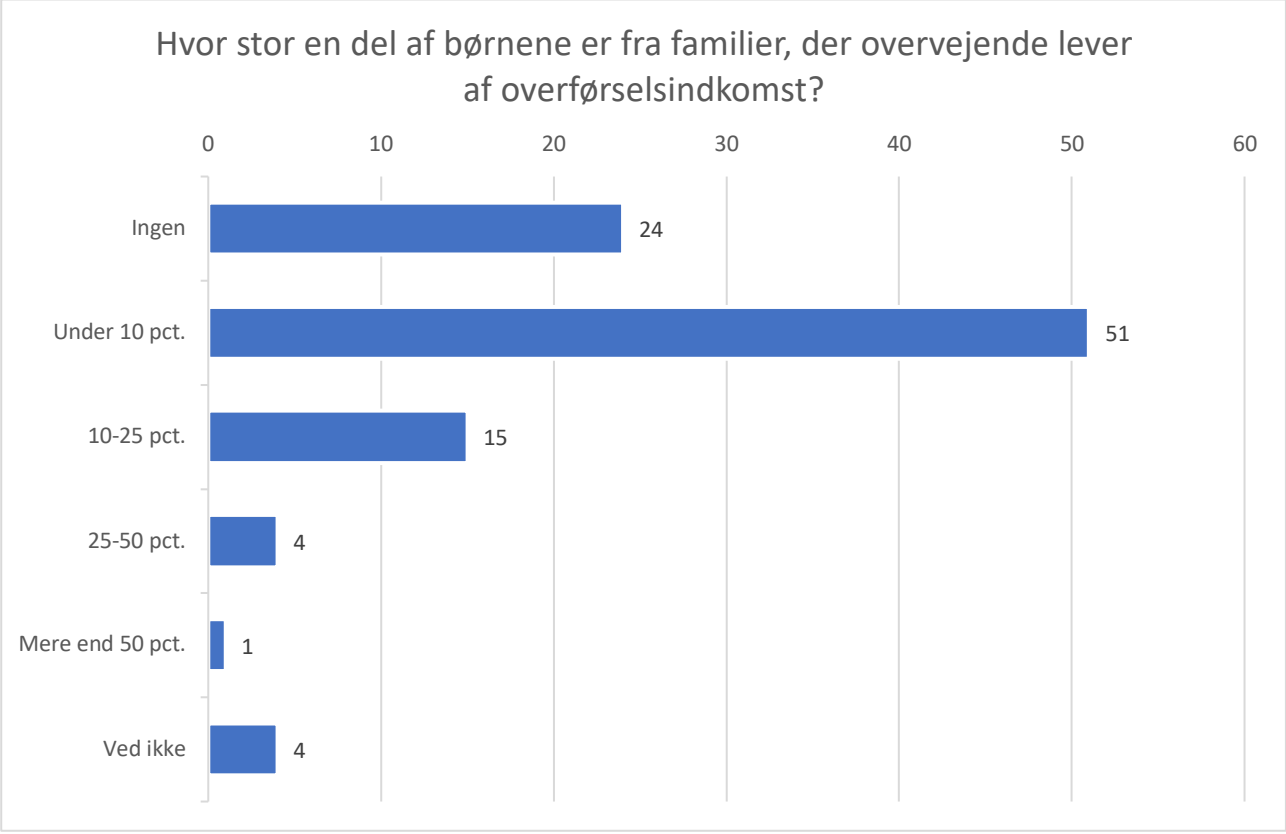
Kilde: Spørgeskema til lederne. N=484.

Figur 55

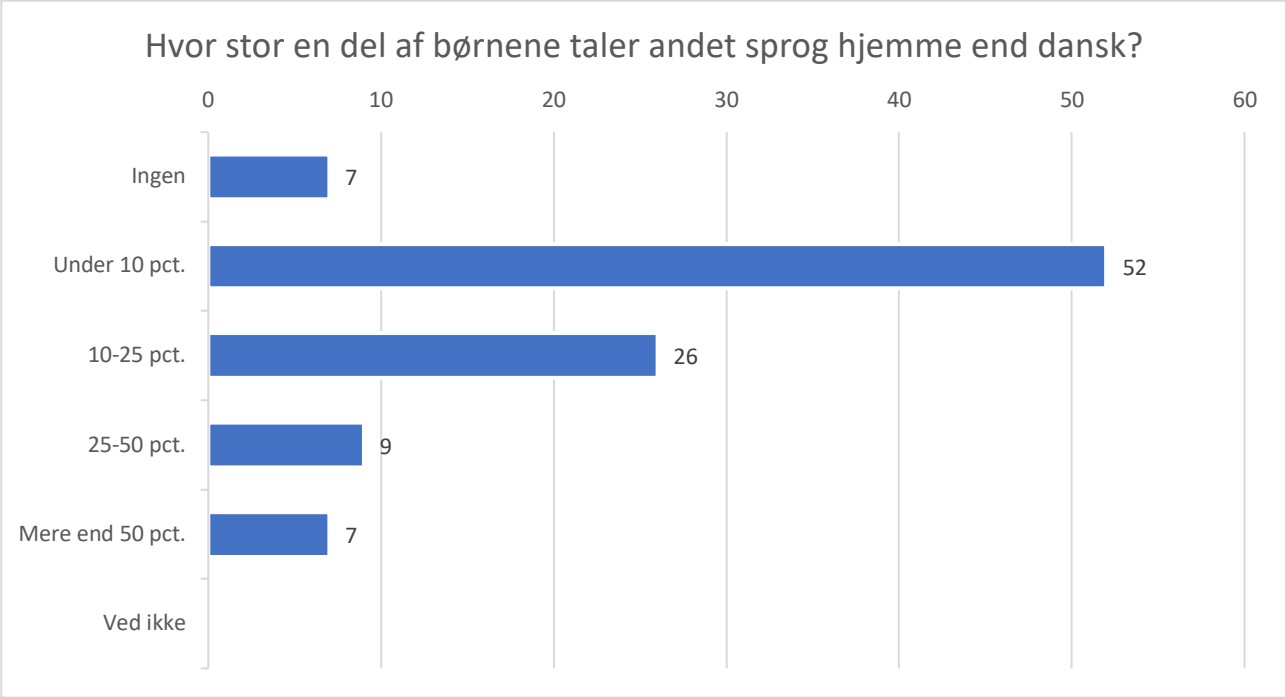
Kilde: Spørgeskema til lederne. N=483.

Figur 56

Kilde: Spørgeskema til lederne. N=480.

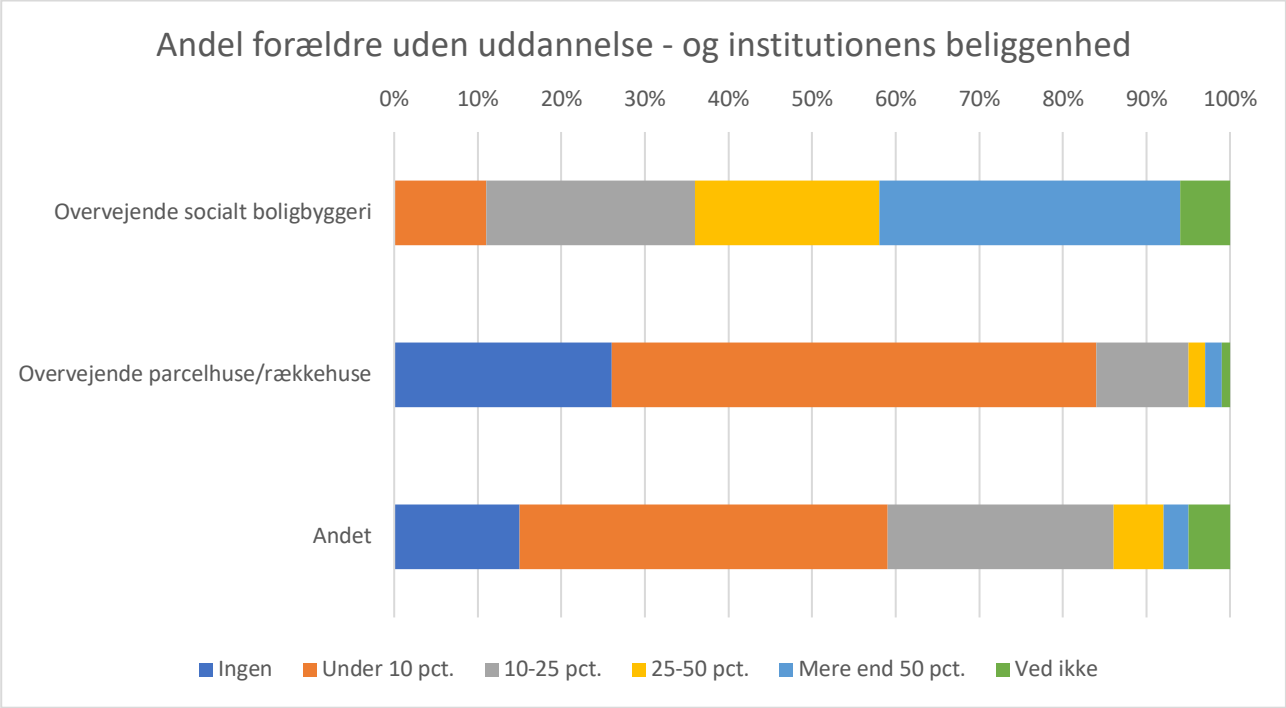
Figur 57

Kilde: Spørgeskema til lederne. N=480.

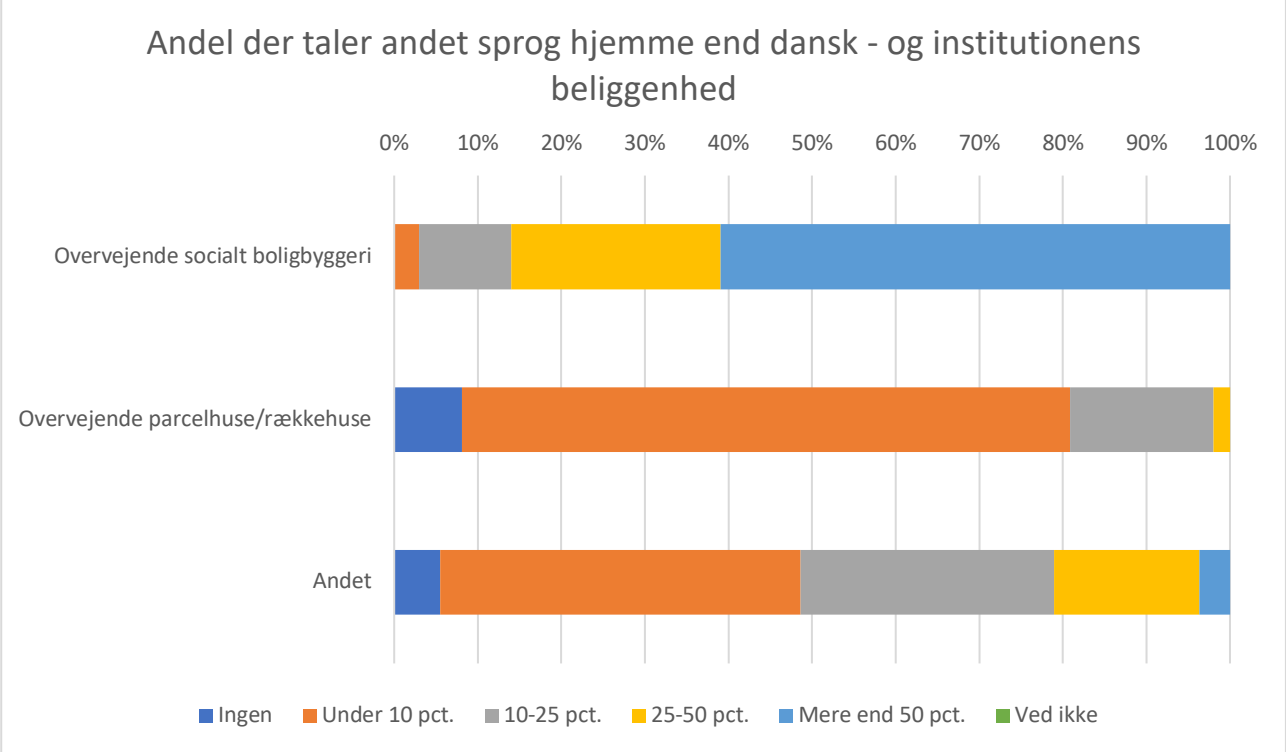
I afsnit 3 blev det vist, at der var en klar sammenhæng mellem forældrebaggrund og boligforhold på den ene side og tegn mistrivsel på den anden side. Som det fremgår af figur 53 og 54, er disse baggrundsforhold imidlertid indbyrdes forbundne.

Figur 58

Kilde: Spørgeskema til lederne. N=475.

Figur 59

Kilde: Spørgeskema til lederne. N=468.

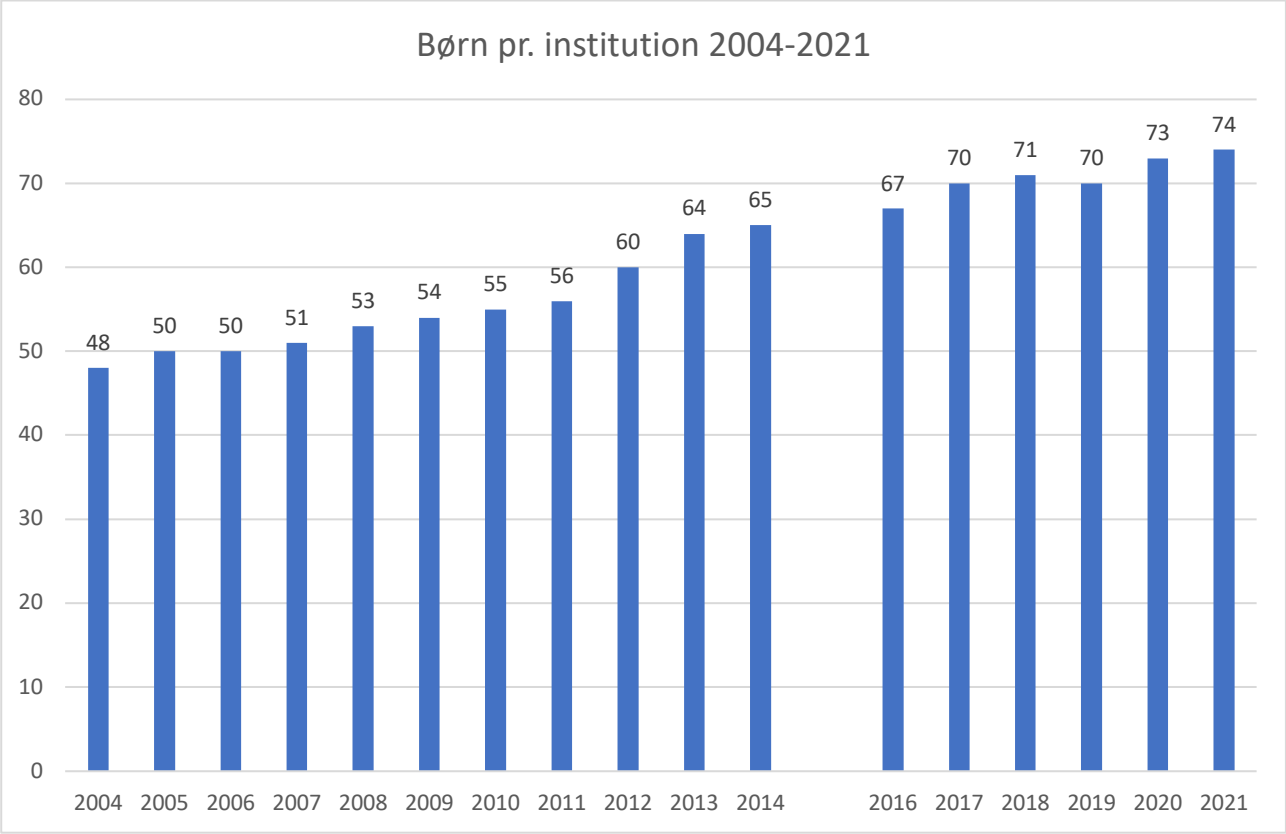
Det ses, at institutionerne har flere forældre uden uddannelse og flere børn fra de etniske minoriteter, hvis de ligger i socialt boligbyggeri, end hvis de ligger andre steder. Når der fx konstateres flere tegn på

mistrivsel i institutioner i socialt boligbyggeri, er det derfor uvist, om dette skyldes forældrenes uddannelsesbaggrund, boligforhold, den etniske sammensætning eller evt. helt andre faktorer – eller kombinationer heraf. Derimod forekommer det sikkert, at disse institutioner står med særlig store pædagogiske udfordringer.

Bureau 2000 og FOA har i en tidligere undersøgelse påvist, at der en større segregering i daginstitutioner end fx i folkeskolen – dvs. en større skævdeling af børn med svag hjemmebaggrund. Det peger i retning af, at mange udfordringer er samlet i en mindre del af institutionerne.[13]

Institutioner for småbørn har i gennemsnit 74 børn. De kommunale og de selvejende institutioner for børn under 6 år har i gennemsnit 82 børn, mens de private institutioner i gennemsnit har 45 børn.[14] Figur 60 viser udviklingen i børn pr. institution de senere år.

Figur 60

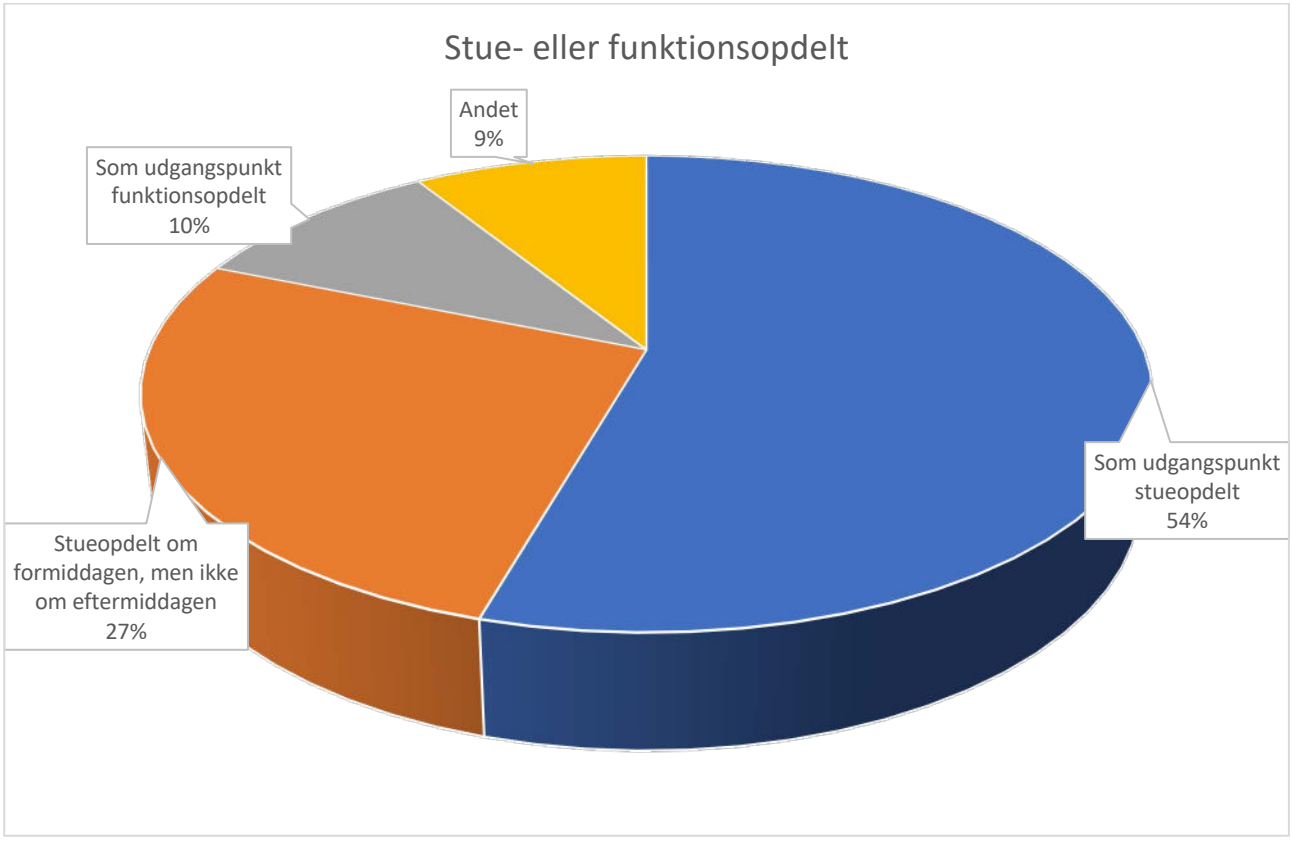

Kilde: 2004-2014. Statistikbanken. 2016-2021. Daginstitutionernes Hverdag.

Figur 61 viser, om institutionen arbejder stue- eller funktionsopdelt.

[13] "Leger lige børn bedst? – ulighed og adskillelse i daginstitutioner og skoler". FOA, Bureau 2000. 2015.
[14] Man bør være opmærksom på, at 2021-undersøgelsen er gennemført i september, hvor der er færrest børn i daginstitutionerne, mens undersøgelserne 2016-2020 er gennemført i begyndelsen af året, hvor børnetallet kan være lidt højere.

Figur 61

Kilde: Spørgeskema til lederne. N=444.

Det ses af figur 61, at institutionerne helt overvejende arbejder stueopdelt – i hvert fald om formiddagen. Om eftermiddagen er der imidlertid mange institutioner, hvor man ikke længere arbejder med en gruppeopdeling – typisk fordi børnene er på legepladsen.

Man kunne have forventet, at evt. funktionsopdeling betød, at man havde andre principper for fx observationer af børnene for mistrivsel end andre steder. Der er dog ikke fundet en sådan sammenhæng.

28 pct. af institutionerne har fået tillagt særlige opgaver:

8 pct. har handicapgrupper eller lignende

4 pct. har opgaver i forhold til flygtninge/asylsøgere

14 pct. har opgaver i forhold til udsatte familier

5 pct. fungerer som gæstepleje i forhold til dagplejen

2 pct. har tilsyn med dagplejen

1 pct. har aften- eller natåbent.

Hertil kommer andre opgaver, som kan være meget forskellige, fx institutioner der arbejder med unge mødre, med præmature børn, eller som samarbejder med et krisecenter.

Blandt områdelederne oplyser 32 ud af 42 områdeledere, der har svaret, at de har fået tillagt særlige opgaver. Godt en tredjedel halvdelen har således handicapgrupper eller lignende i et af børnehusene, og næsten halvdelen har særlige opgaver i forhold til udsatte familier.

72 pct. af lederne oplyser, at institutionen gør en særlig indsats i forhold til tosprogede børn. Der er især tale om, at der gennemføres særlig sprogstimulering (66 pct. af institutionerne).

Desuden oplyser 25 pct., at de gør en særlig indsats for, at børnene skal lege på tværs af etniske grupper. 17 pct. har ekstra samtaler med forældre fra de etniske minoriteter. 8 pct. har andre tilbud til de etniske minoriteter.

8.2. Bemanding

Tabel 4 viser, hvordan gennemsnitsbemandingen er i institutioner for børn under skolealderen, september 2021.

Tabel 4. Daginstitutionernes gennemsnitsbemanding opgjort i ugentlige personaletimer – fordelt på personalegrupper. Ikke institutioner med skolebørn eller institutioner med handicapgrupper

Medarbejdertype	**Timer pr. daginstitution**	**Pct. af timetal**
Daginstitutionsledelse[15]	37	7,6
Pædagoger	256,4	52,4
Pædagogiske assistenter	30,1	6,2
Pædagogmedhjælpere	129,6	26,5
Støttepædagoger til enkeltbørn	5,5	1,1
Pædagogstuderende	26,1	5,3
Pædagogiske assistent-elever	4,7	1
I alt	489,4	100

Kilde: Spørgeskema til lederne. Pædagogstuderende og pædagogiske assistent-elever indgår i denne tabel med 30 timer om ugen. N=311.

Ser man bort fra personale under uddannelse, udgør de grupper, der sædvanligvis har en pædagoguddannelse 65 pct. af personalet. De pædagogiske assistenter udgør yderligere 6,6 pct. Det skal bemærkes, at denne opgørelse alene omfatter fastansat personale. Opgør man personalet inklusive vikarer, er andelen af uddannede lavere, da vikarerne som hovedregel er ikke-uddannede.

37 pct. af institutionerne har tilknyttet en socialrådgiver.

Bureau 2000 har beregnet en "belastningsgrad" for den enkelte institution, som er antal børneenheder pr. voksen. I beregningen tæller børn under 3 år som to børneenheder, og personalet er opgjort uden, at man medregner studerende og elever.

[15] Der er lidt usikkerhed omkring ledernes angivelse af timetal, idet nogle øjensynlig har fratrukket den tid, de arbejder i børnegrupperne. Da der er få deltidsansatte ledere, er tallet sat til 37.

Beregnet således er der 6,78 børneenheder pr. voksen.[16]

Bureau 2000 har herefter undersøgt, om der er en sammenhæng mellem baggrundsforhold og belastningsgrad. Der synes at være en sådan sammenhæng, men den er forholdsvis svag.

I institutioner, hvor der mindre end 10 pct. af børnene, hvis forældre står uden uddannelse, er der således 6,85 børneenheder pr. voksen. I institutioner hvor mere end hvert fjerde barn har forældre uden uddannelse, er tallet 6,44 børneenheder pr. voksen.

I institutioner hvor mindre end 10 pct. af børnene taler andet sprog hjemme end dansk, er der 6,71 børneenheder pr. voksen. I institutioner, hvor mere end hvert fjerde barn taler andet sprog hjemme end dansk, er der 6,61 børneenheder pr. voksen.

Personalenormeringen i institutioner med mange ikke-uddannede eller med mange to-sprogede er således efter alt at dømme en anelse højere end i andre institutioner, men forskellen er lille.

8.3. Hvor meget gives ekstra i alt?

Debatten om minimumsnormeringer er foreløbig endt med en politisk aftale, hvorefter der skal være 3 børn pr. voksen for 0-2-årige børn og 6 børn pr. voksen for 3-5-årige børn – dvs. 6 børneenheder pr. voksen for begge aldersgrupper. Disse principper gælder for kommunen som helhed.

Oven i dette skal ifølge aftalen lægges:

15 pct. af ledernes tid, hvilket svarer til ca. 492 stillinger på landsplan.[17]

Desuden videreføres – oven i en bemanding svarende til 3/6 børn pr. voksne – to puljer til "sociale normeringer" m.v. på i alt 328 mill. kr. årligt. Tænker man sig, at en gennemsnitsmedarbejder koster ca. 400.000 kr. årligt, svarer det til 820 stillinger.

I alt vil den fremtidige lovgivning derfor kræve ca. 1300 fuldtidsansatte ud over de medarbejdere, der er en følge af det maksimale antal børneenheder pr. voksen.

Aftalen om minimumsnormeringer betyder desuden, at der skal skabes grundlag – bl.a. i forhold til statistik – for at man evt. senere kan indføre minimumsnormeringer på institutionsniveau.

Det er derfor af betydning at få kortlagt, hvad institutionerne i dag får af ekstra bemanding i forbindelse med støtte til enkeltbørn, særlige opgaver m.v.

Når det gælder ekstratimer på grund af særlige opgaver, har:

2 pct. fået ekstratimer i forbindelse med opgaver i forhold til dagplejen

3 pct. har fået ekstratimer i forbindelse med handicapgrupper m.v.

9 pct. har fået ekstratimer til sprogarbejde eller flygtninge/asylansøgere

[16] Tallet kan ikke umiddelbart sammenlignes med Danmarks Statistiks opgørelse, som også medregner timelønnede vikarer og en andel af de studerende/elevernes timetal.
[17] Der er i 2020 3181 institutioner ifølge Danmarks Statistik, som må formodes hver at have en leder.

2 pct. har fået ekstratimer på grund af bygningsmæssige forhold.

Hertil kan komme ekstratimer for andre særlige forhold.

I alt har 17 pct. af institutionerne fået ekstratimer på grund af sådanne opgaver. De institutioner, der har fået ekstratimer, har i gennemsnit fået 21 timer om ugen – men tallet for fx en institution med en handicapgruppe er naturligvis meget forskelligt fra fx tallet for en institution med sprogarbejde.

Samlet kan et foreløbigt *skøn* herefter være, at institutionernes ekstrabemanding på landsplan omtrent udgør:

Ekstratimer på grund af sociale normeringer: 820 fuldtidsansatte

Støttepædagoger og andre pædagoger til "fælles formål" (jf. afsnit 4.3.): ca. 850 fuldtidsansatte

Ekstratimer på grund af andre særlige opgaver: ca. 400 fuldtidsansatte.

I alt godt 2000 fuldtidsansatte.

Opgørelsen er behæftet med betydelig usikkerhed, og tallene er eksklusive ekstrapersonale til handicapgrupper m.v.[18]

[18] Idet der er for få observationer til at kunne bedømme dette.

9. Metode

Undersøgelsen er gennemført som en elektronisk spørgeskemaundersøgelse til alle danske daginstitutioner i slutningen af september og begyndelsen af oktober måned 2021. Der er udsendt skemaer til lederen og til en medarbejder i institutionen. Skemaerne til medarbejderne er udsendt via lederne. Desuden har FOA sendt link med spørgeskemaet til pædagogmedhjælpere og pædagogiske assistenter i FOAs medlemspanel.

Endelig er der sendt skemaer til område-/klyngeledere.

E-mails til ledere og områdeledere er fundet via de kommunale hjemmesider. Der er fundet 2845 fungerende e-mails til lederne, og 232 fungerende e-mails til område/klyngeledere.

Alt i alt vurderer Bureau 2000, at svarene er repræsentative for danske daginstitutioner, men svarprocenterne er lavere end i januar 2020.

9.1. Svarprocenter

Lederskemaet: Der er modtaget 520 besvarelser af lederskemaet ud af 2845, svarende til en svarprocent på 18 pct.[19]

Medarbejderskemaet: Lederen er blevet bedt om at videresende skemaet til en medarbejder på den stue, der kommer først i alfabetet.

Der er samlet modtaget 523 svar, hvilket også svarer til en svarprocent på 18 pct.

2 pct. af svarpersonerne til medarbejderskemaet er cand.pæd. eller lignende. 43 pct. er uddannet som pædagog. 24 pct. er uddannet som pædagogiske assistent, mens 23 pct. ingen pædagogisk uddannelse har. 8 pct. har en anden uddannelse.

Fra område/klyngelederne er indkommet 51 besvarelser, svarende til en svarprocent på 22 pct. På grund af det lille antal svar, er disse besvarelser kun anvendt i begrænset omfang.

Det er nærliggende at antage, at den lavere svarprocent i 2021 hænger sammen med, at mange institutionsledere har haft et væld af andre opgaver ved sommerens slutning – og i kølvandet på Covid-19 pandemien.

[19] Inkl. besvarelser, som ikke er fuldstændige, men ekskl. tomme besvarelser. De 2845 institutioner er institutioner, hvor Bureau 2000 har fundet fungerende e-mail adresser på kommunens hjemmeside. Man skal være opmærksom på, at en del af de e-mail adresser, som fremgår på hjemmesiderne, nok er fungerende e-mail adresser (en henvendelse kommer ikke retur til afsender), men for manges vedkommende er e-mail adresser, som ikke eller kun sjældent benyttes i praksis – selv om de figurerer på kommunens hjemmeside. I forhold til de faktisk anvendte e-mail adresser er svarprocenten derfor højere end de 18 pct.

Alle institutioner har fået to elektroniske påmindelser.

9.2. Repræsentativitet og validitet

Spørgeskemaet er testet af en række institutionsledere, områdeledere og pædagoger inden udsendelsen.

Ser vi på de deltagende kommuner, er der svar fra medarbejdere i 90 ud af 98 kommuner. Når det gælder lederskemaet, er der svar fra ledere i 89 kommuner.[20]

Antallet af svar fra de enkelte kommuner fremgår af Tabel 5.

Tabel 5. Indkomne svar fordelt på kommuner

	Antal institutioner[21]	Antal ledersvar	Antal medarbejdersvar
København	410	62	49
Frederiksberg	58	18	3
Ballerup	24	2	4
Brøndby	21	4	9
Dragør	9	1	2
Gentofte	62	5	9
Gladsaxe	55	10	8
Glostrup	9	0	3
Herlev	16	0	3
Albertslund	15	1	1
Hvidovre	25	3	6
Høje-Tåstrup	26	2	5
Lyngby-Taarbæk	49	8	7
Rødovre	22	0	1
Ishøj	10	1	1
Tårnby	32	5	4
Vallensbæk	9	1	1
Furesø	26	6	2
Allerød	8	1	2
Fredensborg	27	4	2
Helsingør	28	10	6
Hillerød	10	1	0
Hørsholm	14	3	2
Rudersdal	46	6	9
Egedal	23	3	1
Frederikssund	35	3	8
Greve	30	2	4
Køge	35	4	11
Halsnæs	7	1	2

[20] De kommer, der ikke er svar fra, har 2,6 pct. af det samlede antal institutioner.
[21] Antal institutioner ifølge Danmarks Statistik, 2020. Det er ikke lykkedes at finde e-mail adresser på alle institutioner

Roskilde	47	3	13
Solrød	14	1	3
Gribskov	15	0	0
Odsherred	16	3	1
Holbæk	44	16	12
Faxe	7	0	2
Kalundborg	24	7	2
Ringsted	23	1	3
Slagelse	44	17	6
Stevns	12	3	2
Sorø	13	1	2
Lejre	22	4	1
Lolland	16	3	2
Næstved	44	5	11
Guldborgsund	29	7	6
Vordingborg	15	2	2
Bornholm	23	5	3
Middelfart	15	5	5
Assens	27	5	4
Faaborg-Midtfyn	27	6	1
Kerteminde	9	5	2
Nyborg	16	3	3
Odense	132	17	19
Svendborg	28	1	2
Nordfyn	18	2	2
Langeland	6	1	3
Ærø	2	0	0
Haderslev	21	1	4
Billund	14	3	1
Sønderborg	48	3	5
Tønder	18	4	1
Esbjerg	41	6	17
Fanø	2	0	0
Varde	25	3	0
Vejen	24	3	5
Aabenraa	38	7	6
Fredericia	35	8	7
Horsens	42	1	5
Kolding	50	11	16
Vejle	63	8	8
Herning	24	5	7
Holstebro	36	5	8
Lemvig	9	1	1
Struer	7	1	2
Syddjurs	24	4	1
Norddjurs	17	1	2
Favrskov	26	4	2
Odder	9	1	2

Randers	61	7	7
Silkeborg	51	6	5
Samsø	2	0	0
Skanderborg	43	4	6
Aarhus	275	45	33
Ikast-Brande	22	5	5
Ringkøbing-Skjern	41	8	11
Hedensted	25	3	2
Morsø	13	2	1
Skive	29	2	4
Thisted	36	3	13
Viborg	52	14	13
Brønderslev	16	5	1
Frederikshavn	31	4	9
Vesthimmerland	21	4	2
Læsø	1	0	0
Rebild	18	4	0
Mariagerfjord	21	3	9
Jammerbugt	31	8	5
Aalborg	98	18	14
Hjørring	34	5	6

9.3. Sammenhæng mellem svarprocent, normering og besvarelser

For at vurdere, om der er skævheder i besvarelserne, er svarprocenterne sammenholdt med de tal for børn pr. voksen i 2020, som Danmarks Statistik har offentliggjort. Ved beregning af svarprocenter i denne forbindelse er det samlede antal svar (både fra leder og medarbejdere) sat i forhold til antal institutioner i kommuner. Resultatet fremgår af tabel 6.

Tabel 6. Børn pr. voksen i følge Danmarks Statistik i kommuner med forskellige svarprocenter[22]

Svarprocent	Gennemsnitligt antal børn pr. voksen i institutioner for 0-2-årige	Gennemsnitligt antal børn pr. voksen i institutioner for 3-5-årige	Antal kommuner
Under 25 pct.	3,0	5,7	35
25-40 pct.	2,9	5,8	40
Over 40 pct.	2,9	5,7	23
I alt	2,9	5,7	98

Kilde: Data fra spørgeskemaundersøgelsen og data fra Statistikbanken og egne beregninger. Gennemsnitstallene er uvægtede.

[22] Det samlede antal svar pr. institution er antal modtagne besvarelser sat i forhold til antal institutioner ifølge DSTs 2020-opgørelse.

Det ses i tabel 6, at der ikke er nogen nævneværdig forskel på antal børn pr. voksne i kommuner med lav svarprocent hhv. kommuner med høj svarprocent. Det tyder på, at bortfaldet (dvs. de institutioner, som ikke har svaret) ikke dækker over skævheder fx med hensyn til personalenormeringen.

Alt i alt vurderer Bureau 2000, at svarene er repræsentative for danske daginstitutioner. Den lave svarprocent sammenlignet med tidligere undersøgelser gør dog, at den præcise værdi af svarfordelingen m.v. må forstås med et vist usikkerhedsinterval.

Bilag 1. Eksempler på en vellykket eller mindre vellykket indsats i forhold til børn i mistrivsel

Eksempler fra lederne på indsatser, der lykkes

I det følgende gengives nogle karakteristiske eksempler fra ledere og medarbejdere på indsatser, som de har valgt at omtale som vellykkede i forhold til børn i mistrivsel. Eksempler fra område/klyngelederne indgår blandt de citater, som er gengivet fra lederne.

Tværfagligt samarbejde generelt

"Der hvor der har været tæt kontakt med institutionen og sagsbehandler. Vi har haft det som en fælles opgave at hjælpe familien til bedre trivsel."

"Vejledning og sparring i ressourceteam, hvor psykolog, sundhedsplejerske, talepædagog, socialrådgiver, stuens pædagogiske personale samt forældre deltog."

"Samarbejde med en psykolog omkring et barn, som flere gange om dagen kom i konflikt med sig selv."

"Et barn, der var i mistrivsel, kom i trivsel efter tale- hørelæreren havde et sprogforløb med forældre, pædagoger og barnet."

"Ja i samarbejde med vores lokale socialrådgiver, så synes jeg, vi har gode historier. Dette gør sig også gældende i samarbejdet med sundhedsplejerskerne."

Socialrådgivere

"Vi har fået et tæt samarbejde med socialrådgiverne i området, så vi har nu nogle gode indsatser i gang."

"Fremskudt socialrådgivning - fast tilknyttet socialrådgiver til institutionen."

"At blive taget alvorlig, når vi har henvendt os til en sagsbehandler, som har bakket op omkring vores indsats."

PPR eller andre forvaltningsenheder

"Vi havde et rigtig godt samarbejde med PPR omkring et barn og familien, som var i mistrivsel. Vi lavede en målrettet tværfaglig indsats både i hjemmet og i vuggestuen, hvilket bevirkede, at barnet nu er startet i børnehave og stortrives."

"Når psykolog og socialrådgiver har været inde om. Når en indsats iværksættes ift. barn og forældre, og der samtidig gives redskaber og sparring til personale. Tidsplan er vigtig. At man kan se, at der sker en progression."

"Der, hvor vi bringer alle faggrupperne i spil, virker indsatsen bedst."

"Vores samarbejde med ressourcepædagogerne er rigtig godt. Senest med et barn, som var meget ked af det, hvor vi har fået vendt den dårlige udvikling."

"Vi har haft et godt samarbejde med en forebyggelseskonsulent, som har været støtte for familien og bindeled mellem daginstitution, hjem og familieafdeling."

"Psykolog, der gav en anden vinkel på, hvordan vi skulle forstå et barns reaktioner."

"Handleplaner i samarbejde med forældre og SSP."

"Et tæt samarbejde om en familie med et barn, hvor en særlig pædagog kunne være bindeled mellem hjem, institution og indsatser."

"Ansættelse af lokal ressourcepædagog."

"Fælles indsats og samarbejde mellem forældre, institution og PPR."

"En dreng, hvis far er i stofmisbrug. Der er lavet en samlet indsats for både faren og resten af familien. Der er fortsat åbenhed omkring udviklingen med til tilbagefald m.m. Det gør, at mor bedre kan håndtere situationen og tage ansvar for sønnen."

Underretninger

"Vores seneste underretning fik faktisk familien til at rykke, og det viste sig, at de i nogen grad havde ressourcerne til det."

"Dialog og det, at vi sammen med forældrene opretter en sag i børne-familieafdelingen (laver en underretning). Vi starter i reglen med netværksmøder, hvor alle relevante parter deltager, og vi indgår i langt de fleste tilfælde aftale om, at familien får en familiebehandler i hjemmet, fordi vi tror på, at problemstillingerne ikke kan løses alene i dagtilbuddet. Forældrene deltager selvfølgelig i netværksmøderne."

"Ja, vi lavede en underretning på et barn forrige år, hvor familien fik en god hjælp."

Forældresamarbejde i institutionen

"Ca. 3 samtaler imellem forældre, mig og stuepædagogerne, hvor vi laver aftaler og følger op med ca. 1 mdr. mellemrum, så vi kan følge op på, om de aftaler, vi har lavet med forældrene, er realistiske, og de selv har mulighed for at komme med løsninger i et trygt rum."

"Vi har ansat en pædagogisk vejleder, som i samarbejde med personalet har lavet tidlige indsatser. At hun er tæt på praksis, betyder, at hun kan iværksætte og støtte op om indsatser - og ikke mindst klæde personalet på. Det har hurtig og vedvarende effekt."

"Ja, vi har flere børn, hvor familierne har givet samtykke til, at myndighederne, og vi som institution taler sammen. Derudover er vi som institution næsten altid med, når der afholdes møder med familien for at sikre en rød tråd."

Konkrete eksempler

"Et søskendepar mistrivedes i en periode. Faderen havde fået konstateret kræft. Familien var i sorg, der er en lille ny på vej. Moderen havde svært ved at klare børnene selv og det praktiske arbejde derhjemme. Vi fik via sagsbehandler og psykolog/netværksmøder m.m.

etableret en ordning, hvor en hjemmevejleder kommer i hjemmet og hjælper moderen med børnene. Dette gav mere overskud til familien."

"Et barn med udredt autisme har gået i børnehuset i 3 år, og i samarbejde med skolen er det lykkedes at placere barnet i en skoleklasse, hvor det fungerer og trives. Samarbejdet med forældrene var tæt og godt. Et forløb, som lykkedes med at inkludere et barn 100% i børnegruppen. Ressourcetimer til den samme faste primærpædagog i alle tre år."

"To for tidligt fødte tvillingepiger, som kom til os som 4-årige. Senfølger af præmaturitet. Vi iværksatte dialogmøder med fleksindsats og ergoterapeut og lavede handleplan efter aktionslæringsmodellen og har nu fået begge piger i udvikling og trivsel."

"Et barn med sociale udfordringer, der blev styrket via forældresamarbejde, små legegrupper, inddragelse af andre faggrupper."

Eksempler fra medarbejdere på indsatser, der lykkes

I alt 67 medarbejdere er kommet med eksempler på vellykkede indsatser. Det, som flest medarbejdere fremhæver som vellykkede indsatser, er indsatser i samarbejdet med forældre. Tillidsfuld dialog er vigtig for et godt forældresamarbejde.

Flere af medarbejderne angiver, hvilke pædagogiske metoder og værktøjer, der har haft betydning. Endelig er der eksempler på, at en tværfaglig indsats har betydet en vellykket indsats for børnene.

Godt samarbejde med forældrene

"Der blev handlet hurtigt, da et barn startede, og vi hurtigt opdagede, at der var noget galt. Der er heldigvis et godt forældresamarbejde, og forældrene vil barnet det bedste."

"Familie, der efterhånden manglede tillid til systemet, hvor de blev trygge ved os."

"Et barn, som vi fandt ud af nok, er oversensitivt. Vi havde et tæt samarbejde med forældrene for at finde strategier, som kunne ændre hverdagsoplevelser, så pigen kom i trivsel igen."

"Godt forældresamarbejde, hvor der holdes opfølgende samtaler for at skabe den røde tråd mellem institutionen og hjemmet."

"En familie, der takkede ja til hjælp, og de alle blomstrede og blev mere glade."

"Vi har et barn, hvor det, der er sat i værk, er lykkedes. Både i hjemmet og i institutionen, og det profiterer barnet af. Det er en lang proces, og vi er slet ikke i mål, men vi er på vej."

"Meget utrygt barn i vuggestuen, hvor vi inddrog forældrene fysisk på stuen. Det vendte utrygheden."

"Ja flere. Forældre, som fik hjælp til at komme i behandling for alkoholmisbrug, da vi havde en pædagog med erfaring indenfor dette."

"Vi opgave støtte fra PPR og satte selv ekstra ressourcer på."

Pædagogiske metoder og værktøjer

"En dreng, som i 3-årsalderen var udadreagerende. De andre børn trak sig væk fra drengen. Gennem målrettet anerkendende pædagogisk praksis i samarbejde med forældrene, startede drengen i skole sammen med sin årgang. Han var da en populær legeven i gruppen."

"Ja, det er især samarbejdet med forældrene og fælles strategier, der sættes i værk på stuen."

"Fokus på samspil i gruppen."

"Samarbejde med forældre og indsatser til legefællesskaber, anerkendende pædagogik, en struktur, der er genkendelig for barnet."

"Helsingør kommunes "sammen om barnet". Tidlig indsats."

"Fælles fokus og handleplan for hele stuens personale."

"ICDP forløb [23] har hjulpet samspil mellem forældre og børn."

"Et barn (anden herkomst en dansk) blev rykket fra børnehaven og ned i vuggestuen i nogle måneder til barnet var klar/ tryg til at komme tilbage i børnehave over en lang indkøring. Meget tydelige rammer for hele dagen ved piktogrammer, tid til barnet."

"Et utrygt barn, hvor vi arbejdede med intens tilknytning, slyngede det, og var meget af tiden 1 til 1. Det virkede, og barnet blev klar til at udforske verden."

"Hurtig indsats og gode råd fra 'På forkant'[24]"

"Ja, en handleplan på en pige, der havde svært ved at opretholde sin opmærksomhed."

"Vi er blevet meget mere strukturerede og forudsigelige, samtidig med, at vi selv syntes, vi har en spændende hverdag."

"En hurtig indsats - hvor vi indkaldte forældrene og fastsatte til flere møder over en periode på 6 måneder. Det hjalp på barnets trivsel. Vi belyste tydeligt, hvad der var problemet i dagligdagen og gav redskaber til forældrene."

Tværfaglig indsats

"En dreng kom meget understimuleret i børnehave, men ved en tværfaglig indsats i samarbejde med forældrene, er vi begyndt at vende hans trivsel og udvikling."

"I de tilfælde, hvor der samarbejdes med forældre og eksterne samarbejdspartnere, og alle arbejder den samme vej, lykkes det ofte at gøre en forskel for det enkelte barn."

---

[23] ICDP er et forebyggelsesprogram, som gennem videooptagelser af pædagogisk samvær/samtale og efterfølgende analyse af udvalgte sekvenser, kan bruges til at forstærke pædagogisk relationskompetence. Centralt for ICDP er ønsket om at udvikle kommunikationen mellem barnet og den primære omsorgsperson.

[24] I projektet "På Forkant" har Holstebro Kommune gennem tre år arbejdet med tidlige forebyggende indsatser hos 870 sårbare og udsatte børn og unge, som nu oplever øget psykisk og social trivsel som resultat af forskellige aktiviteter.

"Forældrene er gennem samtaler og hjælp fra forskellige instanser blevet opmærksomme på den kæmpe indsats, de kan gøre for at, deres barn får det bedre."

"Et barn i mistrivsel, som fik den rette støtte fra pædagogerne på stuen, PPR-teamet og forældrene samt en handleplan, ændrede trivsel og den generelle udvikling hos barnet."

"At vi sammen med familierne løfter opgaven sammen, godt familiesamarbejde. Tidlig opsporing, samarbejde med sundhedsplejerske."

"Et barn med autisme. Her oplevede vi meget kompetent sparring fra eksterne samarbejdspartnere, hvilket resulterede i endnu bedre trivsel for et barn i en udsat position."

Eksempler fra lederne på indsatser, der er mindre vellykkede

I det følgende gengives nogle karakteristiske eksempler, hvor lederne har beskrevet en mindre vellykket indsats.

Samarbejde mindre vellykket

"Vi har en dreng med store følelsesmæssige udfordringer, som vi pt ikke har kunnet få stabilt i trivsel til trods for dialogmøder, familieretter indsats, fleksindsats og psykologrådgivning."

"Når leder og PPR ikke fuldt ud tør italesætte udfordringerne omkring et barn, og når der ikke reageres på pædagogernes iagttagelser, og de ikke tages alvorligt. Når der er berøringsangst, og der ikke tages bestik af mistrivsel NU. Når møder ikke fører til noget, og forældrenes modstand lyttes for meget til, eller ikke tør gives modstand."

"De familier, som er bange for, hvad der kan ske i et samarbejde, har brug for rigtig meget tid, mange møder og mange personer ind over. Dette er et krydspres, da de familier, som har det svært i et samarbejde, sjældent magter at skulle forholde sig til mange personer omkring deres familiesituation."

For sen indsats

"Jeg har flere eksempler, måske især fordi "tidlig indsats" ikke er foreneligt med systemerne, når der først tildeles ressourcer, når børnene når børnehavealderen - med begrundelsen, at vi ikke selv har prøvet at gøre nok i institutionen forinden."

"Det tager for lang tid at få den adækvate hjælp til et barn, som er udadreagerende. Som institution står man meget alene med situationen. Ressourcerne til børn med særlige behov er få."

For lang proces

"Den hjælp, vi har fået, er kommet så sent, at barnet kort efter skulle starte i skole. Det tager tid at få forældre overtalt til PPR, og når det endelig er aktuelt, går der 4 mdr. og lang tid mellem besøgene."

"Desværre er sagsbehandlingstiderne så lange, at jeg bliver bekymret for, om der kan udvikle sig yderligere forhold. Jeg har haft et barn, hvor der gik et helt år inden udredning og tildeling

af behandlingstilbud. Dette sker på bekostning af barn, familie og øvrige børn og personale i alment tilbud."

"Ja, igangværende forløb, hvor tingene har trukket i langdrag grundet alt for mange skift i det tværprofessionelle team"

Manglende hjælp

"Den dreng, vi fik afslag på hjælp til, har vi heller ikke haft mulighed for at bruge ekstra ressourcer på af dagtilbuddets egne midler. Det betyder, at han har været en kæmpe belastning, da al tid brugt på ham, er gået fra resten af børnegruppen."

"Barn, som ikke fik støtte på grund af omstændigheder ved Corona, hvor special- og udviklingspædagog ikke måtte have flere arbejdssteder."

"Vold i hjemmet som kommune ikke tog hånd om trods mange underretninger fra os og en voldsramt mor, der råbte på hjælp."

"En familie med en psykisk syg forælder, hvor barnet i den grad manglede tilknytning, og som følge deraf savnede kram og kærlighed, og hvor den psykiske sygdom var dominerende for den omsorg, forældrene modtog, både her og i det offentlige system. Jeg tænker på, om vi syntes det "var synd nok for barnet", at det skulle være barn i denne familie, eller om en aflastning eller "støtte" til hjemmet burde have været tvunget igennem."

"Når vi er pressede på ressourcer, og vi må tage barnet væk fra den sociale sammenhæng for, at barnet ikke slår de andre børn/voksne og derefter må lade barnet rase ud inde på stuen, hvor det så ødelægger legetøj og inventar. Dette er sket mange gange..."

"En familie med 2 børn, hvor børnene igen og igen fortæller om vold i familien, men der sker ingenting."

"Sagsbehandlingen omkring et barn strakte sig over 26 måneder, før der kom afgørelse, og overflytningen kom igennem. Jeg rettede henvendelse alle tænkelige steder: BBU, klyngeleder, den pædagogiske konsulent og den tværfaglige chef."

"Trods adskillige indberetninger i barnets år i dagtilbuddet skete der først noget, da barnet kom i skole."

Hjælpen stopper

"Vi havde en familie, hvor der var mistanke om vold i hjemmet. Vi sendte 7 underretninger, før der skete noget. Og det var først, da en psykolog sagde, at den var gal, at der blev sat gang i en forældreegnethedsundersøgelse. Barnet blev flyttet fra vores institution, og der skete ikke mere."

"Når støttepædagogindsatsen stopper, fordi der er gået tre måneder."

"Familier har været tilbudt hjælp, som pludselig stopper."

Manglende dialog eller uenighed blandt fagpersoner

"Det virker bureaukratisk at få gjort opmærksom på, at en familie/barn har behov for en støtteindsats. Vi oplever at blive bedt om at lave en underretning i forhold til bekymringer,

hvor vi nogle gange kunne ønske en dialog omkring forebyggende indsatser. Ofte virker underretninger ikke konstruktive i forhold til forældresamarbejdet, men det virker ikke som om, der er ressourcer til forebyggelse."

"Manglende tillid til leders/personalets dømmekraft på antal støttetimer."

"Vi bliver utrygge, når vores observationer ikke tages alvorligt."

Vanskeligheder i forhold til samarbejdet med familien

"Det kan være svært, hvis forældrene dækker over hinanden og ikke er parate til forandringer."

"Forældre, der ikke er lydhøre over for vejledning og ikke kan se, at deres barn mistrives."

"Barn tildelt 12 ekstra timer pr. uge til gennemførelse af udarbejdet handleplan, men moderen holder barnet hjemme de fleste dage."

"Et barn, der mistrives i stor børnegruppe. Institutionen anbefaler en institution til børn med særlige behov, hvor der er bedre normeringer. Forældrene satte sig imod dette og flyttede deres barn til en ny institution. Dog fik primærpædagogen og leder lov til at give en overlevering."

"Et barn, som har tvunget samvær med far, hvor barnet mistrives. Her kan vi ikke arbejde direkte med årsagen, da mistrivslen og utrygheden bunder i samværet, som er fastsat af retssystemet."

"Moderen ønskede ikke at samarbejde og fik lov til at flytte barnet til anden institution."

"Når forældre selv har været omsorgssvigtet og tabt troen på systemet."

Børn der flyttes fra institutionen

"Et barn, hvor forældrene ikke ville anerkende barnets udfordringer og reagerede med vrede og flyttede barnet."

"Forældrene valgte at flytte barnet, da vi, efter mange forældresamtaler og med forældrenes viden, lavede en underretning."

"Børn, der flytter til andre kommuner - data følger ikke med på trods af, at vi bliver lovet det."

"En familie, hvor der har været stort fokus, kontinuerlige samtaler med forældrene - hvor familien vælger at flytte fra kommunen."

"Familien, som var presset pga. trafikulykke, som gjorde far gangbesværet. Familien endte med at flytte, fordi kommunen ikke tilbød hjælp."

Eksempler fra medarbejdere på indsatser, der er mindre vellykkede

50 af medarbejderne har givet eksempler på mindre vellykkede indsatser. Samarbejdet med forældrene er noget, som det pædagogiske personale ofte nævner. Her handler det om, at der i nogle tilfælde stilles for høje krav til forældrene, eller at forældrene ikke ønsker at samarbejde.

En lige så stor del af besvarelserne omhandler eksempler på manglende ekstern hjælp, eller på at hjælpen ikke var den, der var brug for. Der nævnes også langsomlig sagsproces.

Samarbejdet med forældrene

> *"Forældre, der ikke ønsker samarbejde. Som efter utallige opråb/underretninger stadig ikke får/vil have hjælp. Forældre, der flytter deres børn, når vi reagerer."*
>
> *"Det er et tilbagevendende problem, at forældrene vil have diagnose på et barn, i stedet for at se på egen praksis i familien."*
>
> *"En familie, hvor forældrene er blevet skilt, og det yngste barn tydeligvis er i mistrivsel. Der har været lavet flere underretninger og afholdt adskillige møder med forældre, sagsbehandler, pædagog og leder, uden der dog er sket de store ændringer i barnets trivsel. De krav, der stilles til familien, har de svært ved at efterkomme."*
>
> *"Hvis forældrene ikke ser det samme som os og benægter problemerne."*
>
> *"Vi var i dialog med en mor, hvis barn var meget understimuleret. Vi ville gerne, han kom hver dag i stedet for 1-2 gange ugentligt. Hun sagde, at hvis vi meldte hende til kommunen, flyttede hun til en anden."*
>
> *"Forældrene oplevede aldrig problemer hjemme, det var kun i børnehaven. Nu er barnet startet i skole, og der er også store problemer der. Vi har ikke lykkedes med at få et godt samarbejde."*
>
> *"Et barn, som vi arbejdede med, som ofte ikke kom i vuggestue, da det var svært for familien at komme afsted om morgenen. Barnet fik lov at flytte institution, da vi kom for "tæt på". Og selvom vi havde en god overlevering, tror jeg, at de startede forfra, ikke til gavn for barnet."*
>
> *"Et barn i mistrivsel med meget voldsomme følelsesudbrud og tilsyneladende tilknytningsvanskeligheder i forhold til moren. Efter gentagne samtaler med moren og ønske om at få tilknyttet en psykolog, blev barnet meldt ud af institutionen."*

Mangelfuld hjælp

> *"Når der ikke gives den støtte, der er brug for, og når der skiftes så ofte rundt i personalet fra PPR."*
>
> *"En forsømt pige med meget bekymrende adfærd, hvis forældre lå i krig med hinanden. Vi sendte 7 (syv!) underretninger, men hun fik aldrig den hjælp, hun havde behov for, og det var en rigtig frustrerende oplevelse at sende hende i skole."*
>
> *"En sag, hvor der var skiftende sagsbehandlere, og barnets sag blev lukket."*

"Vi har et barn, som har mange sociale problemer, som resulterer i udadreagerende adfærd. Som har svært ved at behovsudsætte og hurtigt bliver overstimuleret af sanseindtryk. Han har det ofte meget svært og har brug for én til én kontakt/guidning/støtte og pauser i løbet af dagen. Alligevel er der nu et år senere stadig meget få af tiltagene, der hjælper ham. Kun de daglige pauser og indførelsen af gennemgribende piktogrammer for hele børnegruppen har virket en smule. Jeg syntes det er for langt tid, at et barn i en udsat position skal mistrives trods massevis af møder mellem fagpersonale og forældrene. Der går længe fra besøg i hjemmet, til der bliver aftalt en ny handling osv."

"Vi har et barn, som kræver specialtilbud, og denne proces er så lang og langsomlig, at det går ud over barnet og familiens trivsel. Barnet kan ikke rumme at være i institution og holdes derfor hjemme med mor til fuld betaling hos os."

"Det tager for lang tid, fra vi sender papirerne, og til vi hører fra PPR."

"Indenfor de seneste to år, har vi haft 4 børn, der slet ikke har fået den hjælp, de har haft brug for. En støttepædagog, med alt for meget sygefravær, og to børn, der efter udredning fra Bispebjerg er blevet anbefalet basispladser, men ikke har fået det."

"Der var ikke feedback, og vi sad alene med problemerne. Lederen fik heller ikke støtte eller rådgivning."

"En anden underretning har udviklet sig til en lang sag, hvor der holdes rigtig mange møder, men direkte indsats, som vi oplever det, er svært at få øje på. Det mødes ihjel."

JUNI 2022

Daginstitutionernes hverdag 2021

Årlig rapport udarbejdet af Bureau 2000

Fokus på børn i mistrivsel

Rapporten Daginstitutionernes hverdag giver et indtryk af forholdene for børn og ansatte i de danske daginstitutioner. Undersøgelsen er tidligere foretaget i 2010, 2012, 2013, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019 og 2020.

I rapporten findes svar på de fleste af de forhold, som har betydning for den kvalitet, vi tilbyder børn i daginstitutionerne.

FOA
SAMMEN
GØR VI FORSKELLEN

Staunings Plads 1-3
1790 København V

Tlf. 46 97 26 26
foa.dk

Pædagogisk Sektor

FOA er Danmarks tredjestørste fagforening. Siden 1899 har vi kæmpet for bedre løn- og arbejdsforhold til vores medlemmer. Hovedopgaven er at indgå overenskomster, som sikrer en god løn og moderne, ordnede arbejdsvilkår. Det er FOA, der aftaler din løn, dine tillæg, din arbejdstid, din pension, dine barselsregler, dine ferieregler og dine muligheder for uddannelse. Vores opgave i FOA er også at sikre et stærkt fagligt fællesskab – og at udvikle din og vores faglighed på det pædagogiske område, så velfærden og gode arbejdspladser går hånd i hånd.